

KONAK

Karantina

KARANTİNA SEMTİ

KARANTİNA ADASI

İZMİR VE MİTOLOJİ

ÖZDEMİR NUTKU PORTRESİ

İZMİR'DE SALGIN HASTALIKLAR

DOĞA UMUT VE İZMİR

DENİZE AKAN MEKÂNLAR

BARCELONA VE DAMLACIK

Hepimiz için bir dilek

Çok uzun yıllar önce Kordonboyu'na dikilmişti, "Dilek Ağacı" heykeli. Bir dilek tuttuk önünde... Tuttuk da denize attık! Denizin derinliğiyle daha da büyüsun istedik. Okyanusları aşsa dedik... Boğazları geçse... Tüm kıyıları dolaşsa, o dileğimiz! Gezegenin gitmediği coğrafyası kalmasa... Çalmadık kapı bırakmasa oralarda. Açılmadık gönül olmasa karşısında! Gittiği yerlerin sokaklarına, meydanlarına, geldiğine dair izler bıraksa! O izlerin peşi sıra birlik olursa, o birliktelik bambaşka bir enerji doğursa. O enerji ile dileğimiz gerçekleşse... Bir sır vermemiz gerekirse; o dileğimiz insanlığın her dönem huzurlu, güvenli ve sağlıklı günlere uyanmasına dairdir.

Merhaba

Oldukça güç bir süreçten geçiyoruz. Gezegenimizi saran salgın hiç alışık olmadığımız koşullar yarattı. Egeli kimliğiyle sokaklarda, meydanlarda bir arada olmaya alışık olan bizler; hayatı evlere sığdırdık. Olanca coşkumuzla yeniden bütünleşeceğimiz günler için, bu defa sükûneti yaşıyoruz. İnsanlık ailesi olarak deneyimlediğimiz binlerce yıllık hayat var. Serüven dahilinde nice kazanımlar elde ettik. Bugünleri de aşacağız. Nice zorlukları göğüsledik biz. Dayanışmayla, bilgi birikimiyle ve güzel günlere olan umudumuzla bu da geçecek; biliyoruz.

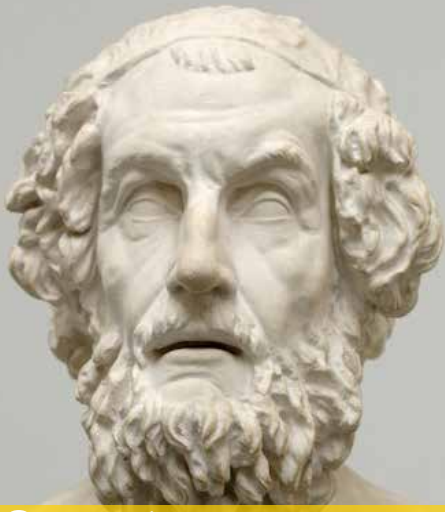
Yaşam biçimimizi besleyen geleneklerimizin, renkli ve bir o kadar da köklü olduğu bir coğrafyada yaşıyoruz. Kendine özgü ve kimliğine sıkı sıkıya bağlı Ege'nin medeniyetlere yuva olan yapısı, zenginliğimizi artıran unsurdur. Güçlü bir mitolojik mirasımız var. Mitolojisi olan yerin yerel olduğunu ve yerelin de yaşamaya değer olduğunu biliyoruz. Yerel değerlerimiz ile evrensel kültür platformunda edindiğimiz yeri her geçen gün daha da perçinlemek gayretimizden birisidir.

Yaşamaya değer şehrimize dair şu sıralar payımıza özmek düşüyor. İzmir'in sokakları, meydanları, çarşıları, sahili, Kordon'u ve bizi biz yapan daha nice yeri ile yavaş yavaş karışacağız yine. Tümünden bütünleşeceğimiz güne kadar, dergimiz aracılığıyla şehrimizin kültürünü, sokaklarını, meydanlarını, çiçeklerini, denizini ve rengini getirdik sizler için...

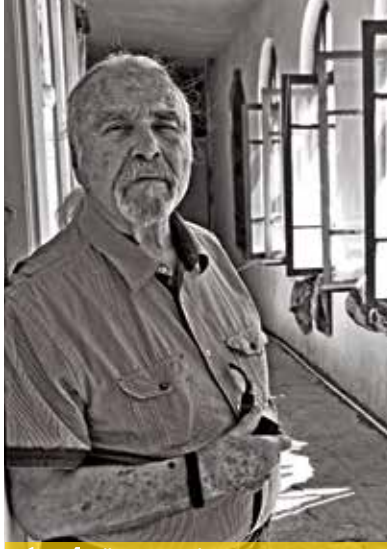
Zengin mirasımızın izini sürdüğümüz dergimizin yaz sayısında birbirinden ilgi çeken konular işledik. Salgın günleriyle birlikte başlayan sürece dair bir dosya konumuz sizleri bekliyor. İzini sürdüğümüz İzmir'in sokaklarını özleyenler ile şehrin tenhalıkları, binlerce hayattan haber verir gibi... İzmir'in yakın çevresindeki doğal ortamın ayrıntılarını taşıdık sayfalarımıza. Ve mavi dedik! Mavinin iyileştiren, yaraları saran tarafını aldık ve sizlere sunduk. Şehrimizin dört bir yanında baskın olan mavide nefes almanız dileğimizle...

Kültürün ve sanatın iyileştiren yanı hep bizlerle olsun...

Abdül BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

8 EVRENİN DEKORU
SMYRNA'DA TASARLANDI

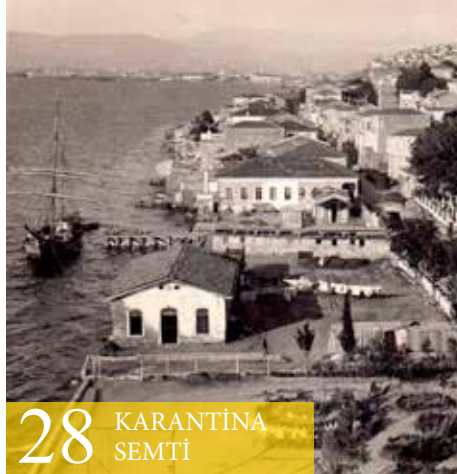
14 ÖZDEMİR
NUTKU

18 NAZIM
HİKMET

20 ANTİK DÖNEMDE
SALGINLAR

28 KARANTİNA
SEMTİ

32 KARANTİNA
ADASI

34 GÜZELLİK
UYKUSUNDA

38 BİZ BU ŞEHRE
TUTKUNUZ

KNK 2020 Yaz

Konak Belediyesi Adına Sahibi
ABDÜL BATOR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
ÖZAN YAYMAN
(Sorumlu Yazı İşleri Müdürü)

Editör
İPEK YAŞAR
Teodora HACUDİ

Görsel Tasarım
BİRGÜL ARICA

Halkla İlişkiler
EMİNE KALABALIK

Kültür Sanat
ABDULLAH TUNALI

Hukuk Danışmanı
MİNE GENÇ

Yönetim Yeri: İzmir Konak Belediyesi
Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane / İZMİR
Tel: +90 232 484 53 00

www.konak.bel.tr
knkdergi@konak.bel.tr

Basım: Hürriyet Kağıt Ürünleri Dergi Ofset Mat. San. ve Tic. LTD. ŞTİ.
Tel: +90 232 435 69 69

Yayın Türü: Yerel Süreli – Üç ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Baskı Tarihi: Haziran 2020

42 KARANTİNAYA İNAT
EVLERE KONSER

48 MUCİZELER
ŞEHİRİ

54 MAVİNİZ
BOL OLSUN

i ç i n d e k i l e r

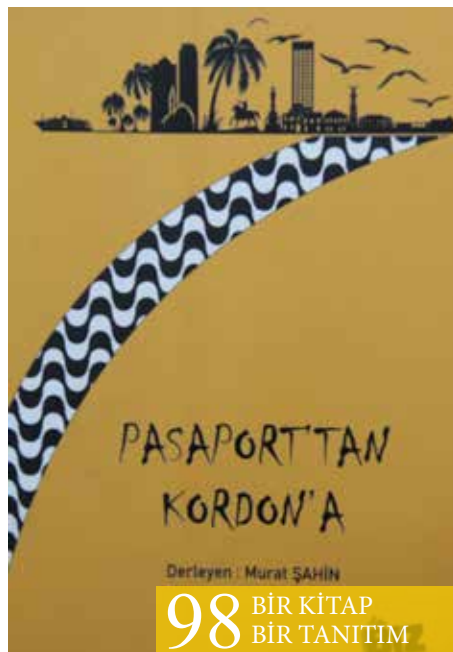
80 BİSİKLET
ÖZGÜRLEŞTİRİR

86 DAMLACIK
PARK GÜELL OLABİLİR

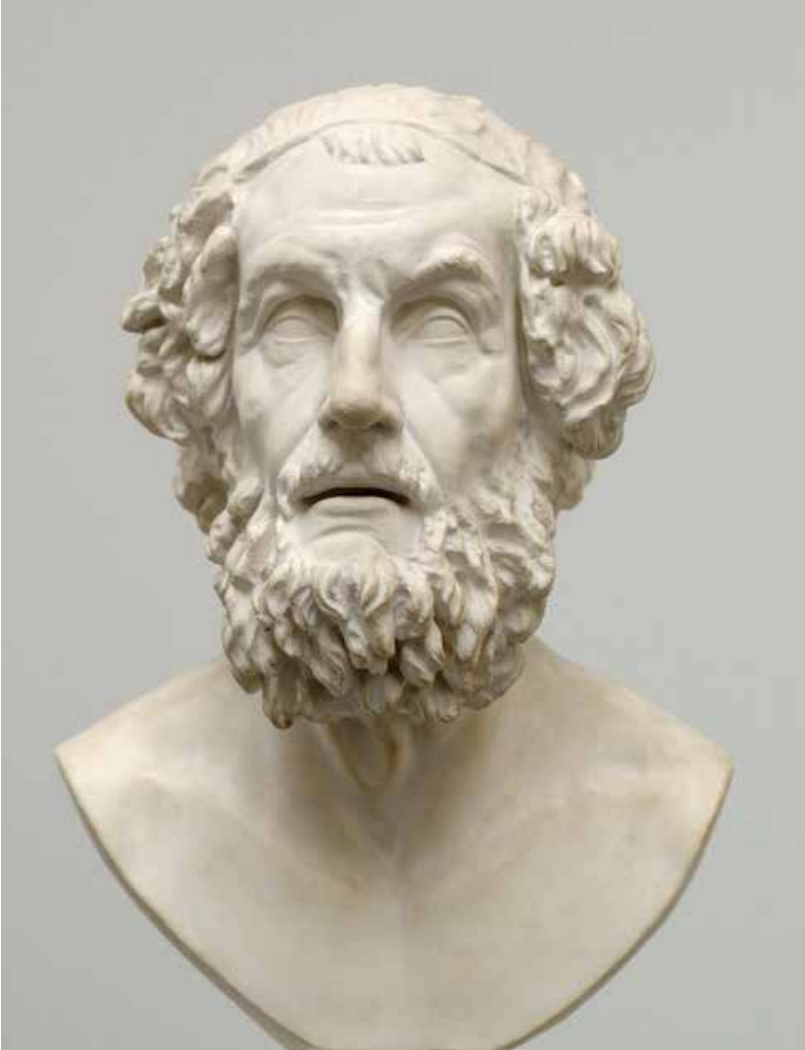
92 ZAMAN USTASI
ZANAATKÂRLAR

98 BİR KİTAP
BİR TANITIM

Mitolojinin mihenk taşı olarak değer gören “İlyada” destanı, İzmirli Ozan Homeros tarafından yaratılırken insanlığın, İlyada etrafında karakter bulduğu savunuluyor. Ve İlyada’nın, İzmirli bir ozan tarafından evrene armağan edilmesi bizler için gurur kaynağıdır...

Evrenin Dekorunu Smyrna’da Tasarlandı

“Peki nereden geliyordu bu tanrılar? Ta baştan beri mi vardılar? Biçimleri nasıldı? Daha dün kadar bir şey bilinmiyordu. Zira Homeros ve Hesiodos benden, herhalde dört yüzyıldan daha eski değildirler; Tanrıların soy zincirini tertipleyen, tanrıların sıfatlarını, görevlerini, kendilerine özgü niteliklerini belirten, görüşlerini anlatanlar onlardır”. (Herodotos, Historia, Euterpe, 53)

Bu “hikmetli” sözleri yazan, sıradan birisi değil; tarih “historia” bilimine adını veren öncü. Nereli? Halikarnassoslu. Yani bizim Bodrumlu. Peki, söylenebilimin (mitoloji) kurucusu olarak görüp gösterdiği iki kişi kim? HOMEROS: Dünya şairlerinin babası. İlkeller dışında tüm uluslarda, kutsal kitaplardan sonra en çok satılan başyapıtlar, “İlyada” ile “Odysseia”nın yaratıcısı. İzmirli. Babası, İzmir’deki büyük bir müzik okulunun yöneticisi: Phemios. Anası ise Meles Çayı’nın perisi Kritheis. İzmirli olan ona o kadar sahip çıkmışlardı ki; şehirdeki evini, “Homerion” adıyla tapınak mertebesine çıkarmışlar.

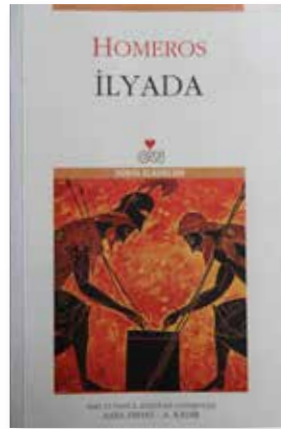
Homeros büstü

“Öyle büyük bir komedyaya ki şu İlyada, sanki tüm evren onun dekoru oluyor ve bütün tanrılar ile krallar, ondan aldıkları rolü oynuyorlar”. “Homeros mu? Kırk bin cilt kitap: Onu anlayıp anlatmak için o kadar kitap gerek”.

Biliyoruz ki Homeros, Anadolu halkının dağarından derlediği onca öyküyü kendince düzene koymuş, liri eşliğinde çalıp söyleyerek halka geri vermiştir... İnsanların az, tanrıların çok olduğu dönemlerden kalma bu sıra dışı öyküler bugün bile anlatılıp dinlenilmektedir. Araştırmacı aktör Yaşar Ürük, bunların 100 kadarını, “İzmir Efsaneleri” kitabına almış. Ben rehberiniz, size, İzmir’e değin söylencelerinden bir tutamı, kır çiçeği niyetine sunmakla, adım gibi şadanım (sevinçli).

Lir Çalıp Şarkı Söyleyen
Homeros
Felix Boisselier 1776-1811

İmgelerdeki İlyada

MERSİN AĞACI VE İZMİR

Kıbrıs Kralı Kniras'ın, bir anlatıma göre Syria Kralı Theias'ın, dünya güzeli bir kızı vardı; adı Smyrna. Andığımız yerden uzak olsun, şeytan bu kızın aklını çeldi. Zavallı kız yasak bir ilişkiye girdi. Bunu öğrenen baba, bu günahı temizlemek için, elde kılıç,

kızın ardına düştü. Kız kaçtı, baba kovaladı. An geldi, kız kovalayıcının soluğunu ensesinde duymaya başladı. Smyrna, tanrıya kendisini kurtarması için yalvar yakar oldu. Tanrı (diyelim Zeus), güzelimizi mersin (Murtus communis) ağacına çevirdi... Aradan yeterli süre geçince, ağacın gövdesi şişmeye başladı;

anladığımız gibi, vakti gelince mersinin çatlayan gövdesinden dünya yakışıklısı bir oğlan doğdu: Adonis. Bu çocuk, Afrodit'in gözdesi oldu. Onu kıskanan öbür tanrı ve tanrıçalar, delikanlının üzerine bir yaban domuzu musallat etti. Domuz, gencimizi kasığında azı dişiyle yaraladı. Adonis'in kanının döküldüğü yerden Adonis (Anemon-Manisa) laleleri çıktı. Bunu öğrenen Afrodit yel yepelek yelken kürek koşarken, ayağına gül dikenini battı. Tanrıçanın kanlarıyla ıslanan ak güllerin rengi ala döndü... Öykünün yönünü değiştirdik: İşte bu kızın ya da İzmir'i kuran Amazon Kraliçesi Smyrna'nın adı bu şehre verildi. Yazıklanalım ki bugün İzmir'de Mersinli semti adında mersin bulunan birçok nokta, durak vb. var ama, şehirde ilaç için olsun bir tek mersin ağacı yok.

Adonis'in Ölümü
Giuseppe Mazzuoli 1644- 1725

Mersin ağacı

AGAMEMNON KAPLICALARI

Tarihin ilk dünya savaşlarından birisi, günümüzden 3 bin yıl önce Troya'da çıktı. Anadolu'nun bu stratejik noktasını ele geçirmek isteyen yaban ülkeler, kuvvetlerini birleştirerek buraya saldırdı.

Ordusuyla bu savaşa gitmekte olan Kral Agamemnon, bizim Balçova'da mola verdi. Buradaki sıcak sulara giren askerlerin vücutlarındaki yaraların hızla iyileştiğini gören Agamemnon, burada kendi adını taşıyan kapalı ılıcaları (kaplıca) kurdu. Şimdi orası, dünyaca ünlü SPA (Salus Per Aquam: Sudan Gelen Sağlık) Merkezi.

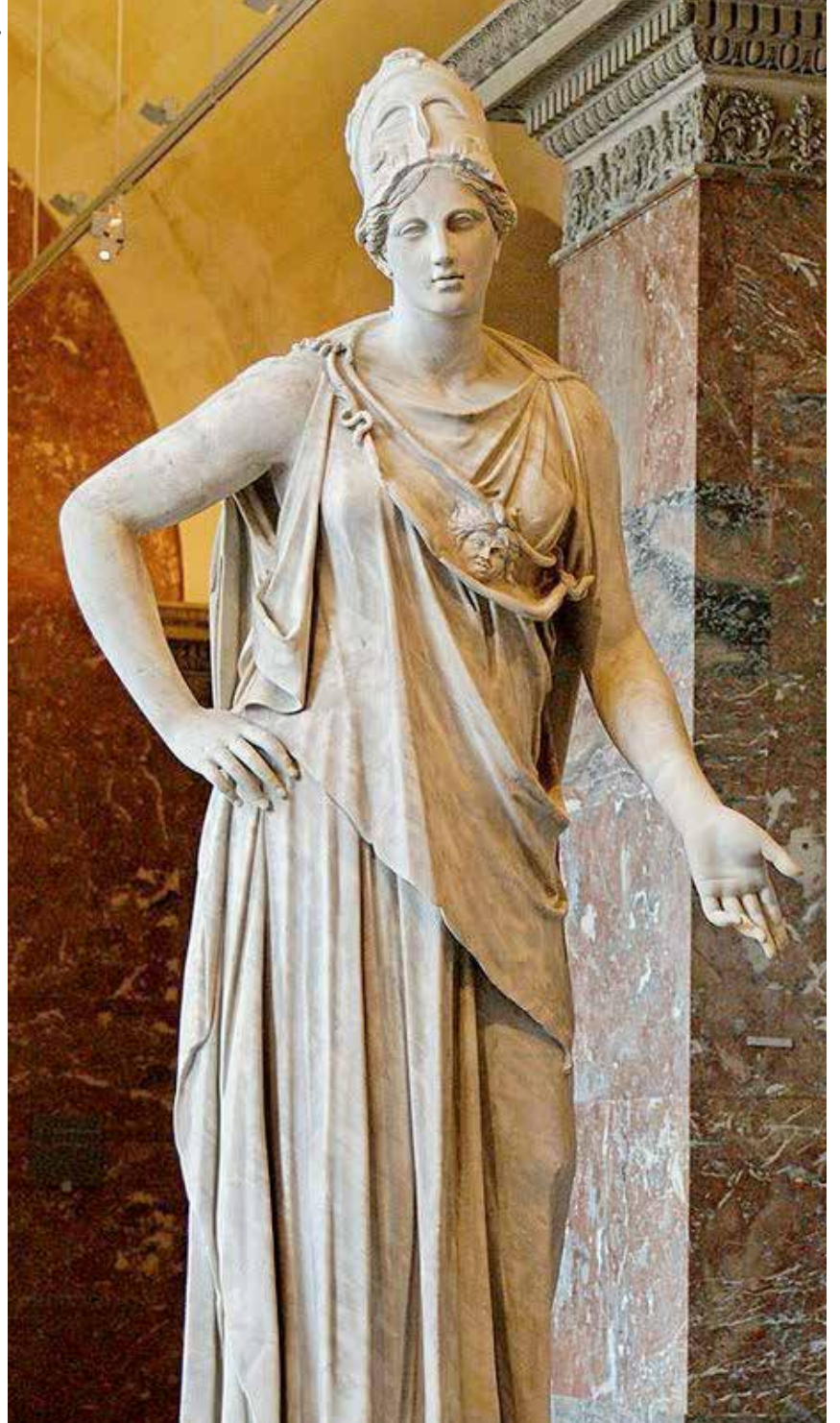
Helen
Evelyn De Morgan 1855-1919

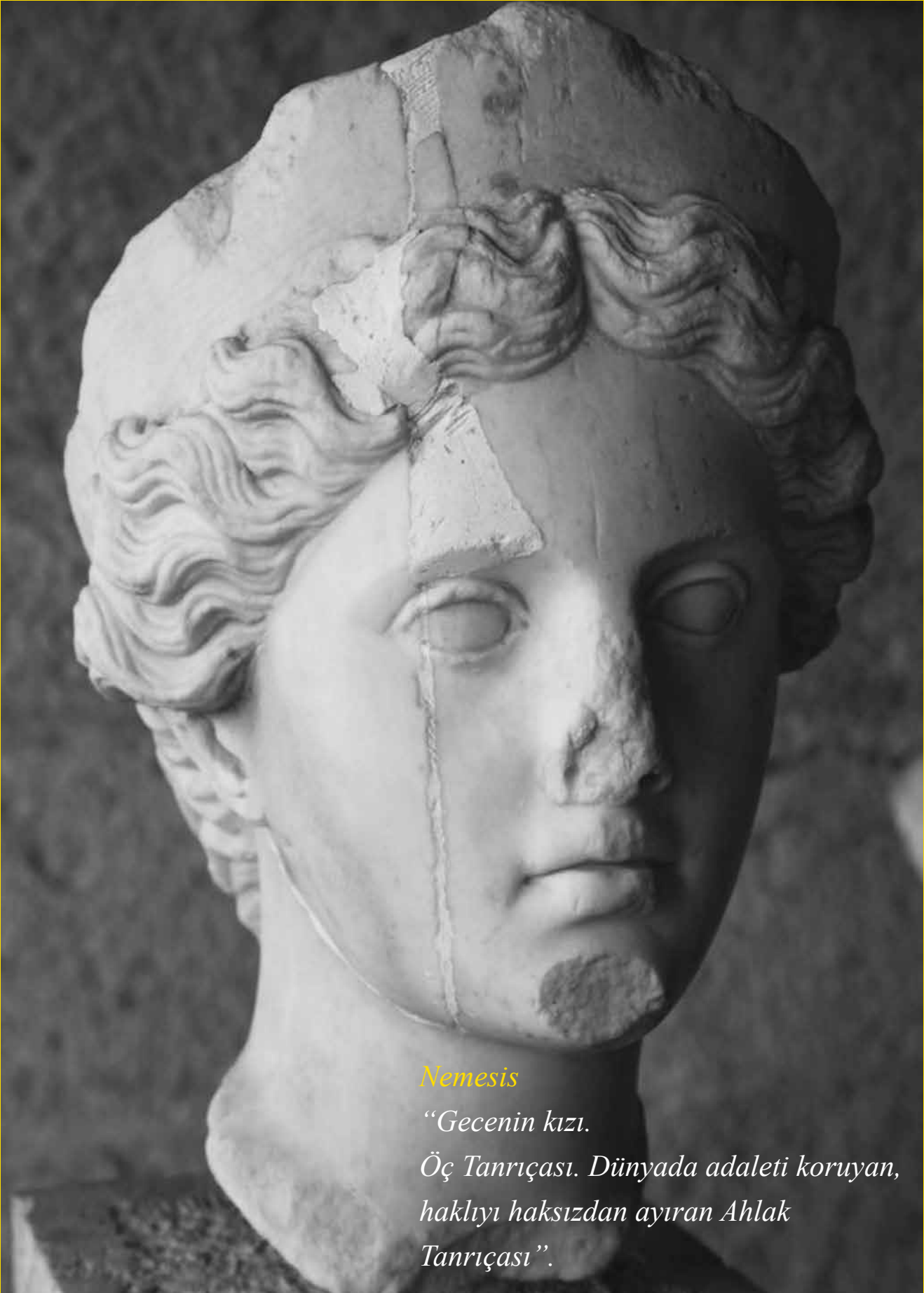
İZMİR'İN ATHENASI

Bilirsiniz; savaşların bir görünüşte, bir de gerçek sebepleri vardır. Troya Savaşı'nın sözde gerekçesi, Sparta Kralı Menelaos'un karısı Helene'nin, Troya Kralı Priamos'un oğlu Paris tarafından kaçırılması; gerçekte ise –

Athena
MÖ. 2. yy

her zaman olduğu gibi- emperyalizmin Anadolu'yu ele geçirme hevesidir. Bu savaşta, Hera ile Athena, Anadolu düşmanlarından yana tavır takınır. Buna karşın, Troya'dan başlayarak (Assos, Phokai, Smyrna, Priene gibi) Anadolu kıyı kentleri, Athena'ya –belki de şerrinden korktukları için-

Nemesis

“Gecenin kızı.

Öç Tanrıçası. Dünyada adaleti koruyan,

haklıyı haksızdan ayıran Ahlak

Tanrıçası”.

özel önem vermiştir. Bu bağlamda ilk Athena Tapınağı Smyrna'da kurulmuştur. Bayraklı'daki Tepekule (Hacı Muço) tepeceğinde bulunan tapınak, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından gün ışığına çıkarılmıştır. Bu tapınağın Athena'ya ait olduğu, kazılarda bulunan bir "ex voto" (adak çubuğu) ile kesinlik kazanmıştır. "Bu adağı tanrı kadın Athena'ya, Protarkhos oğlu Oinotimos sundu". (24 cm uzunluğundaki bu çubuk, İzmir Arkeoloji Müzesi'ndedir.)

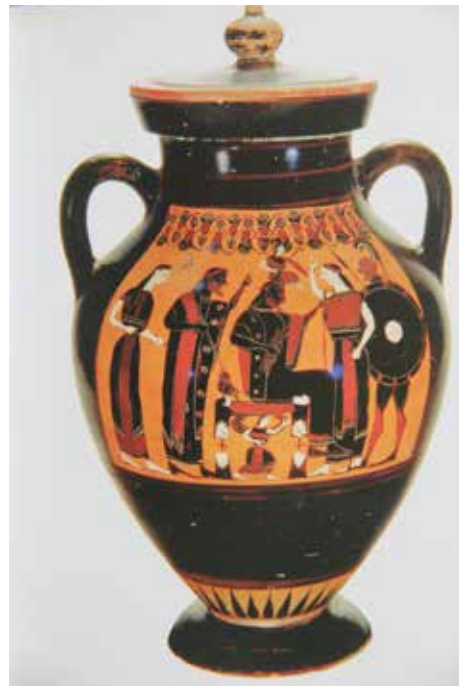
"BULGURCA'YA GELİN Mİ GİDECEKSİN"

"Bulgurca'ya Gelin mi Gideceksin"? Bu söz eski İzmirliler'in çok iyi bildiği bir sözdür ve çoğunlukla çeyiz hazırlayan kızlar için söylenir. Bu özlü sözün, söylence çağına dayanan bir kökü var. Şöyle ki: İlkçağ'da, Menderes ilçemizin Değirmendere köyünün yerinde Kolophon adında bir İyonya kenti vardı. Burada, iplik boyacısı İadmon'un, Arakhne adlı bir kızı yaşardı. Kız, güzel olduğu kadar, çok güzel oya işler ve nakış yapardı. Bu konuda ünü öylesine yaygınlaştı ki; halk tarafından Athena'dan üstün sayılır oldu. Bu durumu kıskanan Athena, kızımızla, "yenenin yenilene dilediği cezayı vermesi koşuluyla" yarışmaya tutuştu. Athena, gergefinde, kendisinin Atina'ya zeytin fidanı armağan etmesini işledi. Değirmendere güzeli ise tanrıların yakışsız işlerini nakışladı. Tanrıça Athena kendisini galip sayıp, "Nakışlarını tavan aralarında, çalılarda, izbelerde işle" diyerek Arakhne'yi örümceğe çevirdi. O gün bugün Salihli-İzmir-Selçuk arasında kızlar çok güzel nakış işler.

Umarım bu yazıyı okuduktan sonra tavan aralarında, çalılarda, izbelerde gördüğümüz örümceklere başka gözle bakarsınız.

KONAK'IN NEMESİSLERİ

Bir hoca ve rehber olarak kendimi, bilinmeyen bazı şeyleri bildirmek, az bilinenleri daha fazla bilinir kılmakla görevli sayıyorum. Bunlardan birisi Nemesis ya da İzmir özelinde Çifte Nemesisler konusudur. Büyük İskender Anadolu seferinde Smyrna'ya da uğrar. O zaman İzmir, Tepekule'dedir. İzmirliler, Büyük İskender'i, Pagos'ta (Kadifekale) ava çıkarır. Yorulan İskender, oradaki Nemesis Tapınağı önünde, dibinde pınar kaynayan bir çınar ağacı gölgesinde uzanıp uykuya dalar. Düşünde Çifte Nemesisler görünür ve onlar İskender'e, şehri uykuya yattığı yerde kurmasını söyler. Düşlere çok meraklı olan İskender, rüyasını Klaros'taki (Menderes-Ahmetbeyli) Apollon Tapınağı Orakl'ine (bilici kahin) yorumlatır. Gelecek bilici düşü şöyle yorar:

Athena'nın doğumu- MÖ 6. yy

"Kutsal Meles kıyısındaki Pagos'ta kurulacak şehirde yaşayacaklar, eski şehirde oturanlardan üç, dört kat daha mutlu olacaktır".

ADALET TANRIÇASI

Peki, kimdi bu Nemes(ler)? Bilgi kaynakları Nemesis'i şöyle tanımlıyor: "Gecenin kızı. Öç Tanrıçası. Dünyada adaleti koruyan, haklıyı haksızdan ayıran Ahlak Tanrıçası". Ek bir bilgi sunmam gerekir ise: Yine İzmir'de basılan sikkelerin üzerinde, karaborsacıları korkutmak için Nemesis'in resmi bulunuyordu. Pagos yamaçlarında kurulan ve halen yerli yerinde bulunan İzmir'de yaşamakta bulunanlar, Smyrna'da yaşamış olanlardan daha mı mutlu acaba? Şu kadarını söylemeliyim ki İzmir hakkında övmekle ilgili hemen her şey söylenmiştir. Bunlardan yalnızca üçünü anımsayalım: "İyonya'nın Süsü", "Akdeniz'in İncisi" ve "Bilginler Ormanı". Daha ne olsun!

Nemesis adak heykeli MS 2. yy Louvre Müzesi

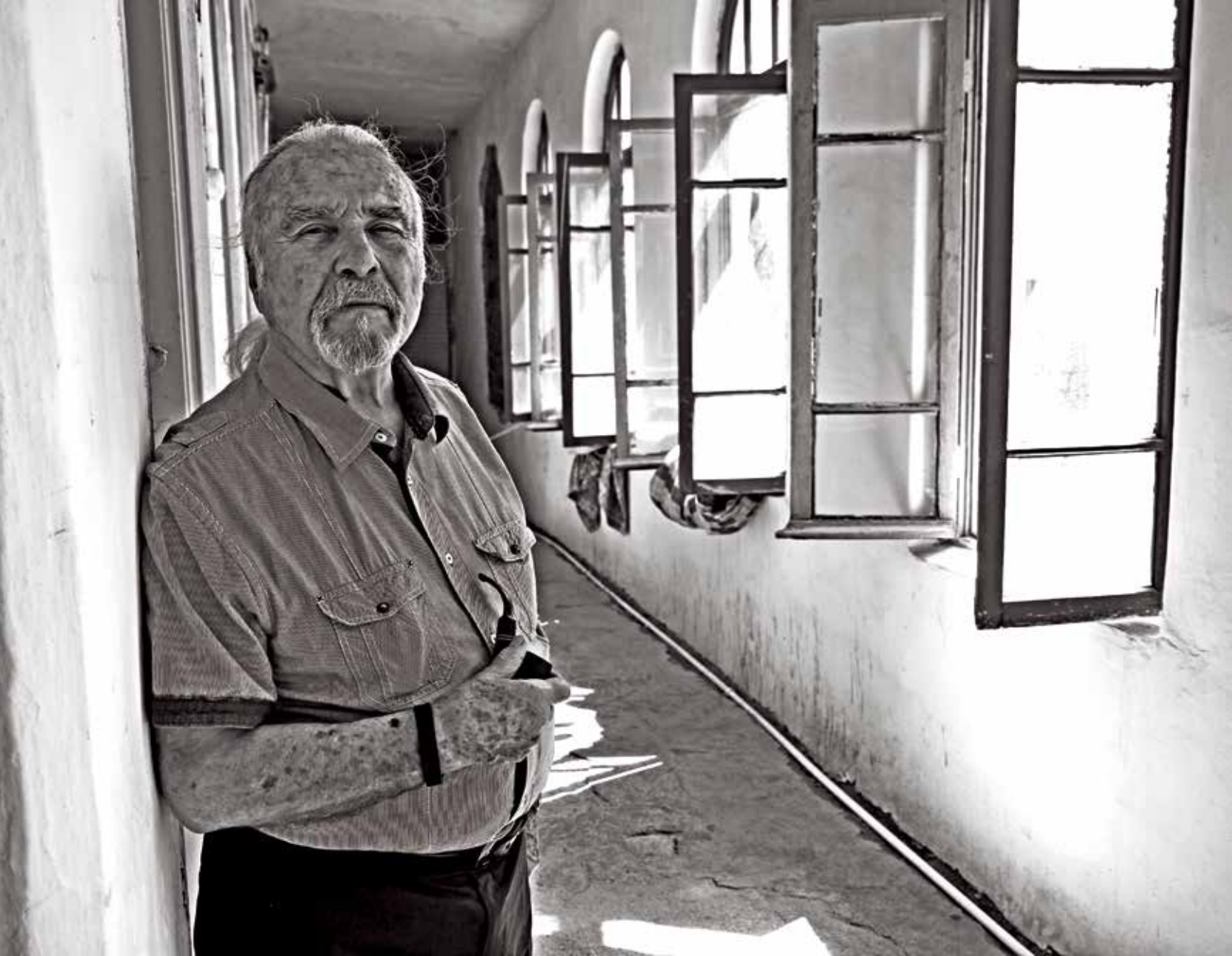
Prof. Dr.

**Semih
Çelenk**

DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi
Sahne Sanatları Bölümü

*Şimdi Özdemir Nutku'nun atomları,
Türkiye'nin atomlarıyla birlikte...*

Ruhlara Karıştı

Fotoğraf: Lütfü Dağtaş

1985 yılı. Şirinyer Lisesi'nin uzatmalı bir öğrencisiydim. Kendimi tek iyi hissettiğim yer "Temsil Kolu"nun provaları ve edebiyat dersleriydi. Bu zamanlar dışında geçen zamanları kayıp sayıyordum. Ama sabırlı olmalı ve okulu bitirmeliydim. Tiyatro okumak istiyordum. Temsil kolumuzun hocası, oyunlarımızın yönetmeni Fevzi Önder Cengiz tarafından, Turgut Özakman'ın, Suat Taşer'in, Özdemir Nutku'nun öğretmen olduğunu hep duyduğum DEÜ GSF Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü'ne yönlendiriliyorum. Bir yıl önce de hocam beni, lisede kutlayacağımız 27 Mart'ta Dünya Tiyatrolar Günü'nde okumak üzere, 27 Mart bildirisi almak için GSF'nin Alsancak'taki binasına yollamıştı. Okulda görüştüğümüz ve o yıllarda 37 yaşında genç bir öğretim üyesi olan Murat Tuncay bizle çok ilgilenmiş ve Opera Bale'nin yayını olarak o yıl yayınladıkları 27 Mart Bildirileri kitapçığının matbaadan taze çıkmış baskısını armağan etmişti bize. Sonunda Ağustos ayı geldi çattı. O sırada GSF'de okuyan mahalle arkadaşlarım Samet, Haldun, Fırat ve Özen bize sınavla ilgili tüyolar veriyorlardı. İki aşamalı yazılı sınava girdik. O kısmını başardık. Sıra sözlü mülakata geldi. Özdemir Hoca'nın odasına girdik. Büyük bir heyecan. Kitap kokularına karışmış, vanilyalı "Captain Black" kokusu. Özdemir Nutku'nun yanında Murat Tuncay, Efdal Sevinçli, Hülya Nutku, İbrahim Armağan, Cem Duygulu, Talay Toktamış, Turgay Gönenç hocalar... Asistanlar Önder Paker, Şahika Tekand... Önce yazdıklarım üzerine, sonra okuduklarım üzerine

sorular. Ben o dönemde Sevgi Soysal, Tomris Uyar, Nazlı Eray, Leyla Erbil gibi kadın öykücüler ağırlıklı okuyorum. Bunları söylüyorum. Neden kadın yazarlar diyorlar. Ben de dilim döndüğünce onlarda bana ilginç gelen yanları anlatıyorum.

TİYATRO VE METNİ

Sonrasında tiyatroya geliyor konu. Lisedeki hocamla tiyatro macerasını, hafta sonu Şirinyer Lisesi'nin kimi zaman spor salonu, kimi zaman prova salonu olarak kullanılan eski kantinindeki çalışmalarımızı anlatıyorum. Sonra yazma ve oyun yazarlığına geliyor konu. Hoca diyor ki, "Bana kalırsa tiyatrodaki metnin yeri, bir ışığın bir efektin yeri kadardır. Metni niye bu kadar önemsiyorsun?" diyor. Ben koskoca Özdemir Nutku'nun oyun yazarına ve metne böyle bakamayacağını düşünüyorum. İçim içimi yiyor. "Ne diyorsun?" diyor bana. Ne diyeyim! Çekine çekine, "Efendim ben bu konuda sizin gibi düşünmüyorum" diyorum. Sonra da liseden gelen bir toy talebe cesaretiyle, "Çünkü diğer saydıklarınız teknik etmenlerdir. Oysa

ki tiyatrodaki metin, tiyatronun fikridir, özüdür" diyorum. "Ben hala senin gibi düşünmüyorum. Ama en azından niye böyle gördüğünü anlatabildin bize" diyor. Bir iki soru daha sorulduktan sonra, "çıkabilirsin" diyorlar. Dışarıya çıkıyorum. Arkadaşlarıma içeride olan biteni anlatıyorum. Tiyatrodaki okuyan arkadaşlarım, "Sen deli misin? Niye hocanın dediğine karşı çıktın" diyerek, moralimi bozuyorlar. "Ama Özdemir Hoca, verdiğim cevaba kızmadı, hatta gülümsedi" diyorum.

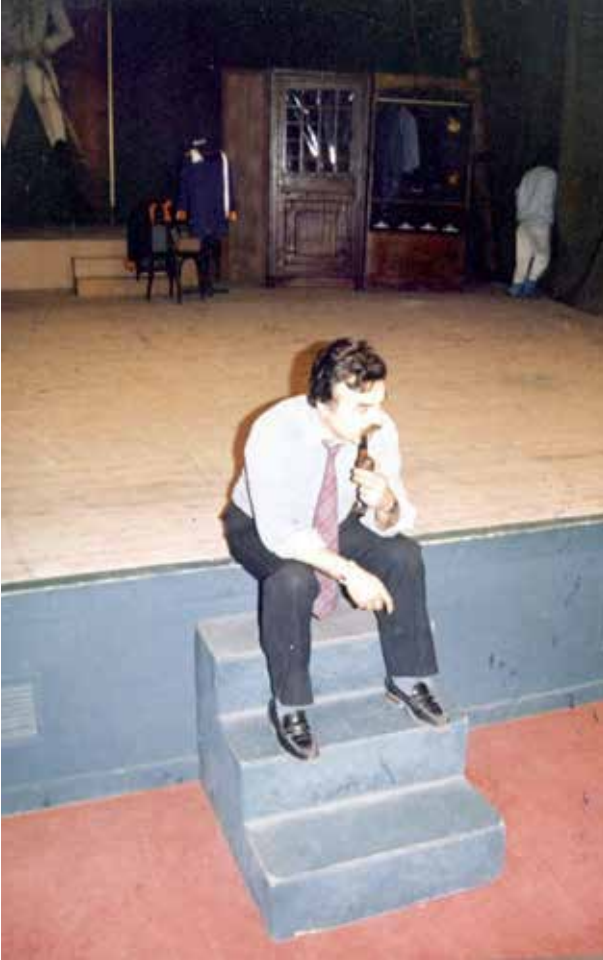
HOCA ŞANSTIR

Akşamüzeri Alsancak'taki GSF binasının ön girişindeki tozlu cam kapıya asılıyor listeler. Bakıyorum, ikinci sıradayım. Büyük bir sevinç. Birkaç hafta sonra okul açılıyor. Tiyatroya giriş dersimizin hocası Özdemir Nutku. Vanilyalı piposu ve koltuğunun altında klasörüyle ikinci katta bir mimarlık dersliğinden içeri giriyor. Sonra, 3. ve 4. sınıfta sahne uygulaması derslerimizde, provalarda, lisans eğitimini bitirirken de son sınıfta yazarlık hocamız olarak karşımıza çıkıyor.

Güzel Sanatlar Fakültesi'nin, şimdilerde atıl durumda olan Alsancak'taki yerleşkesinin bahçesinde, akademisyen arkadaşlarıyla bir arada.

Lisans eğitimi bitip de herkes geleceğini planlamaya çalışırken, ben İstanbul’da bir reklam ajansı ile okulda açılacak kadro arasında kalıyorum. Ama gerek hayat planlaması gerekse içten gelen bir ses, burada bu okulda kalmamı, akademisyen olmayı salık veriyor. 1990 yılında artık hem bölümde yüksek lisans öğrencisiyim, hem de hocamla meslektaşız. Asistanlar arasındaki kıdem farkına bile dikkat ediyor hoca. Oturduğumuz 5 kişilik asistanlar odasında kapının kenarında mimarlık bölümünden ödünç alınmış bir çizim masasına yerleşiyorum. Bir gün odaya geldiğinde hepimizin yerleştiği masalara baktıktan sonra bana dönüp diyor ki, “Tamam, sen en son girdiğin için doğru yerdesin. Senden sonra başkası asistan olduğunda senin yerini değiştiririz”.

Güzel Sanatlar Fakültesi Suat Taşer Sahnesi’nde, prova arası.

Öğrencileriyle dersi yine bahçeye taşıdıkları bir gün.

ÖĞRENCİLERLE YAYINLAR

Yüksek lisans eğitimi başlıyor. Hocanın ya da diğer hocaların odasında çaylı, kahveli tartışmalı yoğun bir eğitim bu. Konferans hazırlıyoruz, makale yazıyoruz. Yazdıklarımızı dergilere yolluyoruz. O sırada o kadar az tiyatro süreli yayını var ki, asistanlar olarak, “İkikalas Birheves” adıyla, renkli 1. hamur kağıda bir bülten çıkarmaya başlıyoruz. Özdemir Hoca’nın, Efdal Hoca’nın çok hoşuna gidiyor bu. Onlar da yazılar, çeviriler veriyorlar bize. Daha sonra, “İkikalas Birheves”le başlayan yayıncılık maceramız Hamit Demir’in de desteğiyle, hocanın ve bölümdeki hocaların yazılarının, çevirilerinin ağırlıkta olduğu, “Gölge Tiyatro” dergisiyle iki yıl daha sürüyor.

SUDA AYAK İZLERİ

Bu arada Efdal Hoca’yı tiyatromuzdaki belgeleri ve anıları yazdığı, “Eskici Dükkanı”nı ve Özdemir Hoca’ya da anılarını kaleme alacağı, “Suda Ayak İzleri”ni yazmaya ikna ediyoruz. Özdemir Hoca bir gün otururken sizin sayenizde anılarımı yazmaya motive oldum. İyi ki zorladınız diyor. (Hocanın anılarını derlediği “Suda Ayak İzleri” Türkiye İş Bankası Yayınları’ndan çıkmak üzere)

ÖĞRENCİLERİ VE KİTAPLARI

Özdemir Nutku doktora eğitiminde de hep hocam olmaya devam ediyor. 1990 yılında bölüme araştırma görevlisi olarak girdikten sonra da hem meslektaşım hem bölüm başkanım oluyor. Daha sonra yaş haddinden emekli oluyor, ama derslerine büyük bir disiplinle devam ediyor. Yıllar sonra tasarruf politikaları sonucu emekli hocalar

yerine bölümün kadrolu hocalarının dersleri üstlenmeleri istenince, Özdemir Hocam için en zor durum yaşıyor. Öğrencilerden ve okuldan ayrılmak!

Hocanın iki enerji kaynağından biri öğrenciler ve onlarla geçirdiği zaman, diğeri ise odasında kitaplara ve bilgisayarına gömülü olduğu zaman. Böylelikle hocanın iki enerji kaynağından biri kuruyor. Bölümdeki meslektaşları olan bizler de bu dayatma karşısında çaresiz kalıyoruz. O her ne kadar festivallerde, söyleşilerde, panellerde, özel toplantılarda öğrencileriyle yan yana gelse de eğitimden kopmuş olması onun hayat damarlarından birini kurutuyor.

SON ANA KADAR ÜRETTİ

Ama bu kez evinde, çalışma odasında önce, “Suda Ayak İzleri”ni tamamlamaya koyuluyor. Bir yandan da Shakespeare çevirilerini tamamlıyor. Ardından Christopher Marlowe’lara girişiyor. Ardından

sıra Ben Johnson çevirilerine geliyor. Hoca, son zamanlarında yoğun bakımda canıyla uğraşırken bile bir hafta sonra alacağı gözlüğün ve tamamlaması gereken çalışmaların heyecanını taşıyor.

ATOMLAR YOK OLMAZ

10 Kasım 2019 günü hep beraberiz. Üniversitenin Sabancı Kültür Sarayı’nda... Özdemir Hoca’yı kendi adını taşıyan sahneden Özdemir Nutku Sahnesi’nden uğurlamak isterdik. Ama bu ne yazık ki mümkün olmuyor. Sabancı Kültür Sarayı kocaman bir bahçe olmuş... Çok eskilerden, 1960’lı yıllardan DTCF’li öğrencileri Erdoğan Aytekin, Murat Hoca’dan, Hülya Hoca’dan başlayarak 2000 doğumlu öğrencilere kadar, her kuşaktan her zamandan öğrencileri... Hep birlikteyiz. Hocanın “Akademos”undayız. Hocanın bahçesindeyiz. Ne güzel. Konuşmalar, alkışlar, birbirlerine sarılmalar, farklı zamanlardan bir kardeş sıcaklığı...

Hoca, en sevdiği yerde; sahnede. Anılarını bağlarken öyle yazmış ya. Materyalizmi hayatında hep var etmiş bir insan olarak ne güzel ifade etmiş: “Ölüme inanmıyorum. Benim atomlarım toprağın atomlarına karışacak, oradan başka atomlara... Dünyayı var eden atomlar hiç kaybolmazlar. Ama ben her gece açılan perdenin bir kenarına ilişmeyi isterdim.”

HAYATIMIZA KARIŞTI

Özdemir Nutku’nun atomları Türkiye kültür tarihinin, tiyatro tarihinin, sanatının atomlarına çoktan karıştı bile... Kuşaklar kuşaklar boyunca öğrencileri, onların öğrencileri, oyuncular, yönetmenler, yazarlar, tasarımcılar, onların yaptıkları işler, onları izleyen seyirciler, kitaplarını, çevirilerini okuyan gençler, çocuklar... Özdemir Hoca hep üzerine düşündüğü “gelecek”in atomlarına karışarak var olmayı sürdürüyor şimdi.

*“Ölüme
inanmıyorum.
Benim atomlarım
toprağın atomlarına
karışacak, oradan
başka atomlara...
Dünyayı var
eden atomlar hiç
kaybolmazlar.
Ama ben her gece
açılan perdenin bir
kenarına ilişmeyi
isterdim.”*

Öğrencileriyle birlikte, adım taşıyan sahnenin önünde.

Evrensel şairimiz Nazım Hikmet'in gözlerini sonsuzluğa yumduğu Haziran ayında ona dair yine fazlasıyla sevgi içeriyor hislerimiz. Bu şehir şairine saygı ifadesi olarak 18 yıl önce ülkemizdeki ilk Nazım Hikmet heykelini dikme cesaretini göstermişti. Ve o gündür bugündür heykel Kültürpark'taki yerinde, olanca ağırlığıyla anıtsal niteliğini sürdürüyor.

Dünya Döndükçe ve Yaşam Sürdükçe Nazım Hikmet Bizimle

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Kültür Teşkilatı'nın (UNESCO) evrensel şairimizin yüzüncü doğum yılı olan 2002'yi, Uluslararası Nazım Hikmet Yılı ilan etmesiyle birlikte, ülkemizde olduğu gibi şehrimizde de büyük şairi anma programları ve etkinlikleri düzenlendi. Bunlardan en etkilisi İzmir'de gerçekleşti. Çünkü, Nazım Hikmet'in bir heykeli ülkesinde bir yere ilk kez dikiliyordu. İzmir bu konuda öncü oldu ve evrensel şairimizin heykeli, Kültürpark'taki yerine coşkulu bir törenle yerleştirildi.

PİRİŞTİNA'YA ÖNERİ

Dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay, 2001 yılında bir Nazım Hikmet heykeli yaptırmıştı. Heykelin, şairin doğumunun yüzüncü yılında İstanbul Şişli Belediyesi tarafından, Şişli'de bir alana dikilmesi planlanmıştı. Ancak heykeli yaptıran bakanın değişmesi ve olası tepkilerden çekinildiği için bu istem karşılık bulmadı. İstemihan Talay'dan sonra Kültür Bakanlığı görevini devralan Suat Çağlayan, bakanlığın depolarına kaldırılan heykelin İzmir'de bir alana yerleştirilmesi için dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina'ya öneride bulundu. Piriştina öneriyi heyecanla karşıladı ve hemen kabul etti. O dönem İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar İşleri Daire Başkanlığı görevini yürütüyordum. Ahmet Piriştina ve danışmanlarından Murat Katoğlu'yla birlikte üçümüz heykelin yerleştirileceği yer konusunda bir araya geldik. İlk olarak heykelin İstanbul'da neden bir alana konamadığı konusunu ele aldık. Yaptığımız değerlendirme sonucu heykel için, denetim altında olan, güvenli bir kamu alanı seçilmesi fikrinde birleştik.

KÜLTÜRPARC SEÇİLİR

Heykeltıraş Prof. Dr. Tankut Öktem tarafından yapılan, kaidesiyle birlikte 6.5 metre yüksekliğinde olan, bronz malzeme içeren ve şairi ünlü paltosuyla tasvir eden sanat eseri için İzmir'de en uygun yerin Kültürpark olduğu konusunda Murat Katoğlu ile birlikte fikir sunduk. Yaptığımız çalışma sonucu İzfaş İdare Binası çevresi ve İzmir Sanat Merkezi alanı incelendi. Neticede İzmir Sanat'ın kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapması, insan yoğunluğunun fazla olması ve bu nedenle daha korunaklı imkan sunduğu konusunda birleşildi. Heykeli yapan Prof. Dr. Tankut Öktem'in de uygun görüşü alındı.

İzmir'deki STK'lar da Kültürpark konusunda hemfikir oldu.

ÇINAR AĞACI DA TAMAM

Önerilen bu alan Ahmet Piriştina tarafından da uygun bulundu ve çalışmalar başladı. Nazım'ın "Vasiyet" şiirindeki isteğinden esinlenilerek, heykelin yanına bir de çınar ağacı dikildi. Heykelin kaidesi açılmış bir şiir kitabı formunda tasarlandı. Başkan Piriştina, kaideye Nazım'ın bir şiirinin yazılması konusunda benden bir çalışma istedi. Kurtuluş Savaşı Destanı'ndan, Büyük Taarruz'un başladığı anı belirten dizeler ve İzmir'in kurtuluşunun anlatıldığı bölümlerin, kaideye yazılmasını uygun olacağı fikri kabul gördü. Bunun üzerine şu satırlar kaideye yerleştirildi:

**"BAKTI SAATİNE
BEŞ OTUZ
VE BAŞLADI TOPÇU ATEŞİYLE
VE ŞAFAKLA BİRLİKTE
BÜYÜK TAARRUZ"**

**"SONRA 9 EYLÜLDE İZMİRE GİRDİK
BİR NEFER
YANAN ŞEHRİN KIZILTISI İÇİNDEN
GELİP
ÖFKEDEN SEVİNÇTEN ÜMİTTEN
AĞLAYA AĞLAYA
GÜNEYDEN KUZEYE
DOĞUDAN BATIYA
TÜRK HALKIYLA BERABER
SEYRETTİ İZMİR RIHTIMINDAN
AKDENİZİ"
COŞKULU KUCAKLAMA**

Tüm hazırlıkların yapılması ardından Nazım Hikmet Heykeli, Kültürpark'a, 21 Eylül 2002 tarihinde dönemin Kültür Bakanı Suat Çağlayan, dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina, Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Sekreteri Kıymet Coşkun, heykeltıraş Prof. Dr. Tankut Öktem ve çok sayıda Nazım Hikmet dostunun katıldığı bir törenle açıldı. Ahmet Piriştina heykelin açılış töreninde Nazım Hikmet'in

sevda, mahpusluk, kavga, hasret ve memleket şiirlerinin, Kurtuluş Savaşı Destanı'nı unutulmaz olduğunu vurgulayarak şu ifadelere yer vermişti: "Bu sevgimizi dile getiren ve kentimize estetik katkı sağlayan bu güzel çalışma için teşekkür ediyorum. Kültür ve sanat adamlarının anısını heykelleri ile yeni bir boyutla yaşatmak istiyoruz, Meles Deltası'na da Homeros heykeli yerleştirdik. Nazım'ın heykelinin yanına kendisinin simgesi haline gelen çınar ağacını da diktik. Dünya şairinin anısının önünde saygıyla eğiliyorum". Kültür Bakanı Suat Çağlayan da, "Nazım şimdi, Kurtuluş Savaşı'nın noktalandığı yerde, layık olduğu yerde bulunuyor. Nazım'a hoş geldin diyorum. İzmir'e hoş geldin Nazım" sözlerini tarihe not etmişti.

İZMİR'İN ANITLARINDAN

Yirmi yıla yaklaşan bir sürede Nazım Hikmet Heykeli, Kültürpark ile bütünleşti. Parkın bir parçası haline geldi ve kültürel simge oldu. Heykel önünde çeşitli panel, söyleşi gibi etkinlikler düzenleniyor. Dikilen çınar fidesi de büyüdü ve artık genç bir çınar ağacı haline geldi. Kültürpark'a yerleştirilen Nazım Hikmet Heykeli, evrensel boyuttaki kültürel temsilcimizin ülkesinden ayrılışından yarım yüzyıl sonra, doğduğu topraklarda, vatanında bir kamusal alana dikilen ilk örnek uygulama olması nedeniyle çok önemlidir. Ayrıca, İzmir'in aydınlık yüzünü yansıtan ayrı bir özelliğe ve önemdedir.

Kültürpark'taki bu anıtın evrensel şairimizin anısına, Ahmet Piriştina'nın anısına, Prof. Dr. Tankut Öktem anısına, kamu alanına yerleştirilen ilk Nazım Hikmet Heykeli olması anısına, kent belleği anısına; dünya döndükçe ve yaşam sürdükçe bulunduğu yerde kalacağına yürekten inanıyorum.

Doç. Dr.

Akın
ERSOY

Smyrna Antik Kenti Kazı Başkanı

Sanat Uzun, Yaşam Kısa
ars longa vita brevis

Hippokrates

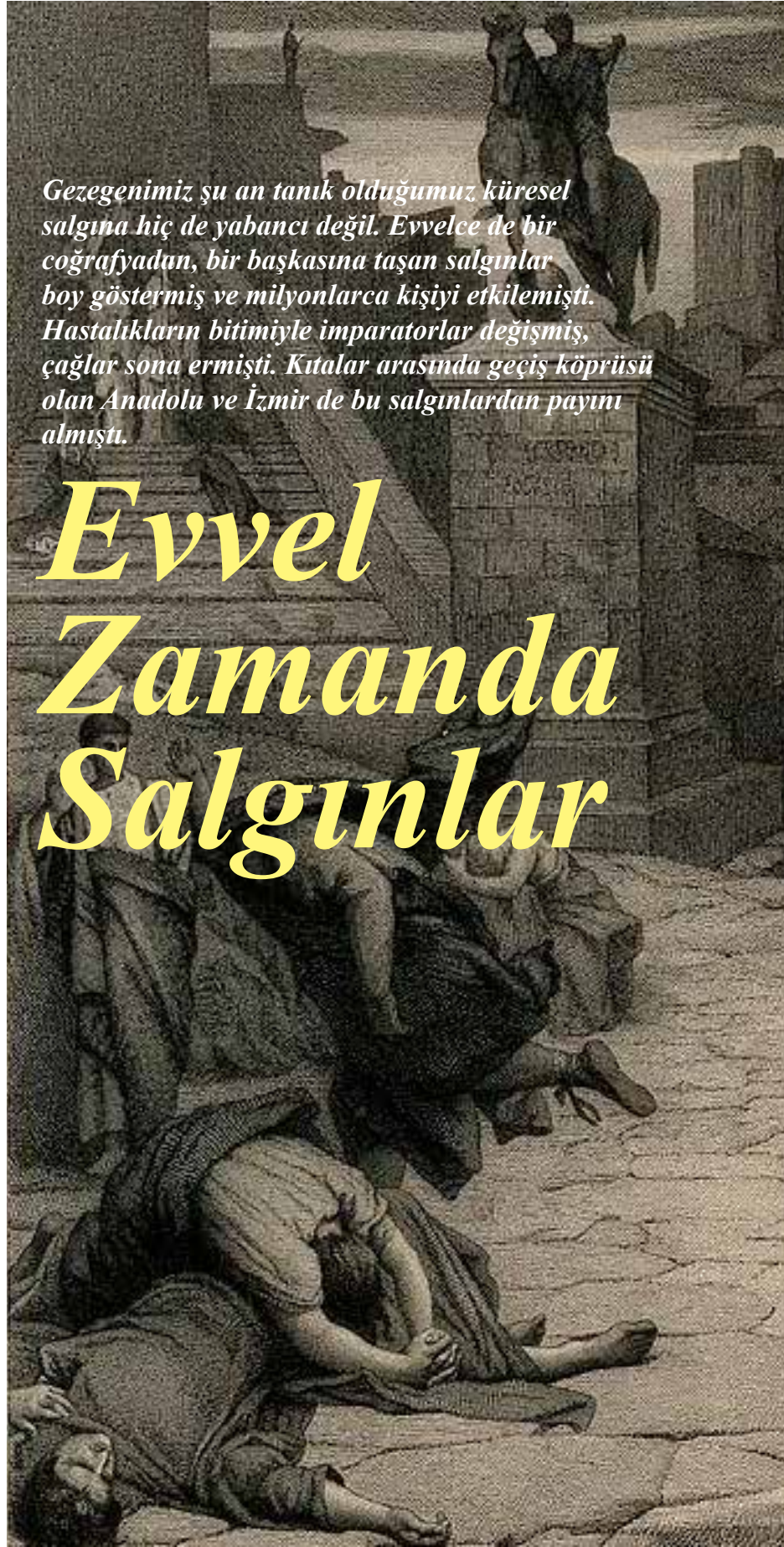
İnsanoğlu var olduğundan itibaren doğal afetler ve salgın hastalıklarla yüzleşti. Bilmedikleri şeylerden korktu, olacıklardan ve gelecekte kaygı duydu. Daha önce bu topraklarda yaşayanlar korku ve kaygılarını farklı farklı tanrılarla eşlediler ve paylaştılar. Üç bin yıl önce hasta olanlar için başvurulacak göksel varlık Apollon idi. Apollon adının “defetmek, kötülüğü önleyip korumak” anlamına gelen fiillerden türediği ileri sürülür. Ancak adının kökü belli bir fiilden gelmediği için tanrının adına sıfatlar eklenmiştir. Bunlardan en bileneni Phoibos Apollon’dur. Phoibos’un anlamı, “parlak veya tanrının ışık saçan aydınlığı” anlamındadır. Homeros’un İlyada’sında Phoibos Apollon, “okçu, hedefi vuran, gümüş yaylı” olarak anlatılmaktadır.

Aynı destanda Apollon’un sıfatı olarak Smintheus sözcüğünün de kullanıldığı görülür. Smintheus “fare ve sıçan kovan” anlamına gelmekte ve tanrının “aleksikakos” yani “kötülükleri defetme” gücünü anlatmaktadır. Tanrı’nın Anadolu kökenli olduğunu ve Troia savaşında Akhaların değil Troialıların tarafında olduğunu belirtelim ve İlyada’dan (I, 37 vd) Troia’ya yakın bir kent olan Khryse kentinde bulunan Apollon tapınağının rahibi Khryses’in, Agamemnon tarafından tutsak edilen kızı Khryseis’in kurtarılması için Apollon Smintheus’a yakarışını okuyalım;

Ey Khyse’yi, kutsal Killa’yı koruyan, gümüş yaylı
Tenedos’un (Bozcaada) güçlü Kralı, Smintheus,
dinle beni,
bir gün sana yaraşır bir tapınak yaptıysam
boğaların, keçilerin yağlı butlarını yaktıysam
senin uğruna,
şu dileğimi tez elden yerine getiriver:
Gözyaşlarımın öcünü al Danaolardan (Akhalar),
oklarınla.

Gezegelimiz şu an tanık olduğumuz küresel salgına hiç de yabancı değil. Evvelce de bir coğrafyadan, bir başkasına taşan salgınlar boy göstermiş ve milyonlarca kişiyi etkilemişti. Hastalıkların bitimiyle imparatorlar değişmiş, çağlar sona ermişti. Kıtalar arasında geçiş köprüsü olan Anadolu ve İzmir de bu salgınlardan payını almıştı.

Evvel Zamanda Salgınlar

Antoninus Salgınında vebayı temsil eden Ölüm Meleği'nin bir Romalının kapısını Çalmasını gösteren bir gravür. (Wikipedi)

TAPINAK-HEKİM-SİHİR ÜÇLÜSÜ

Tanrı Apollon, Apollon Smintheus rahibinin dileğini yerine getirdi ve Akha ordusu üzerine korkunç bir veba saldı. Ordusuna büyük felaket getiren bu salgın karşısında diz çöken Kral Agamemnon rahibin kızı Khyrseis'i babasına bir gemi ile göndermek zorunda kaldı. Bu noktada gemi ve ordu sözcüklerine dikkatinizi çekerek, yazının bütününde karşımıza çıkacağını belirtelim. Buradan anladığımız Tanrının kötülükleri kovması kadar ordulara veba, kıran salarak cezalandırıcı da olabildiğidir. Nitekim Khryse kentinin "fare kovucu" tanrı Apollon, Smintheus Tapınağı o günden bugüne bu büyük pandemiye karşı üç bin yıldır Çanakkale Gülpınar'da ayakta durmaktadır. Tapınağına yani Tanrı'nın evine gelen vebadan mağdur insanlar ona iyileştirmesi derdine deva olması için yalvardılar, yakardılar, armağanlarda bulundular.

Gençliği ve diriliği temsil eden yılanı ve bilgeliği temsil eden budaklı sopası ile Tanrı Asklepios.

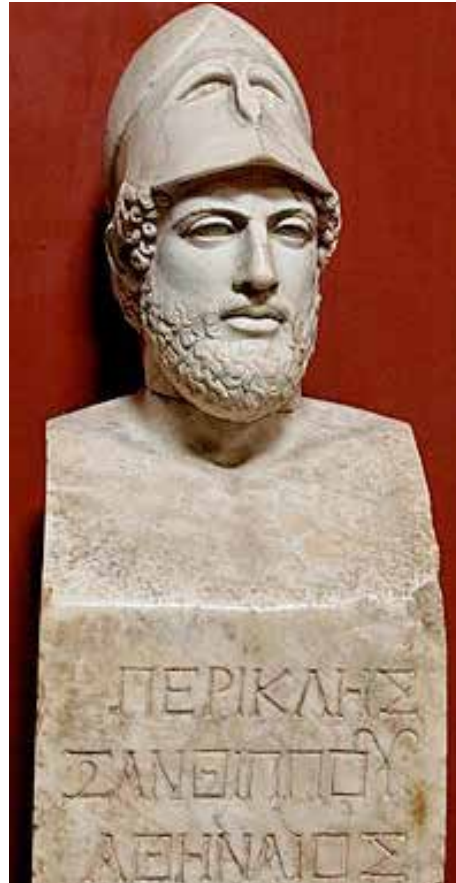

Apollon iyileştirici, dertlere deva olması kimliği ile aynı zamanda Hekim tanrı idi ve Paian sıfatına da sahipti. Bu sıfatıyla Homeros'un destanlarında tüm hekimler Paian tanrının oğulları ve öğrencileri sayılırdı. Nitekim Hekim Tanrı Asklepios da onun oğluydu. Hygieia (Hijyen) da Asklepios'un hem kızı hem de yardımcısı idi. Temizlik Antik Çağ'dan itibaren hep önerildiyse de 19. yüzyıla kadar niteliği anlaşılammıştı. Tapınak - Hekim - Sihir üçlüsü sağlıkta hep iç içe oldu. Antik Çağ'da olduğu gibi Orta Çağ'da da en iyi hekimler Kilise bağlantılı olacaklardı.

BİLİNENİ 3 BİN YIL

Veba o günün bilinen dünyasının küresel felaketlerinden biriydi. Salgın hastalıkları ancak önemli olaylar sırasında olması veya kitlesel ölümlere sebep olması

Veba salgınında ölen Atinalı Devlet Adamı Perikles.

halinde kayıtlara geçtiklerinde haberimiz olabilmektedir. Bu tarihsel kaynaklar da dünyanın her yerinde salgınların dönem dönem ortaya çıktığına işaret etmektedir. Bilinen ve kayıtlara geçebilen en eski veba (Çiçek hastalığı da bu adla bilinirse de semptomları MÖ 2. binde biliniyordu) salgını MÖ 1650'de Mısır'da görülmüştü. Orta Tunç Çağ'ın bu vakasının ardından bu kez Geç Tunç Çağı'nın sonunda, MÖ 2. binin ikinci yarısında, Kuzey Suriye'den Hitit Ülkesi'ne yani Anadolu'ya ulaşan ticaret yollarını açık tutmak çabasındaki Hitit Kralı I. Şuppiluliuma ve ordusu Suriye'den dönerken vebaya yakalanmış ve kral bu hastalık nedeniyle MÖ 1334 yılında ölmüştü. MÖ 2. binin bu iki kayıtlara geçen salgını dışında dönem dönem veba veya başka salgın hastalıkların olması Anadolu'da veya bilinen dünyanın bir başka yerinde kaçınılmazdı. Nitekim MÖ 2. Binin sonunda, Demir Çağ'ın başında, destanlaştırılmaya başlanan Homeros'un İlyadası'nda salgının izlerine rastlandığını yukarıda belirtmiştik.

TROYA'DAN BU YANA

Troya'da izi sürülebilen veba salgını Anadolu'dan bir süre sonra Yunanistan'a da sıçradı. Thukydides'in Peloponnesos Savaşları adlı eserinde Atinalı Devlet Adamı, Hatip ve Komutan (Strategos) Perikles'in de ölümüne neden olan ve MÖ 430 yılında başlayan, iki yıl süren veba salgınına haber vermektedir. Thukydides (II.47-53) salgını şöyle anlatacaktır: "Başlangıçta hastalıkla ilgili hiçbir şey bilmediklerinden hekimlerin ellerinden bir şey gelmiyordu. Üstelik hastalarla daha yakından ilişki kurduklarından çoğu hastalığa yakalanmıştı. İnsan bilimlerinin tümü etkisizdi; tapınaklarda boş yere yalvarılıp durulmaktaydı;

boş yere kahinlere ya da başka uygulamalara başvuruluyordu; her şey boşunaydı; sonunda, afete yenilip, çare aranmaktan vazgeçildi.” Thukydides’in çaresizlik içinde uzun uzun anlattığı hastalık ona göre Mısır’ın ötesinde, Habeşistan’da (Etyopya) ortaya çıkmış, oradan Mısır ve Libya’ya, ardından da hızlı bir şekilde Atina’ya yayılmıştı. Hastalık dönemin Akdeniz’deki en önemli ticari limanı olan Atina’nın Pire Limanı’na gelen gemiler tarafından taşınmıştı. Salgından Atina ve müttefiklerinin düşmanı olan ve karşı safta yer alan Peloponnesoslular da (Moralılar-Spartalılar) etkilenmişti. Atina ve tüm Yunan kentleri bu sırada iç savaşı yaşıyorlardı ve Atina bu salgına hazırlıksız yakalanmıştı. Liman kenti Pire’nin ve Atina’nın Yunan dünyasının her yerinden gelen müttefik askerleri ve kırsaldan gelecek sur içine kapananlar nedeniyle nüfusu artmıştı. Bu kalabalık durum salgının hızla yayılmasına neden oldu. Özellikle savaşa katılacak askerleri etkileyen bu salgın karşısında Atinalılar ümitsizliğe kapılarak düşmanları Spartalılar ile barış yapmak istedilerse de Spartalıların ağır şartlar sunmaları üzerine savaşa devam etmeye karar verdiler. Bu zor durumun sebebi olarak Perikles görülmüş ve iktidardan indirildiği gibi 50 Talent (300.000 Atina sikkesi) para cezasını devlete ödemeye mahkum edilmişti. Ancak yaklaşık 30 yıldır Atina’yı yöneten Perikles Atinalılar tarafından tekrar göreve çağrıldı. Ancak bu büyük devlet adamı vebaya yakalanarak MÖ 429’da ölecektir. Bugün Atina Akropolis’indeki Atina’nın simgesi olarak yükselen Parthenon adı verilen Athena Tapınağı’nı inşa ettiren Perikles’in ve çok sayıda insanın ölümüne neden olan bu salgın modern araştırmacılar tarafından “Büyük Atina Salgını” olarak adlandırılmakta ve salgının tifüsten kaynaklandığı da ileri sürülmektedir.

TAPINAKLAR ŞİFA MERKEZİ

Veba salgını sadece Atinalıların canını yakmamış, savaş ortamında tüm Yunanistan’a askerler tarafından taşınmıştı. Nitekim Orta Yunanistan’da Figaleya yakınlarındaki Bassai Apollon Epikourios (İyileştirici) Tapınağı bu veba felaketinin ardından MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildi ve o günden sonra hastalık ortaya çıktıkça saygı gördü. Hekimler Tanrı Apollon’un himayesinde doğadan toplanan tohumlar, otlar ve bitkilerle ilaçlar yapıyorlardı. Yaşanan salgın karşısında yeniden doğaya başvuran hekimler yaptıkları ilaçlar ile derde deva olmaya çalışıyorlardı. Öyle ki, doğanın sunduğu sağlık Apollon ile simgeleştiriliyordu. Bu nedenle de Bassai Apollon Epikourios Tapınağı bu hastalığa karşı şifa merkezi olarak düşünüldü ve her tapınakta olması beklenen Tanrı Apollon heykelinin yerine Apollon’u ve doğayı temsilen bitkisel süslemeleri olan başlık taşıyan bir sütun dikildi. Tanrıyı temsilen onun yerine dikilen böyle bir bitkisel başlıklı sütun ile Yunanistan’da insanlar ilk kez karşılaşıyorlardı. Tanrının bu temsiliyeti yaşanan acıların ne kadar büyük olduğunu işaret etmektedir. Ne şans ki, doktorların üzerine yemin ettiği tıbbın babası Hippokrates (MÖ 460-MÖ 380) tam da bu salgınlar sırasında büyük bir hekim olarak ortaya çıkmıştır.

ASKLEPIOS’UN YÜKSELİŞİ

Covid 19 pandemisi için nasıl bir uçak hastalığı deniyor ve dünyanın bir yerinden diğer yerine uçaklarla taşındığını söylüyorsak, veba ve diğer salgın hastalıklar da bir zamanlar en önemli nakliye aracı olan gemilerle önce liman kentlerine ve sonra kırsala taşındı. Veba salgını durmuyordu. Bu kez 150 yıl sonra MÖ 3. yüzyılın başında, Anadolu ve Yunanistan’ın ardından, MÖ 295’de, Roma’da ortaya çıktı. Yunan tıbbi ile karşılaştırıldığında Roma tıbbi gelişmiş sayılmazdı. Romalılar zor günler yaşıyorlardı ve dışardan yardım alınması gerektiğinde pek de hoşnut olmadıkları Yunanlar ve Yunanlı Hekimlerin yerine önce Apollon’un oğlu Asklepios çağrıldı. Asklepios için Roma’nın içinden geçen ama kentin dışında kalan Tiber Nehri’ndeki bir adaya tapınağı inşa edilerek şifa istendi. Anlaşılan tapınağın inşası sonrasında salgın azalmış ve bu durum Romalıların Yunanlı hekimlere olan bakışını da etkilemişti. Bu olumlu hava Yunan tıbbının Roma tıbbına girmesini sağladı ve onu etkiledi. Roma’daki Asklepios Tapınağı’nın yeri örneğinde ve yine Pergamon’daki Asklepios Kutsal Alanı örneğinde gördüğümüz gibi sağlık merkezleri kent halkının hastalıklardan uzak tutulması için kent dışında inşa ediliyorlardı.

Kline’de uzanan hastayı muayene eden Asklepios ve yanında Hygieia. Hasta yakınları ayak ucunda sonucu beklemektedirler. Atina’dan bir adak kabartması.

DENİZ YOLU VİRÜS DOLUYDU

MÖ 166 yılında Roma’da yeniden veba salgını ortaya çıkmıştır. Makedonya Krallığı’na son veren L. Aemilius Paullus ve ordusu tarafından Roma’ya taşınmıştı. Roma bilinen dünyanın her köşesinden ithal edilen mallarla dolu zengin bir merkezdi. Hızlı şehirleşme ve dolayısıyla nüfus artışı ürün ithalini tetiklerken deniz yolları ile uzun mesafelerden gelen bu emtia beraberinde denizcisinden tüccarına maceracısından yolcusuna tüm deniz yolunu kullananlar tarafından hastalıkların da transfer olmasına neden olmuştu. MS 1. yüzyılda, sadece veba değil örneğin deri hastalıklarından biri olan Mentegra da Anadolu üzerinden Roma’ya bulaşmıştı. Bulaştıran ise oradan gelen bir devlet memuru idi. R. Jackson’dan alıntı ile “Yaşlı” Plinius’a göre bu hastalık özellikle zengin aristokrat erkeklerde görülüyordu. Zengin hastalıklarına ilişkin olarak yine R. Jackson’dan alıntı ile Plutarkhos da “Romalıları artık kıtlık ve yoksulluktan değil, lüksün getirdiği hastalıklardan çekiyordu ne çekiyorsa.” diyecektir.

Mentagra hastalığı Anadolu ve Yunanistan’dan sonra hepsinden daha köklü tıp geleneğine sahip Mısırlı Hekimlerin de Roma’ya gelmesine neden olmuştu. Covid 19 Pandemisi’nin Avrupa’da hızlı yayılmasında karşında hastalığın zenginlere bulaştığı yorumlarını hatırlayalım.

SALGINLAR MEZOPOTAMYA’DA

Araştırmacılara göre, MS 2. yüzyılın başından itibaren Ortadoğu ve Uzakdoğu’da veba salgınları vardı. Yüzyılın ortasına gelindiğinde, MS 155 yılında Arabistan’da ve MS. 160’da Çin’de veba salgını görülmüştü. Akdeniz imparatorluğu haline gelen Roma devleti topraklarında kayda değer salgınlar hakkında bu süreçte bilgimiz yoktur. Ancak tam da bu sırada Perslerin Roma topraklarını tehdit etmesi, bazı yerleri ele geçirmesi ve yağmalaması üzerine İmparator Marcus Aurelius Antoninus ile birlikte ortak imparator olan Lucius Verus, MS 162’de Perslere karşı yapılacak olan savaşı yönetmek için Doğu’ya doğru sefere çıkmıştı. Tarihçi Cassius Dio (MS 155-235) (LXXI 2.3) bu seferi ve sonuçlarını şöyle anlatmaktadır: “(Verus’un Komutanı) Cassius, Kral Vologaesius’un saldırılarına asil şekilde direndi ve sonunda, kral müttefikleri tarafından terk edildi ve tahttan çekildi, fakat Cassius onu Seleukia ve Ktesiphon’a kadar takip etti, Vologaesius’un Ktesiphon’daki sarayına kadarki yerleri yakıp yerle bir ederek Seleukia’yı yıktı. Verus geri dönerken, askerlerinin büyük kısmını açlık ve hastalık yüzünden kaybetti, ancak kurtulanlarla birlikte Suriye’ye geri döndü. Lucius bu zaferle övündü ve onlardan büyük gurur duydu, ancak onun olağanüstü

*Veba nedeniyle öldüğü iddia edilen
İmparator Marcus Aurelius Antoninus.*

şansı onu iyi yapmadı; çünkü daha sonra üvey kardeşi Marcus (Aurelius)’a karşı bir komplo kurmuş ve planlarının hiçbirini yapmadan önce zehirle öldürülmüş olduğu söylenir.” Cassius Dio’nun anlatımından Roma ordusu Persleri takip ederken açlık baş göstermiş ve veba yayılmıştı. Etiyopya’da patlak veren bu salgının, Seleukia kentinin kuşatması sırasında Nisibis (Mardin/Nusaybin)’e ulaşan Roma ordusuna sıçramıştı.

İRAN’DAN FRANSA’YA...

MS 4. yüzyılda “Roma Tarihi” adlı kitabını yazmış olan bir başka Tarihçi Ammianus Marcellinus’un (XXIII.VI.24) bu savaşa ve salgına ilişkin anlatımı ise şöyledir: “... Seleukeia (Verus’un) komutanları tarafından ele geçirildiğinde, Apollon Comeus’un heykeli yerinden çıkarıldı ve tanrıların rahiplerinin Apollon Palatinus tapınağına yerleştirdiği Roma’ya götürüldü. Ayrıca, bu heykel götürüldükten ve şehir yakıldıktan tapınağı yağmalayan askerlerin dar bir oyuk keşfettiği, değerli bir şey bulabilmek amacıyla bu oyuğu genişlettikleri, fakat Kaldelilerin gizemli sanatlarıyla kapatılmış olan bir tür mabetten, tedavi edilmesi mümkün olmayan hastalıkların şiddetini oluşturarak Verus’un ve Marcus Antaninus’un saltanatlarında tam Pers sınırlarından Ren Nehrine ve Galya’ya kadar bütün her şeye bulaşıcı hastalık ve ölüm saçan bu iptidai mikrobun fişkırdığı rivayet edilir.” Kısacası Ammianus Marcellinus zafer sonrası Seleukia kentindeki tapınağı yağmalayan Romalı askerlerin dar bir oyuğu değerli bir şeyler bulma amacıyla açmaları ve genişletmeleri üzerine buradan çıkan mikroplar üzerinden Romalıları yayılmıştı ve hatta Marcellinus’a göre bu oyuktaki mikrop İran sınırından Fransa’ya kadar tüm imparatorluk topraklarına yayılarak ölüm getirmişti.

SEFER DÖNÜŞÜ İZMİR'E YAYILIR

Doğu'daki seferden başarıyla tamamlayan ordu, Roma'ya dönerken hastalığı önce Anadolu'ya, bir liman kenti olan İzmir'e, sonra Yunanistan'a ve son olarak Roma'ya kadar yaymıştı. Tarihçi Sadık Karakuş'tan alıntıyla Antik Çağ Tarihçisi Eutropius'a göre, "Marcus (Aurelius)'un imparatorluğunda Parthlara karşı kazanılan zafer sonrasında öyle büyük bir veba salgını baş gösterdi ki Roma'da, baştan sona bütün İtalya'da ve eyaletlerde nüfusun büyük bölümü ve askeri birliklerin neredeyse tamamı bu hastalıktan" ölmüştü. Araştırmacılara göre MS. 154-161 yılları arasında olmak üzere çeşitli dönemlerde Roma'da kıtlığın meydana gelmesi ve Tiber Nehri'nin taşması gibi insan sağlığına olumsuz etkileri olan olaylar vebanın ölümcül etkisini Roma'da en üst noktaya çıkarmıştı. Araştırmacılar 169'daki ölümünün nedeni olarak Lucius Verus'un zehirlenme ile değil onunla birlikte MS 166'da Roma'ya ulaşan vebadan kaynaklandığı görüşündedirler.

Orta Çağ'da resmedilen Pergamonlu Galenos'a ait bir portre.

SALGININ İZMİR'DEKİ ŞİDDETİ

MS 162'de, Roma'ya giden Pergamonlu ünlü Hekim Galenos vebanın Roma'ya ulaştığı MS 166 yılında, Pergamon'a dönecektir. Galenos'un dönüşü vebadan kaçması ile ilgili değildi. Tüm bilgi birikimine karşın kibirli karakteri nedeniyle kendi meslektaşları arasında onların hakkında sürekli aleyhte konuşmasından sevilmez olmuştu ve bu kişiler önemli görevlere gelince Galenos Roma'dan ayrılmak zorunda kaldı. Galenos'un İzmir'de kalmamasının nedeni olarak salgının en şiddetli görüldüğü yerlerden birisi olması ve Asklepios Sağlık Merkezi nedeniyle daha gelişmiş sağlık sistemine sahip olan Pergamon'u seçmesi olduğu önerilmektedir. MS 165/166 yılında halen İzmir'de yaşamakta olan Hatip Aristeides bu hastalığa yakalanmış ama Tanrıça Athena (Minerva Medica-Sulis Minerva) sayesinde kurtulmuştu.

İmparatorluk doktoru Galenos gibi büyük bir hekimi yetiştiren Antik Çağ'ın en ünlü birkaç sağlık merkezinden biri olan Bergama'daki Asklepieion.

İMPARATOR KAÇIRTAN SALGIN

İki yıl Pergamon'da kalan Galenos, MS 169 yılında Roma'dan kendisini göreve çağıran bir mektup almıştır. Çünkü bu kez de imparatorluğun Tuna sınırları Germenler tarafından tehdit edilmekteydi. Yaşanan çatışmalar üzerine Germenlere müdahale için MS 169 yılı civarında sefer hazırlıkları yapılmaya başlanmış ve ordunun beraberinde hekimlere de ihtiyaç duyulmuştu. Çağrı üzerine Roma Orduları'nın toplandığı Aquileia'ya giden Galenos ordunun durumunu, S. Karakuş'tan alıntıyla şöyle anlatacaktır: Aquileia'ya ulaştığımda salgın daha önce hiç olmadığı kadar yayılmıştı, öyle ki imparatorlar acilen birkaç askerle birlikte Roma'ya kaçtı, pek çoğumuz hayatta kalmak için uzun bir süre mücadele etti ve binlerce kişi öldü -sadece veba nedeniyle değil, aynı zamanda kış ortasında bu şeylerin meydana gelmesinden dolayı". Galenos'un anlatımlarından hareketle modern araştırmacılar bu salgının başta çiçek hastalığı olmak üzere, ekzantematöz tifüs, hıyarcıklı

veba veya kanamalı çiçek hastalığı olabileceğine ilişkin görüşler ileri sürmüşlerdir. Salgının bütün dezavantajlarına rağmen MS 171’de Roma orduları Germenlere karşı Tuna boylarında zaferle çıkmışlardır. Yaşanan salgın savaş ekonomisi nedeniyle MS 175 yılına kadar sürecek ve ölenlerin sayısını arttıracaktı.

GÜNDE 2 BİN AYRILIK

Savaş sonrasında Galenos, İmparator Marcus Aurelius ve hanedan ailesinin özel hekimi olarak Roma’da kalacaktır. Salgının ilerleyen yıllarında Galenos bu hastalığın yıkıcı etkilerine doğrudan tanık olmuş, Roma’daki kölelerini ve Pergamonlu yurttaşı Teuthras’ı hastalıktan kaybetmişti. İmparator Marcu Aurelius Antoninus da modern araştırmacılar tarafından kendi adıyla anılan “Antoninus Vebası”na yakalandı. MS 180’de yaşamını yitiren Marcus Aurelius (Historia Augusta, XXVIII), devri iktidarı döneminde devletin bu salgın karşısında çaresiz kalarak çok sayıda Romalı’nın ölümünü hatırlatarak, ölüm döşegindeki son sözlerinde, “Neden hepimizin ortak noktası olan veba ve bundan ölenler hakkında düşünmek yerine benim için ağlıyorsunuz” demiştir. Çevresindekiler yanından ayrılırken “Eğer artık yanımdan ayrılıyorsanız, sizi geride bırakırken size elveda diyorum” diyecektir. Çevresindekiler son olarak oğlu Commodus’u kime emanet ettiği sorulunca “Size, eğer layık olursa ve ölümsüz tanrılara” cevabını vermiş, yedi günün sonunda son nefesini verirken sadece oğlu Comodus’u yanına istemişti. Cassius Dio (LXXIII 14.4), İmparator Commodus’un tahta geçtikten sonra vebanın yeniden şiddetlendiğini ve Roma’da günde yaklaşık 2.000 kişinin öldüğünü belirtmektedir. İlerleyen birkaç yılda hastalık öldürücü etkisini azaltmış ve bir süre sonra ortadan kalkmıştı.

20 YILDA MİLYONLARCA KAYIP

Roma İmparatorluğu’nun topraklarını, Doğu’dan Batı’ya etkileyen bu son salgın hastalık, nüfusun büyük bölümünü yok etmiş, anlatılanlara göre özellikle İtalya’da, “yıkıntılar ve ormanlar” dışında geriye bir şey bırakmamıştı. Yaklaşık yirmi yıllık bir sürede Roma nüfusundan 7-15 milyon arası kişinin ölümüyle sonuçlandığı ileri sürülen bu salgın, Roma İmparatorluğu’nun çöküşünün başlangıç aşamalarının ilki olarak değerlendirilmektedir. Umutsuzluğun ve ölümlerin hızla artması nedeniyle eski pagan inançlar önemini kaybetmeye başlamış, Doğu’nun İran kökenli Mithras, Mısır kökenli İsis ve Serapis gibi gizemli dinleri ve Hıristiyanlık ilgi görmüştü.

İSTANBUL SALGINI

Bu salgından çok sonra kaynaklarda geçen bir başka salgın Batı’nın başkenti Roma’dan sonra Doğu’nun başkenti İstanbul’da karşımıza çıkmaktadır. Bu salgın Bizans İmparatorluğu’nun parlak imparatorlarından biri olan Büyük lakaplı Iustinianos (Justinyen) zamanına rastlamaktadır. Bizans bürokrasisinde giderek yükselen ve en sonunda İmparator Iustinianos tarafından İstanbul Valisi/ Komutanı (Praefectur) olarak atanmış olan Prokopios’a ait MS 550 yılında yazıldığı kabul edilen, “Bizans’ın Gizli Tarihi” olarak bilinen ve günümüze ulaşan kitabında, salgından bahsetmekte ve felaketlerin sebebi olarak gösterdiği İmparator Iustinianos yerilmektedir. Prokopios kitabının IV. Bölümünde, MS 542’de Bizans’ta yani İstanbul’da veba salgını olduğunu ve Bizans halkının büyük kısmının öldüğünü aktarmaktadır. Öyle ki, modern araştırmacılar tarafından, “Iustinianus Vebası”

olarak kendi adıyla adlandırılan İmparator da vebaya yakalanmış, öldüğü söylentisi yayılmış, imparatorun eşi Theodora’dan hoşlanmayan asker bürokratların sabırsızlıkla ve merakla beklediği son gerçekleşmeyerek hastalıktan kurtulmuştu. Hatta Theodora bu beklentiye sahip komutanlar hakkında soruşturma açtırmış ve onların içinden soylu bir Bizans ailesinden gelen Bouzes adlı generali Bizans Sarayı’nın altındaki cehennemini andıran zindana attırmış, ancak 2 yıl sonra affedilmişti. Görenler onu öbür dünyadan dönmüş sandılar. Bouzes hayatının geri kalanında görme bozukluğu çekecekti. Ordu komutanı olan Belisarios da görevinden azledilecekti. Prokopios kitabının VI. bölümünde İmparatoru salgından daha tehlikeli görecektir ve “veba salgını yeryüzüne inmiş, kimisine bulaşmadığı, kimisi de bulaşsa bile üstesinden geldiği için, dünyadan göçenler kadar kurtulanlar da olmuştu. Ama bu İustinianos’un elinden koca Bizans İmparatorluğu’nda kurtulabilen tek kişi yoktu. Gökten inen ziyaretler örneği, insan soyunda etkilemediği kimse kalmadı. Kimini gerekçesiz öldürdü, geri kalanını öyle yoksul kıldı ki, ölmediklerine pişman olacak kadar perişan oldular. Gerçekte, hangi tür ölümle olursa olsun, yoksulluklarına son verilmesi için ona yalvardılar” diyecektir. Prokopios’un bu hoşnutsuzluğu ve ona göre devlet yönetiminin zaafiyeti yanında aynı tarihlerde doğal afetler de devletin belini bükmişti. Prokopios XVIII. Kitabında Skirtus Irmağı’nın taşarak Urfa’yı (Edessa) sel altında bıraktığını, Nil Nehri’nin her mevsim olduğu gibi yükseldiğini ama olması gerektiği şekilde alçalmayarak Mısır halkını zor durumda bıraktığını, Seyhan (Kydnos) Irmağı’nın taşarak Tarsus’u (Tarsos) sel bastığını, Antiokheia (Antakya), Silifke (Seleukeia) ve Anavarza’da (Anazarbos) depremlerin

büyük hasarlar yarattığını sıralamakta bunların da müsebbibi olarak imparator ve eşini işaret etmektedir.

İSTANBUL'DAN ANADOLU'YA

541/2'de Etiyopya'dan başlayarak İspanya'ya, MS. 542'de İstanbul'a ve 543'de tüm Anadolu'ya yayılan “eşi görülmemiş büyüklükte bir felaket olan bu veba salgını için C. Mango, İstanbul'u “mevcut tüm mezarlıklar dolduğu ve yenilerini kazacak zaman olmadığı için, cesetler deniz kenarında üst üste yığılıyor, kentin üzerine berbat bir koku yayılıyordu.” diye tanımlayacaktır. Bizans kentlerini sarsan bu salgının çok sayıda ticari geminin uğrak yeri olan Smyrna'da da derecesini bilemezsek de etkili olmuştur.

ALLAH'IN KADERİNDEN ALLAH'IN KADERİNE...

Salgınlar İslam Peygamberinin yaşadığı ve İslam'ın yayıldığı ilk yıllarda da sürdü. İbni Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Hz. Ömer, Şam'a doğru yola çıkmış, Serg denilen yere varınca, kendisini orduların başkomutanı Ebû Ubeyde ile komuta kademesindeki arkadaşları karşılayarak, Şam'da veba hastalığı baş gösterdiğini haber verdiler. İbni Abbâs'ın aktardığına göre, Hz. Ömer çevresindekilerle bir süre müzakere ettikten sonra geriye dönüleceğine karar vermişti. Bu anda Ebû Ubeyde, Hz Ömer'e, “Allah'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?” dedi. Hz. Ömer ise ona, “Evet Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçırıyoruz. Ne dersin, senin develerin olsa da iki tarafı olan bir vadiye inseler, bir taraf verimli diğer taraf çorak olsa, verimli yerde otlatsan Allah'ın kaderiyle otlatmış; çorak yerde otlatsan yine Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mıydın?” demişti. O sırada, Abdurrahman İbni Avf,

Resûlullah'ın “Bir yerde vebâ olduğunu işittiğinizde oraya girmeyiniz. Bir yerde vebâ ortaya çıkar, siz de orada bulunursanız, hastalıktan kaçarak oradan dışarı çıkmayınız” buyurduğunu söyleyince Hz. Ömer, Allah'a hamd ederek oradan ayrılıp yola koyuldu. (Buhârî, Tıb 30; Müslim, Selâm 98)

BİN YILLARDIR AYNI

Salgınlar sonraki yüzyıllarda da elbette sürüp gidecekti. Farklı zamanlarda farklı yerlerde ama bazen de bugün olduğu gibi küresel acılara neden olacaktı. Evvel zamanda deniz ticaretinin (veya kara ticaret yollarının), liman kentlerinin ve kitlesel hareketliliğe sahip orduların veya savaşların, salgınların ortaya çıkmasında ve yayılmasında en önemli aktörler olduğu görülmektedir. Bugün ise bunların yerini uçaklar, hava alanları ve ticaret savaşları almış görünmektedir. Eski dünyanın merkezi Roma yine zor durumda ne yazık ki.

İtalya-Ravenna'da San Vitale Kilisesi'nden Bizans İmparatoru Iustinianos ve Theodora'nın mozaik portreleri.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

Ammianus Marcellinus, Roma Tarihi, Çev: Samet Özgüler, Historia Kitap, İstanbul 2019.

Cassius Dio, Dio's Roman History, Volume IX, Trans. to Eng.: Ernst Cary, Harvard University Press, 1955

Hippokrates, Aforizmalar, Çev: Eyüp Çoraklı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016. Marcus Aurelius Antoninus, Historia Augusta, Haz: Çiğdem Menzilioğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.

Prokopios, Bizans'ın Gizli Tarihi, Çev: Orhan Duru, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017. Thukydides, Peloponnesos Savaşı, Çev: Tanju Gökçöl, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1976.

Modern Kaynaklar

Afet İnan, Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti, TTK Basımevi, Ankara 1992.

Arif Müfid Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, TTK Basımevi, Ankara 1971.

Cyril Mango, Bizans: Yeni Roma İmparatorluğu, Çev: Gül Ç. Güven, İstanbul 2008.

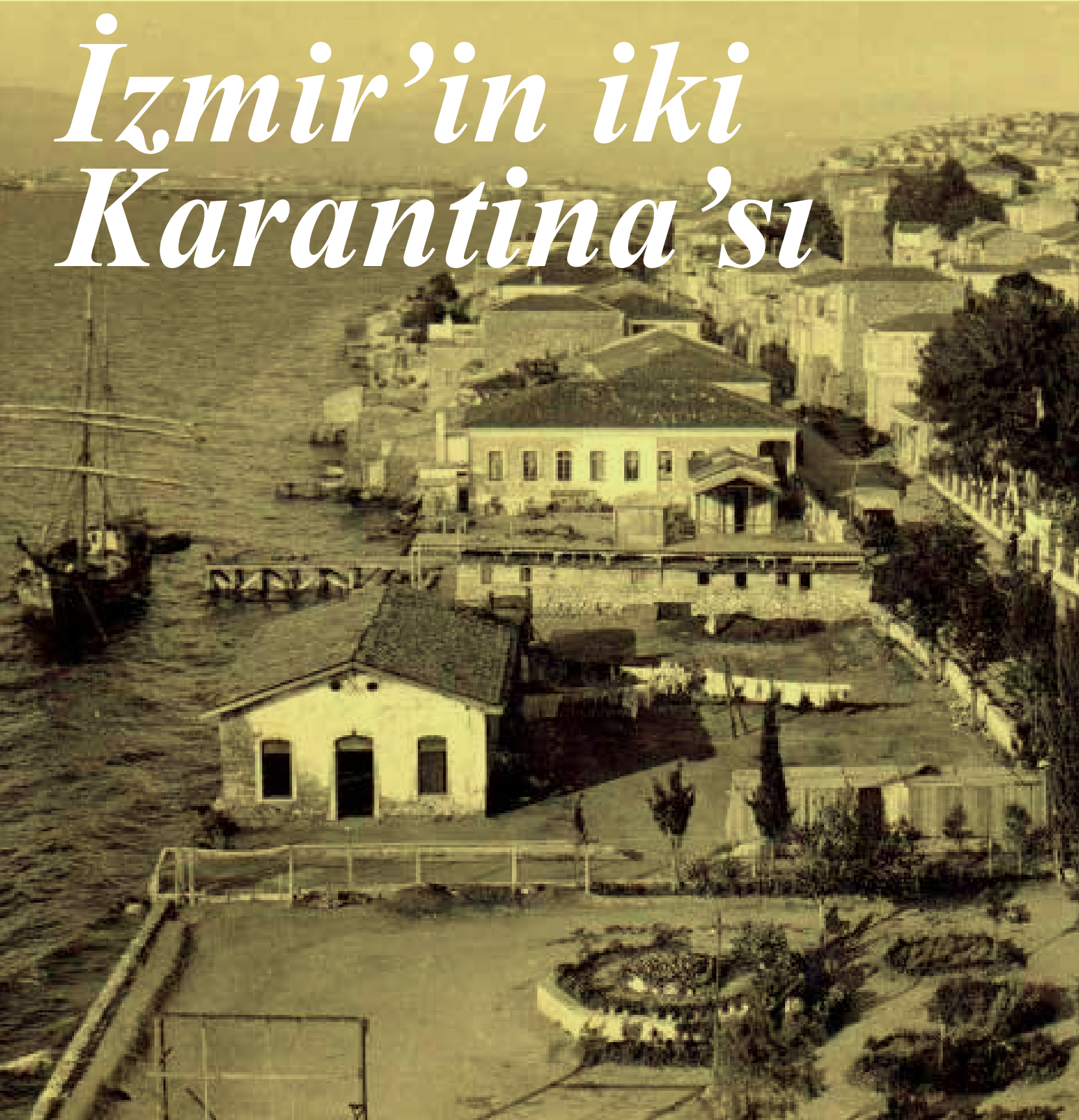
J.G. MacQueen, Hititler ve Hitit Çağı'nda Anadolu, Çev: Esra Davutoğlu, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2001.

Onur Sadık Karakuş, Doğudan Gelen Ölüm, Antoninus Vebası, Toplumsal Tarih 296/2018. Ralf Jackson, Roma İmparatorluğunda Doktorlar ve Hastalıklar, Çev: Şenol Mumcu, Homer Kitabevi, İstanbul 1999.

R.J. Littman - M.L.Littman, “Galen and the Antonine Plague”, The American Journal of Philology, Vol. 94, No.3., 1973, s. 243-255

Bir semt ve bir ada

İzmir'in iki Karantina'sı

*Bütün dünyayla birlikte
daha önce benzerini
yaşamadığımız bir dönemin
içinden geçtik, geçiyoruz...
Zerre kadar bir canavar,
dünyadaki tüm yaşama
biçimlerini yerinden etti.
Korona virüsü seksen günde
devri alem yaptı, bizleri de
evlerimize hapsetti. İş yerimiz
de okulumuz da evlerimize
taşındı. "Karantina" kelimesi
böylece yeniden tedavüle
girdi.*

*Evet, biz bu çağın insanları
ilk kez deneyimledik ama
yaşlı dünyamız karantinayla
epey eski tanış... Koleralı,
vebalı, sıtmalılı yıllardan.
Dünyayı sarsan her salgın,
toplumların üzerinde
izler bırakmış elbet.*

*Şehirleşme de payını almış,
yaşananlardan. Bu çağın
karantinasından geleceğe
ne kalacak bilinmez ama
geçmişten İzmir'e kalanlar
hâlâ yanı başımızda...*

*Bugün Küçükyalı'dan
Hakimevleri'ne pek çok
semti içine alan geniş bir
bölgenin adı, 19. yüzyıl
sonlarında Karantina'ydı -ki
hâlâ böyle ananlar az değil.
Urla İskele açıklarındaki bir
küçük adanın adında olduğu
gibi. Hadi gelin, İzmir'in
iki Karantina'sının izlerinde
gezinelim...*

KIRK GÜN GÖZETİM ALTINDA...

Küçükalyalı, Göztepe sahilinden yukarıda Nokta'ya Hakimevleri'ne uzanan, kıyı şeridinde ve Hatay'ın yokuşlu sokaklarında soluk alan Karantina semti, 19. yüzyılda İzmir Körfezi'nin son yerleşim alanıydı. İlk adını, hem körfeze hakim hem de körfezin kıyısı boyunca uzanan

konumundan almıştı: Kallithea. Yunanca "güzel manzara" anlamına geliyordu. İlk sakinleri de Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerdi. 1829 - 1851 arasında Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'yı sarsan ikinci kolera pandemisi, Akdeniz limanı olan İzmir'de de önlemleri beraberinde getirdi. Salgın hastalıkların deniz yoluyla şehre gelmesini önlemek amacıyla 1840 yılında, semte de adını verecek olan

Karantina İdaresi kuruldu. Gemiler karantinada durdurulur; yolcular, mürettebat, göçmenler, şimdiki Küçükalyalı'da bulunan Karantina İskelesi açıklarında, barakalarda kırk gün gözetim altında tutulurdu. İtalyanca quarantine kelimesinden gelen karantina da zaten kırk, kırklık, kırktan ibaret anlamlarına geliyordu. Karantina İdaresi 1864'te Urla'daki Karantina Adası'na taşındığı halde semtin adı Karantina olarak kaldı.

ADINI TARİHTEN GERİ ALDI

Semtte şehirleşme, Mithat Paşa'nın, İzmir merkezli Aydın vilayetine vali olarak atandığı 1880'den itibaren gelişti. Bugün adını, İzmir'in en uzun caddesiyle andığımız valinin konutu burada, sahildeydi. Tarihi Mithat Paşa Lisesi'ni, Hamidiye Camii'ni ve Karantina Hamamı'nı da vali

şehre kazandırdı. Semt, 19. yüzyılın son çeyreğinde İzmir'in sayfiye yerlerinden biri oldu. Tramvayın işlenmesiyle nüfus hızla arttı, İzmir'in mahallesi haline geldi. Karantina, 1883'te muhtarlıkların kurulacağı mahalleleri göstermek amacıyla yeniden düzenlenen çizelgede, Rum Mahalleleri arasında sayılıyordu. Semtin adı, 1885 ve 1905'teki kayıtlarda Karantina'ydı. 1911 ve 1919'daki kayıtlarda Karantina İslam ve Karantina Rum olarak tanımlandı. 1924'te bir isim değişikliği daha geçirdi; 1. Karantina ve 2. Karantina oldu. 1. Karantina bugün, Göztepe ve Karataş arasındaki bölgeyi kapsıyor; 2. Karantina ise Nokta ve Hakimevleri arasını. İkiye bölünmüş semti, sonradan Hüsnü Atabek Camii olarak düzenlenen eski kilise ayırıyor.

KAHRAMANIMIZ DA ADIMLADI

Kırk - elli kadar Rum eviyle başlayan macera bugüne, hepsi birer roman niteliğinde hayatlarla uzanırken bir ülkenin hayatını değiştiren kahraman da bu sokaklardan gelip geçti. Mustafa Kemal Atatürk, Latife Hanım ile burada, eşinin ailesi Uşşakizadelerin köşkünde evlendi; ülke tarihinin kimi kritik adımlarını, bu evden yola çıkarak attı. Balkanlar'ın en büyük açık hava sineması Venüs, Köşk Sineması, Şık Sineması, Behçet Uz Parkı, Halkevi, Altınordu Lokali, Karantina Spor Kulübü, Türkiye'nin ilk özel okulu Devrim Lisesi, Özel Türk Koleji gibi mekanlarıyla İzmir'in sosyal yaşamını var eden semtlerden olan Karantina'nın adı, 2010'lara kadar yalnızca eski sakinlerince biliniyordu. Kısa zaman önce İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu Karantina İskelesi ve seyir terasıyla ismi, semt tarihinin derinliklerinden geleceğe aktarıldı.

Küçükyalı, Göztepe sahilinden yukarıda Nokta'ya Hakimevleri'ne uzanan, kıyı şeridinde ve Hatay'ın yokuşlu sokaklarında soluk alan Karantina semti.

Kaynakça

Erkan Serçe, İzmir Mahalleleri, İzmir Kent Kültürü Dergisi, Nisan 2000

Şükran Yücel, Yitik Zamanın Peşinde Karantina, Heyamola Yayınları, Mart 2011

Birkaç mil açığında demirleyen gemilerden filikalarla getirilenler, İzmir'e adım atabilmek için orada karantinaya alınırlardı.

1860 yılında Osmanlı'da tahta çıkan Abdülaziz'in ilk uygulamalarından birisi de Urla'daki Karantina Adası'nda, Fransızların desteğiyle büyük bir "tahaffuzhane" yaptırmak oldu. Mikroplardan arındırma amaçlı yapılan ve 1865 ile 1869 yılları arasında hizmet veren tesis o günkü emsallerine göre oldukça büyüktü. Dönemin en ileri teknolojisi olarak kabul edilen, buharlı sterilizasyon makineleri de tesiste yer aldı. İzmir Limanı'na girecek tüm gemiler ilk olarak açıkta bekletiliyordu. Bu sırada yolcu, mürettebat ve eşyalar filikalarla adadaki tahaffuzhaneye getiriliyordu. Yolcular kişisel kıyafetlerini dönen dolaplardaki özel filelerin içine koyarlardı. Görevliler ise bu kıyafetleri 360 derece dönen ve sıcak hava üfleyen dolaplara yerleştirip buharla dezenfeksiyon işlemine başlardı. Yolcular bu sırada üzerlerinde yalnızca peştamal ve takunyalarla özel duş salonlarına alınır, daha sonra doktor muayenesinden geçirilirdi. Burada sağlıklı olduğu düşünülen yolcular konaklama bölümünde ortalama 8 ila 10 gün boyunca karantinaya alınırdı. Hasta olanlar tedavi edilmek amacıyla özel bölmelerde kontrol altında tutulur, vefat edenler ise kireç dökülmüş mezarlara derine gömülerek izole edilirdi.

Açıkta bekletilen gemiler üzerinde de kükürt yakılarak dezenfektasyon uygulanıyordu. O dönemde karantina koşullarının sona ermesiyle adadaki istasyon da atıl kaldı. Burası son olarak, 1955 yılında Kore Savaşı'ndan dönen askerler için karantina uygulaması için kullanıldı. Şimdilerde ise 323 dönüm alanı kaplayan ve üzerinde 16 adet taşınmaz bulunan adanın müzeye dönüştürülmesi planlanıyor.

Karantina Adası Deneyimi

Yeniden canlanacak ve coşacak! Aynı gün içerisinde milyonlarca, evet milyonlarca insanın adımlarına yeniden sahne olacak. Bakmayın siz böyle sessiz ve sakin görüldüğüne, uykularda şu an! Huyunu, suyunu bildiğimizden, “kim bilir rüyasında neler görüyor” diyemeyiz. Muhakkak ki İzmirliyi görüyor! Doğrusu şu ya, İzmirli de şu sıralar tüm düşlerini, ona yani İzmir’e adadı... Ve bu pandemi günleri tümenden geçtiğinde, özlemenin ne demek olduğunu cümle aleme göstermek üzere dipten de öyle bir dalga geliyor ki...

Akdenizli kimliğiyle övünen; gecesiyle gündüzüyle sokakta yaşamayı seven; şarkılarını, şiirlerini özgürlük üstüne giydiren; caddelerini, meydanlarını bulduğu her fırsatta şenlik alanına çeviren insanlar; o insanların şehri ve o şehrin sessizliği söz konusuydü. Koronavirüsün bertaraf edilmesi için ülkemizin otuz bir ilinde, belirli zaman aralıklarında gündeme alınan sokağa çıkma kısıtlamasının uygulandığı yerleşimler arasındaki İzmir’de, tarihe not düşülecek anlar ve günler yaşandı. Salgının etkisinin üst seviyelere çıkmasıyla birlikte sessizliğe bürünen şehir sokaklarında uzun bir süre, sadece zorunlu ihtiyaçlar için dışarıya çıkanların adımları vardı. Virüsün belinin tümenden kırılması için hafta sonları uygulamaya alınan sokağa çıkış kısıtlaması, şehrimizde karşılığını buldu. Gelecek güzel günler adına evlerinden dışarıya çıkmayan “karantina” altında kalan İzmirliyi, balkonlarından ve evlerinin camlarından izlediler, düşkünü oldukları şehirlerini.

Güzellik Uykusunda

Instagram: @guzellikuykusunda
Yeterizlerin
T. Sayer

KARANTİNA MI?

Oysa İzmir’de Karantina bir semtin ve bir adanın adı idi kısa süre öncesine kadar. Karantina denildiğinde o ikisi gelirdi akıllara. Onun dışında İzmirli için sokağa çıkmaya dair her yol, eskilerin tabiriyle, “araba yoluydu”... Uygun ve meşruydü yani! Öyle sokağa çıkamamak da neyin nesiydi? Kordon Boyu’nda çimlere uzanamamak, güneş kavuştuğu sıra imbatı duyumsayamamak da ne demektir? Kemeraltı’nda adımlayamamak, Havra Sokağı’nın cümbüşüne dahil olamamak nasıl bir şey olabilirdi? Desene kapı önü sohbeti de yok! Konak-Karşıyaka vapurundan nasıl mahrum kalınabilirdi? Eş ile dost ile buluşma halinin sekteye uğramasını açıklayacak kelimeler ne olabilirdi? Demek hafta sonu Urla tarafına, Foça’ya doğru da gidilemedi? Oldu, bunlar ve daha pek çoğu oldu. Daha güzel daha diri günlerin şehrimize, ülkemize ve gezegenimize hakim olması adına bunlar oldu. İzmirli tutkuyla bağlı oldukları şehirlerinden ve yaşam geleneklerinden, virüsün belini kırmak için, gönüllü olarak uzak düştüler.

KEMERALTI’NDA YANKI

Esnafın kısmen pazar günü hariç, diğer günlerde erken saatlerle birlikte kepenk açtığı Kemeraltı kısıtlama günlerinde, yılların yorgunluğunu çıkarır gibiydi. Yılların dediysek, 2400 yıl kadar! 2400 yıldır alışverişe mekan olan Kemeraltı ve çevresindeki sessizliğe tanık olan az sayıdaki kamu görevlisi, tarihe not düşer gibi sözcükleri bırakıyorlardı havaya; çarşının boş sokaklarında yankılansın diye.

KONAK MEYDANI

Tam da ortasında bulunan tarihi saat ile şehrin ritmini elinde tutan, denize nazır duran, şehrin bir o yanına bir bu yanına ulaşım kolaylığı sağlayan, resmi dairelerin toplandığı Konak Meydanı da sokağa çıkış kısıtlamasının yaşandığı günlerinde, sessizlikten payını fazlasıyla aldı. Nice tarihi olayın tanığı meydanın payına bu kez de, pandemi günlerinin ıssızlığı düştü.

ONLAR DA...

Boş sokaklarda dikkat çeken bir başka unsur daha vardı. Şehrimizi birlikte paylaştığımız sokak hayvanları da insan arıyordu. Evet onlar da! Pek çoğumuz gibi!

Da’ların çoğaldığı yerde, adı; konuşmaya meyilli küçük bir çocuğun, “da da” diye çıkardığı kelimelerden esinlenilerek konulan ve umutsuzluğa düşmüş insanı sarsmak, olup biteni sorgulamak için Dadaizm sahneye çıkar ki, bu pandemi günleri tam da onların tasarımına uygun düşer

•Dadaizm: 20. Yüzyılın başında Avrupa’da ortaya çıkan sanat akımı

Biz Bu Şehre Tutkunuz

Yüz yılda bir olduğu söylenen ve hâlâ da etkisi süren ilginç günler yaşadık. Hâlâ da yaşıyoruz. Şehirlerde bulunanlar, haftalar ve bazı yerlerde aylara varan ev halinde kaldı. Zorunlu olmadıkça evden dışarı çıkılmadı. İnanılır gibi değil! Ama bu oldu. Gezegen kepenk kapattı. “Hayat Sokakta” söylemi, “Hayat Eve Sığar” ile yer değiştirdi. Beylik sözdür: “Hayat İnsanı Hizaya Çeker” der eskiler. Bu kez hayatın kendisi hizaya geldi. Cümbür cemaat aynı çizgide hizalandığımız karantina günleri, içe dönme süreci yaşattı biraz da... İçe dönen bir grup İzmirli'nin karantina günlerinden kısa kısa haller özetledik ve her birinin ortak paydasının özgürlük ile özlemek olduğuna tanık olduk. Nasıl mı oldu bu tanıklık? Bambaşka mekanlardan, aynı sorulara, aynı yanıtlar almamızla...

Hemşehrilerimize şu soruları sorduk:

1-Karantina günlerin nasıl geçti? Halin niceydi? Neleri ya da kimleri uğraş edindin kendine?

2-Canın sıkıldı mı? Bıraktın sıkın mı kaldı ya da can sıkıntısına ne iyi geldi?

3-Karantina günlerinde ev kimin ev arkadaşı olmasını isterdin? Ve neden onu isterdin? Marx, Freud, Aristoteles, Nazım Hikmet, Ahmet Hamdi Tanpınar, İnek Şaban, Salvador Dali, Edip Cansever, Mona Lisa, Perihan Abla, Sezen Aksu, Zeus, Maradona ya da dedikodu tanrıçası Fama.

4-İzmir senin için ne ifade ediyor? Özledin mi İzmir'i? Ve özlediysen en çok neyini?

5-Karantina günleri sonunda sokaklarda ya da sosyal hayatında ilk ne yapacaksın?

Ve aldığımız yanıtların satır altında, “İzmir ben seni ve yaşattıklarımı çok özledim” vardı.

Berçem Nergis Sığak, 13 yaşında. İlköğretim 7. sınıf öğrencisi. Tiyatro eğitimi aldığından mıdır nedir, bulunduğu ortamı yaratıcı figürleriyle renklendirmeyi başarıyor. Karantina sürecinde de canı sıkılmadı ve kapalı kalmaktan bunalanlarda büyük hayret uyandırdı. İncelenesi bir direnç sahibi!

1-Karantina günleri planlı ve eğlenceli geçti. Sabah ilk olarak online derslerimizi takip ettim. Ardından günlük yapmam gereken sorumluluklarımı yerine getirdim. Ödevleri ve ek çalışmalarını tamamladım. Tiyatroyla ilgileniyorum ve günün bazı saatlerinde değişik tipler yapıp günümü tatlandırımdım.

2-Canım sıkılmadı! Daralır gibi olduğunda arkadaşlarımla görüntülü konuşmalar yaptım. Lego yaptım, kitap okudum.

3-Annemin ev arkadaşım olmasından memnunum ama İnek Şaban'ın ev arkadaşım olmasını istedim. Çünkü o çok başarılı bir oyuncuydu ve ben de oyunculukla uğraştığım için ondan birçok şey öğrenebilirdim.

4-İzmir benim için özgürlük demek. İzmir'i çok özledim ama en çok Alsancak ve Kordon'u. Alsancak'ta kumru yemeyi, Kıbrıs Şehitleri'nde yürümeyi ve tiyatro kursuna aceleyle gitmeyi özledim.

5-Karantina ve süreci bittiğinde ilk olarak babamla özlem gidereceğim. Arkadaşlarımla ve kuzenimle vakit geçireceğim.

Her ikisi de emekli doktor. Meliha Doğançay ve İbrahim Doğançay sözü edilen çift. Meliha Hanım 82 eşi de 87 yaşında. Emekliliklerini İzmir'in merkezinde Hatay'daki evleriyle Gülbahçe'deki yazlıkları arasında gide gele geçiriyorlardı. Ta ki karantina günleri başlayana kadar. Ne zaman ki emsalleriyle birlikte sokağa çıkmalarına yasak geldi, işte o andan itibaren demiri Gülbahçe'ye attılar. Çünkü oradaki ev bahçeli ve yüzlerini denizin esintisine çevirdiklerinde, özgürlük soluyabiliyorlar.

Meliha Doğançay:

- 1-Daha güvenli olduğu için yazlık evimize geldik. Burada karantinaya çekildik.
- 2-Çok sıkılmadık. Evin bahçeli olması bizim ve köpeklerimiz için büyük avantaj. Tv izledik.
- 3-Nazım Hikmet. Arkadaş gibi sohbet edilebilirdi. Şiirlerini kendi sesinden dinlerdik.
- 4-İzmir'deki evimi özledim. Dostlarımızı, arkadaşlarımızı özledim. Karantina bittiğinde sevdiğimizle bir araya gelebilmeyi isterim.

İbrahim Doğançay:

- 1-Çok kötü geçmedi günler. Ancak sağlığımız açısından çok tedirgin olduk. Düzenli doktor kontrollerini ertelemek zorunda kaldık. Kendimizi tamamen izole ettik.
- 2-Canımız sıkılmıyor. Kendimizi oyalıyoruz. Ancak kızımızı ve torunumuzu çok özledik. Oğlumuz bizimle. Tüm alışverişlerimizi o yapıyor. Daha çok bahçede duran iki köpeğimizi içeriye aldık ve onlarla çok yakınlaştık.
- 3-İnek Şaban ve Şener Şen ile bir arada olmak çok eğlenceli olurdu.
- 4-Karantina bitince sevdiğimizle bir arada olmayı istiyorum.

Aslı Aypak Şentürk. O, 4.5 yaşında bir oğlan çocuğu annesi ve grafik tasarımcı. Bu nedenle can sıkıntısına zamanı yok! Oğlu ve eşiyle birlikte geçirdi karantina günlerini.

1- Karantina günlerimiz, baharı sokaklarda yaşayan İzmirli bir aile için pek kolay geçmedi. Evin içinde vakit bir odadan diğer odaya debelenerek geçti ve anne sıfatıyla tabii ki mutfak... Çocuğumuzu eğlendirebilmek adına eşim Onur Şentürk ile beraber her an bir aktivite yaratmaya çalıştık. Lego, hamur, top, arabalar ile oynuyor, bol bol resim ve müzik yaptık ve hala da yapıyoruz. Oğlumuz uyuduktan sonra film izledim, kitap okudum, meditasyon ve yoga yaptım.

2- Canım sıkılmadı desem yalan olur. Ancak sıkılacak çok da zaman bulamıyorum. Evin içerisinde her an bir iş var nasıl olsa. Boş kaldığım ender zamanlarda örgü ördüm ve resim yapmak iyi geldi.

3- Karantina günlerinde ev arkadaşlarım eşim Onur ve oğlumuz Can. Kendileri olmadan katlanamazdım bu sürece, ama bir de evin içinde bir kedimiz olsun isterdik sanırım. Can'a karantina sürecinden sonra bir kedi edineceğimiz sözünü verdik.

E Sezen Aksu'nun başımın üstünde yeri var. Ne eğlenirdik onunla, o da ayrı.

4- İzmir benim için her İzmirli gibi çok kıymetli. Denizini, sahillerini, gün batımını, sokaklarını, kokusunu, denize karşı dostlarla kurulan zeytinyağlı yemekleri içerir sofraları çok özledim.

5- Karantina günleri bittiğinde karnaval gibi kutlanması ile ilgili bir ütopyam var. Herkes birbirine sarılmalı, şarkılar söylenmeli, hayal etmesi bile çok güzel. Ben bakkal amcaya bile sarılacağım sanırım. Yeter ki bitsin bu koronavirüs günleri...

Özgür Bektaş. 15 yaşında. Lise 1. sınıf öğrencisi. Kanı yeni yeni kaynamaya başladığı süreçte, evde oturdu kaldı! Sanırsın ki karalar bağladı. Yoo! İnternet çağı diye bir şey var. Antrenmanımı bilgisayarı karşısında yapıyor. İstedığı arkadaşıyla karşılıklı, o kuşağa göre "yüz yüze" görüşebiliyor. Ve daha bir sürü aktiviteyi yapıyor. Ama sokakları özlemedi değil...

1-Karantina günleri çok alışık olmadığım bir süreç içine girmeme neden oldu. Çok keyifli değil ama insan her duruma çok çabuk alışıyor. Okula gidememek, basketbol oynayamamak ilk günlerde çok zor geliyordu fakat böyle de yaşamayı öğrendim. Sabah erken saatte başlayan uzaktan eğitim derslerini takip edip verilen ödevleri yapmak günümün büyük bir kısmını dolduruyor. Geriye kalan zamanda oyun konsolundan spor oyunları oynayıp, dizi film izleyerek evde kalıyorum.

2-Karantina günlerinde çok sıkıldığım söylenemez. Okul ve takım arkadaşlarımdan ayrı kalmak beni en zorlayan durum. Ama bunun da çaresini bulduk. Arkadaşlarımızla yaptığımız görüntülü konuşmalar sıkıntımızı azaltırken, görüntülü idmanlar motivasyonumuzu artırdı.

3-Karantina günlerinde bir ev arkadaşımın olması eğlenceli olabilirdi. LeBron James gibi bir karakterle bu dönemde ev arkadaşlığı yapmak, onunla zaman geçirmek inanılmaz olurdu. Kendisini takip ediyorum ve gördüğüm kadarıyla ortak oyun zevklerine ve eğlence anlayışına sahibiz. Kendisi çok pozitif bir kişilik ve örnek alınması gereken bir insan.

4-İzmir doğup büyüdüğüm şehir ve İzmir'i çok seviyorum. Bütün günün evde geçtiği bu dönemde elbette dışarıda olmayı tercih ederdim. Arkadaşlarımla buluşup vapurla Alsancak'a geçmeyi, Kordon'da gezmeyi, bir yerlerde kahve içmeyi gerçekten çok özledim.

5-Karantina günleri bittiğinde arkadaşlarımla hayalini kurduğumuz şeyleri yapmak için hiç vakit kaybetmeyeceğim. Çok özlediğim basketbolu oynamak için sabırsızlanıyorum.

Ekin Aka. 27 yaşında. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Fotoğraf Ana Sanat Dalı'ndaki yüksek lisansını henüz bitirdi ve şimdilerde doktora sınavlarına hazırlanıyor. An ve zaman eğitim sürecinin odağını oluşturdu. Yaşadığı günleri, "var zaman, yok zaman" diye niteliyor...

1-Kitaplara sarıldım, okuyorum, okuyorum. Haberleri takip ettim ve sağlık ile özgürlük dedim. Her ikisi de büyük nimet.

2- İlk başlarda korku- gerilim filmlerini aratmayan bu salgını medya ve internet üzerinden takip ettim. Ara sıra sıkıldım değil. Yaşananlara çok üzülüm ve hala da üzülüyorum.

3- Politzer, Marx, Freud, Adler ve daha birçok yazarın ev arkadaşım olmasını istedim. Zaten düşüncelerine kitaplarından ulaşabiliyorum ama yazdıklarını ve düşüncelerini karşılıklı konuşmak ve bu süreçle ilgili hep birlikte tartışmak çok ilginç olurdu.

4- Denizi... Deniz kenarında özellikle bu güzel havalarda İzmir'in imbatında yürümeyi günbatımı ve gündeğumunu çok özledim.

5- Denize atacağım kendimi. Kumlara ve toprağa dokunacağım. Gökyüzüne bakıp derin derin nefes alacağım.

Ahmet Mükri Kaya. 37 yaşında. 7 çocuk babası.

Basmane'de çay ocağı işletiyor. İzmir'e Mardin'den göç eylemiş. Nerelisin diye sorulduğunda, "Hem Mardin hem İzmir" diyor. Yerinde durmayı pek seven birisi değil. Ona gezmek olacak. Hiçbir yere gidemezse Basmane çevresini turluyor. Bu bakımdan evde kalma hali pek hoşuna gitmedi. Hem kapalı yerde kalma hali hem de evde çok gürültü vardı!

1-Hafta sonları mecburiyetten evde, hafta içi alışkanlık haliyle işyerimde vakit geçirdim. Sosyal mesafeyi gözeterek eş, dost ile sohbet etmek iyi geldi.

2-Biz kalabalık bir aileyiz. Öyle can sıkıntısına fırsat bulacak boşluklar olmuyor. Karantina günlerinde, evden çıkmanın yasak olduğu günlerde bütün çocuklar bir aradaydık. Başka zamanlarda her biri bir yere dağılıyor. Halasına, dayısına, arkadaşına, okula, işe gittiklerinden bütün çocukların aynı anda evde olduğu nadir oluyor. Sokağa çıkma yasağının olduğu günlerde hepimiz bir aradaydık. Gürültü, patırtı derken akşamı yapıyorduk zaten.

3-Biz zaten kalabalığız. 7 çocuk, hanım, ben 9 kişi. Bence o kadarı yeter! Başkasına lüzum yok.

4-İzmir özlenmez mi? Akşam iş bitip de eve gidileceği sıra eş, dostla yorgunluk kahvesi içmek gibisi var mı? Günün her saati sokaklarında dolaşılacak bir şehir özlenmez mi?

5-Kadir Ağabey var bizim işyerinin orada. Onunla uğraşmadığımız, latife yapmadığımız günü yok sayarız. Onunla vakit geçirmeyi ve diğer arkadaşlarımla beraber olmayı özledim.

Şarkıları, hikâyeleriyle araştıran müzisyenler onlar. İzmir şarkılarına ulaşmak üzere çıktıkları yolda, şehrin mübadil müziği rebetikoya vardılar. Dünyanın kent merkezindeki en büyük antik agorasına sahip İzmir’de, kendilerini agoranın minör bir parçası olarak gördüklerinden “Agora Minör” grubunu kurdular. Diyorlar ki, “İnsanlar yüz küsur yıl öncenin çok kültürlü İzmir’ini tanısa barış mümkün olur.” Bu dilekleri, tam da barışın önemini en çok kavradığımız zamanlarda, korona günlerinde, internetten dünyaya ulaştı. Evlerimizde kendimizi karantinaya almışken ilk online konserlerini verdiler; dinleyicilerini çağımızın agorası internet üzerinde bir araya getirdiler.

Karantinaya İnat Evlere Konser

Rebetiko (rembetiko), 19. yüzyılda İzmir’deki Rum Mahallesi’nde doğan bir müzik. Mübadelede, İzmirli Rumlarla birlikte karşı yakaya göçmek zorunda kaldı. Şehrin mübadil müziği. Sadece kendisini arayan, barışı ve bir arada yaşamı savunan seslere ses verdi. Agora Minör’e olduğu gibi. İzmir şarkılarını araştırırken yolları rebetikoyla kesişen altı müzisyen; şehrin geçmişindeki çok kültürlülüğün nasıl mümkün olduğunu, herkesin birbirinin dilini konuşabildiğini gördü. Bu topraklarda doğmuş müziği tekrar buraya çağıran müzisyenler, yüz küsur yıl öncenin İzmir’inin çok kültürlülüğünü hatırlatıyor dinleyenlerine. “İnsanlar ön yargılarını bıraksa barış gelir” diyorlar. İşte bu mesajlara en çok ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda, korona günlerinde evlerimize girdiler. Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi’nde (AASSM) verdikleri online ev konseri, çağımızın

agorası internette bir araya getirdi, farklı kültürleri. Vokalde Serap Çiğdem Şahin ve İlker Şahin, buzukide Doğukan Yurt, akordiyonda Selhan Gürkan, akustik gitarda Ozan Akdeniz, bas gitarda Murat Küçükarslan’dan oluşan Agora Minör ile söyleştik...

- Hangi müzik öyküleriyle, hangi yollardan sonra bir araya geldiniz?

Çiğdem: Gruptaki herkes gibi küçüklüğümden beri müzikle ilgiliydim. Enstrüman dersleri ve vokal üzerine yoğunlaştım. Üniversitede rebetiko ile tanıştım, diline merak saldım ve öğrenmeye başladım. Üniversitede yollarımız Doğukan’la kesişti ve birlikte çalmaya başladık. Yaklaşık iki yıl önce ise Murat’ın, İzmir’in müziği ve rebetiko ile ilgilenen müzisyenleri aradığını öğrendim, tanıştık. O da Ozan ve Selhan’la tanışmama vesile oldu. Selhan

da Balkan müziğine, özellikle rebetikoya kendisini çok yakın hissettiğinden akordeonuyla bize katıldı. İlker de çeşitli müzik ve tiyatro etkinliklerinde bulunmuştu, birlikte şarkı söylemeye çok alıştık.

Ozan: Murat’la Ankara’dan tanışıyoruz. Bir arada olmanın değerini bilen, bir şeyler üretmek isteyen arkadaşlar olarak toplanmıştık. Şarkıları icra ettiği gibi hikâyelerini de araştıran, tartışan ve belli bir bütünlükte sunan bir gruptuk. Ben İzmir’e taşındım ama bağımız kopmadı. Murat’ın yıllar sonra İzmir’e gelmesiyle yeni bir arayışa giriştik ve kendimizi Agora Minör sofralarında oturur bulduk.

Murat: Ankara’da, konservatuvarı da içine alan dönemdeki gruplarımızla farklı müzik kültürlerini araştırıyor, şarkılarını repertuvarlarımıza taşıyorduk. Anadolu’nun çeşitliliğini,

bereketini, iç içe geçmiş renklerini müzikle daha yakından tanımak çok kıymetli bir deneyimdi. Müzik faaliyetlerim, Avustralya gibi çok kültürlü bir göçmen ülkesinde yaklaşık bir buçuk yıl devam etti. Dönüşte daha yakından tanıdığım İzmir'in kozmopolit yapısı ve zengin müzik geçmişi, farklı müzik kanallarına açılmam açısından çok uygundu. Agora Minör olarak bir araya geldik.

“Rebetiko bizi kendine bağladı”

- Rebetiko, grubu kurarken önceliğiniz miydi? Yoksa çalışmalarınız mı sizi buraya yönlendirdi?

Doğukan: Rebetikodan ziyade İzmir hedefiyle yola çıkmıştık. İzmir denince de önceliği rebetikoya ve eski İzmir şarkılarına verdik. UNESCO Yaşayan Tarih Listesi'nde bulunan bu müzik tarzında çalışmalarımız devam ediyor.

Murat: Aklımda ilk etapta İzmir'deki müzik kültürlerini, özellikle de rebetikoyu araştırmak, daha yakından tanımak, yeniden yorumlamak vardı. İzmir'de bu konuyu araştıran

arkadaşlarla buluşmak hiç zor olmadı. Uzun vadede Akdeniz müzikleri üzerine çalışmalarımızı genişletmeyi hedefliyorduk ancak rebetikonun büyüü, keşfettikçe derinleşmesi bizi daha uzun süre burada tutacak gibi gözüküyor. Rebetiko bizi, merak ve tutkuyla kendine bağladı.

- İzmir müzik tarihini araştırırken edindiğiniz bilgilerden birkaç örneği paylaşır mısınız?

Doğukan: İzmir, liman kenti olması nedeniyle çok kültürlü bir yaşama kucak açmış. Repertuarımızdaki şarkılarda da sadece Rumca değil,

Türkçe, Arapça kelimeler cümleler geçiyor. “Gurbette İzmir Sesleri” isimli bir konser verdik mesela. İzmir’de doğmuş, yaşamış, göç etmiş ve birçok besteye imza atmış müzisyenlerin şarkılarını seslendirdik. Hedefimizde gerçekleştirdiğimiz belki de en güzel anlardan biriydi.

Çiğdem: Rastladığımız çok kültürlülük o dönemde çok mümkün olan fakat şimdiki sınırlı algımızla şaşırdığımız bir şey. Orkestraların üyelerinin birçok kültürden ve dinden oluşu; yerel dillerin çoğunu neredeyse aksansız konuşup icra edebilmeleri; bir şarkının Rumca başlayıp Türkçe nakaratla devam etmesi, aralarda Arapça seslenişlerin bulunması büyüleyici bir şey. Herkes birbirinin dilini, kültürünü bilmiş ve ortaya rengârenk bir kültür ve o kültürün müzikleri çıkmış. Herkesin müziği birbirine karışmış. Şimdiki gibi suni ayrımlar ve tanımlamalar yokmuş. En somut örneklerinden biri, Marko Melkon sahne adıyla (Markos Melkon Alemsharian) müziğini icra eden İzmirli Ermeni kökenli bir müzisyen. Onu Rum diye tanıttırlarmış. Müthiş bir ud icracısı. Rumca, Ermenice ve Türkçe söylemiş ve hepsini sanki ana dili gibi telaffuz etmiş. Hatta Orta Anadolu halk şarkılarını bile çalıp söyleyip kaydetmiş. Dilleri ve müziği bu denli güzel harman edebilmenin, bu toprakların o zamanlar doğasında var olduğunu düşünüyorum.

- Unutulmuş, gizli kalmış şarkıları ortaya çıkardığınızı söyleyebilir miyiz?

Çiğdem: Aslında unutulmuş şarkıları ortaya çıkarmak çok büyük bir iş. Yunanistan’da da Türkiye’de de bu işle ilgiliden kıymetli insanlar var. Domna Samiou, Muammer Ketencoglu gibi. Biz ise onların bulup gün yüzüne çıkardıklarını daha fazla duyulur

hale getirmeye çalışıyoruz. Bununla birlikte bestecilerin, müzisyenlerin ve şarkıların hikayelerini de ön planda tutuyoruz.

“İzmir’de doğmuş müziği, bu topraklara çağırıyoruz”

- Bu müziği geniş kitleler, Yeni Türkü ile tanıyıp sevmişt. Bu misyonu siz sürdürüyorsunuz diyebilir miyiz? Yeni Türkü ile bir temasınız oldu mu?

Doğukan: Yeni Türkü bizim de referans aldığımız bir grup. Geçmişte rebetiko tarz için Türkiye’de çok önemli çalışmalara imza attı. “Bu misyonu sürdürüyoruz” demek için henüz çok erken, bunun için çalışıyoruz. Umarız birkaç sene sonra bu soruya, “Evet” diyebiliriz. Yeni Türkü ile henüz bir temasımız yok ama olmasını çok isteriz.

Murat: Grup olarak rebetiko formunda Türkçe beste çalışmalarına başlamıştık. İlk bestemiz “Bornova’ya” adlı şarkıyı konserde de icra ettik. Bu fikri oluşturmamızda büyük katkıları olan bir grup, Yeni Türkü. Biz de bir gün onun müziğe, müzisyenlere ve rebetikoya yaptığı katkının benzerini sunmayı umut ediyoruz.

- İzmir’in kültür sanat yaşamı içindeki yerinizi nasıl tarif edersiniz?

Doğukan: Bu yönden kendimizi çok çeşitli görüyoruz. Çünkü barlarda, meyhanelerde, restoranlarda da program yapıyoruz; kültür merkezlerinde, kitap kulüplerinin, sivil toplum kuruluşlarının şenliklerinde, Kültürpark Açık Hava Tiyatrosu’nda,

Balıkçılar Meydanı gibi açık hava konserlerinde de çalışıyoruz. Rebetiko ve İzmir şarkıları repertuvarımızı sunuyoruz. Bu topraklarda doğmuş bu müziği, tekrar bu topraklara çağırıyoruz.

Çiğdem: Biz onları okudukça çok etkileniyoruz, insanların da ön yargılarını bir kenara bıraktıklarında ve yüz küsur yıl önceki İzmir’i tanımaya çalıştıklarında en az bizim kadar etkileneceğini düşünüyoruz. Geçmiş bilmek, bize birlikte yaşamının ne kadar mümkün olduğunu gösterecek ve barışı getirecek gibi hissediyorum. Geçmişten kastım yazılı ve yorumlu tarih değil, insanların anıları, biriktirdikleri; bugünlere bir mesaj olarak bıraktıkları şarkıları, öyküleri, masalları.

- Korona günlerinde AASSM’de bir ev konseri verdiniz, izleyiciler evlerinde internette canlı dinledi. Kariyerinizde bu ilk miydi? Nasıl geri dönüşler aldınız? İnternet konserleri devam edecek mi?

Doğukan: Evet, ilk defa böyle bir online konser verdik. AASSM’nin harika devasa salonunda, tamamı boş koltuklara, kameraların karşında İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin sosyal medya hesaplarındaki izleyicilerle buluşmak çok heyecanlıydı. Geri dönüşler çok olumlu. Bu konser sayesinde tanıştığımız dinleyicilerimiz oldu, uzun zamandır bizi dinleyemeyen dinleyicilerimizle de buluşmuş olduk. Planlı bir internet konserimiz yok ancak düzenleyebiliriz.

Murat: Konserimizin böyle sıkıntılı bir zamanda moral ve neşe kaynağı olduğunu yazdı çoğu kişi. Hedefine ulaştığı için çok mutluyuz.

*Duyuları akort etmek gerekiyor
bazen ve bunun için de en
uygun ortam şüphesiz ki doğa.
Doğamız yeniledi kendisini ve
bizim de yenilenmeye, dirilmeye
ihtiyacımız var. Uzun bir
süredir hayatı evlere sığdırdık.
Şimdi; salgına karşı tedbiri
elden bırakmadan soluk alma
zamanı. Şehrimizi çevreleyen
doğal hayat, mucizelerine
çağırıyor.*

Mucizeler Şehri

“Roma’yı gör de öl derler.
Gökova’yı gör de daha çok yaşa a
canım” diyor ya hani Halikarnas
Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı.
Biz de hemşehrimiz Cevat Şakir
Kabaağaçlı’dan esinlenerek şöyle
desek: “Gökova’yı gör de daha
çok yaşa a canım ama İzmir’in
doğasıyla kucaklaştığında,
işte o gün ölmek yasak!”
İzmir’deyseniz ve görmenin
kahramanlığını yaşayıp da
tanık olduysanız bu şehrin
güzelliklerine, iyisi mi keyfini
çıkarmaya hala buralardayken.
Şimdi sizlere şehrimizin hemen
bir iki adım ötesindeki doğasından
ip uçları vereceğiz. Biliyoruz
fena halde sıkıldınız. Bu salgın
her birimizin dengesini bozdu.

Kelimenin tam anlamıyla, evlerde
mahsur kaldık. Sokaklara, meydanlara
hasret idik. Sevdiklerimize sarılmayı,
kucaklaşmayı özledik ve aslında
özlemenin ne de güzel bir his
olduğunu belledik. Bir kıymetlimiz
daha var idi özlediğimiz. Doğamız!
Çiçeğimiz, böceğimiz, çayırımız,
çimenimiz, göğümüz, kelebeğimiz,
dağımız, bayırımız, ormanımız ve
daha saymakla bitiremeyeceğimiz
milyonlarca zenginliğimizden de uzak
kaldık bir müddet. Şimdi iklim biraz
ılımanlaştı. Yaşanan salgının etkisi
hafifledi. Artık kontrollü biçimde
normale dönüşe doğru adımlar atılıyor.
Öyleyse bize bir mucize diye sunulan
şehrimizin kırsalıyla, doğasıyla
kucaklaşıp karışmama zamanı da

İDDİALİYİZ

“Dışarıya bir çıkayım iddia ediyorum en az yüz yaşına kadar yaşarım” dedi yaşlı adam! Karantina günlerinde evden çıkması kısıtlıydı. Dört gözle sokağa döneceği günleri bekliyordu ve bu sözler çıktı ağzından. Azimli ve kararlı! Sekeri yok, yüzü görüp dalya diyecek. Yaşamın güzelliklerini bir fazla daha solumak için...

HANGİMİZ SİNCAP

O halde güzelliklere karışmak için, doğaya çıkma adına sözleşelim.

Doğayı çıkıyoruz ve orada ilk gördüğümüz şeye dönüşüyoruz. O oluyoruz bir süre. İki süre. Üç... Yetmez daha uzun süre. Sincap mesela. En şanslımız ilk onu görsün. O ağaçtan o ağaca atılsın dursun. Fındık toplasın. Kış ayları için o fındıkları toprağa gömsün. Sonra o fındıkları gömdüğü yerleri unutsun! Ararken oradan oraya koştursun dursun. Evet evet en şanslımız ilkin bir sincap görsün ve evrensel şairimiz Nazım Hikmet’in dizeleriyle bir olsun: “Yaşamak şakaya gelmez / Büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın / Bir sincap gibi mesela, / Yani, yaşamın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden / Yani,

bütün işin gücün yaşamak olacak” Şehrimizin doğal habitatındaki sincaplar sizi bekliyor. Yaşamın dışında işi gücü olmayan İzmirli diye kim anılmak istemez ki? Telaffuzu bile hoş doğrusu.

İLTİFAT

Sincap görüp de ona dönüşen şanslı da kokularıyla baş döndüren rengarenk çiçeklere dönüşecek olanları ne diye tanımlamak gerekiyor? Papatya olacaklar, laleye dönüşecekler, güle, sümbüle, çayıra çimene bürünecek olanlar... Bir yıl boyunca binbir emek ve

zahmetle yetiştirilen ürünlerin hasat dönemi şimdi. Kirazı, eriği, dutu, bardacı; onların birbirinden estetik ağaçları. Birini seçmelisiniz dönüşmek için. Hem unutulmasın ki iltifatların güzelidir: “Çiçek açmış kiraz ağacı gibisin” deyişi.

İZMİR’E ORMAN DENSE...

Şehrimizin denize bakan batı kanadı hariç diğer üç yüzü de ormana dönük. Murat Dağı, Domaniç Dağı, Emir

Dağı, Eğrigöz Dağı, Yunt Dağı, Dilek Dağı, Boz Dağı, Spil Dağı, Nif Dağı, Aydın Dağı, Mentere Dağları ve Sandıklı Dağları’nı coğrafyasında barındıran şehrimiz bu zenginliklerin bir kısmını da komşu illerle paylaşıyor. Dağlarımıza örtü olan ormanlarımız da ise o kadar çok tabiat parkı ve mesire alanı var ki. Karagöl, Efemçukuru, Nif ve çevresi, Balçova sırtlarındaki Behzat Tepesi, Ödemiş Gölçük, Buca Kaynaklar, Bornova Çiçekliköy, Dikili Nebiler

Şelalesi, Çiğli Kuşçenneti, Urla Çeşmealtı’nda Güvendik, Çeşme Uzunkuyu, Selçuk Pamucak, Özdere Kalemlik, Ahmetbeyli Denizpınarı, Seferihisar Teos, Çeşme yönünde Tanay Tabiat Parkı, Torbalı Yeşilköy yöresindeki Efeoğlu, Bayındır’da Yukarı Kızılca ile Aşağı Kızılca, Tire’de Arap Pınarı, Bergama’da Kozak Yaylası ve Efes-Mimaz Yolu tam da bugünler için tasarlanmış gibi.

ATMACALI ORMANLAR

Hani temiz denizlere ve plajlarına, “Mavi Bayrak” veriliyor ya! Bunun ormandaki karşılığı ise “Atmaca”. Evet, atmaca. Bu yabancı kuş temiz orman sahasını tanımlıyor. Şöyle ki, atmacalar yaşam alanı olarak kendilerine en temiz bölgeyi seçiyorlar. Aksi bir yerde barınmıyorlar. Orman sahasının temizlik ölçümü için, atmacalar salınıyor belirlenen noktalara. Atmaca orada yaşıyorsa, o orman ve çevresi yeterli temizlik kriteri taşıyor diye kabul ediliyor. Sözün özü şu ki çevremizdeki ormanlarda, atmacalar da bir sürü.

EFES MİMAS YOLU

Çeşme Yarımadası'nda yer alan Efes Mimas Yolu ise ayrı bir şenlik. Birbirinden farklı parkurlardan oluşan güzergah üzerindeki köyler soluk alma mekanı niteliğinde. Doğa ve yürüyüş tutkunlarının vazgeçilmezleri arasına giren Efes Mimas Yolu ile şehrimizin kadim tarihine de yolculuk yapılıyor.

FESTİVALLER

Doğa ile kucaklaşma ve kavuşma anında her bir şenlik ile festival kıymetli bir seçenek olarak önümüzde duruyor. Bölgemizin otantik köylerinde gerçekleştirilen bu etkinliklerde binlerce yıl önceden gelen kültür ve gelenekleri solumak imkan dahilinde. İzmir ve çevresinde doğanın verdiklerine şükran ifadesi olarak binlerce yıldan bu yana, alanlarda ve meydanlarda şenlikler düzenleniyor, gökyüzüne adaklar armağan ediliyor. Bereketli topraklar üzerinde yaşayanlar, doğanın kendilerine verdiği karşısında, minnetlerini olanca coşkularıyla dile getiriyorlar. Ve bu coşku halinin ifadesi şenlikler ile festivaller oluyor. İzmir'de sayıları her geçen yıl artan şenlikler ve festivallerde başat figür, yöresel ürünlere dair. Kiraz, bardacık, üzüm, zeytin, ot, çiçek ve daha pek çoğu etrafında

şenlik kortejleri oluşturuluyor, insanlar el ele bir hasadı daha gerçekleştirmiş olmanın mutluluğunu yaşıyorlar. Üreticinin bu mutluluğuna ortak olma adına, şehir merkezinden de yüz binlerce İzmirli kırsal alanlara akıyor. Tüm yıla yayılan etkinlikler bu yılın ilk yarısında, salgın nedeniyle gerçekleştirilemedi. Nisan ve Mayıs aylarında yapılması planlanan "Emiralem Çilek Festivali", "Bayındır Çiçek Festivali", "Alaçatı Ot Festivali", "Seferihisar Tohum Takas Şenliği", Dikili Bademli'deki "Bisiklet Şenliği" salgının yoğun yaşandığı zaman dilimine denk geldiği için iptal edildi.

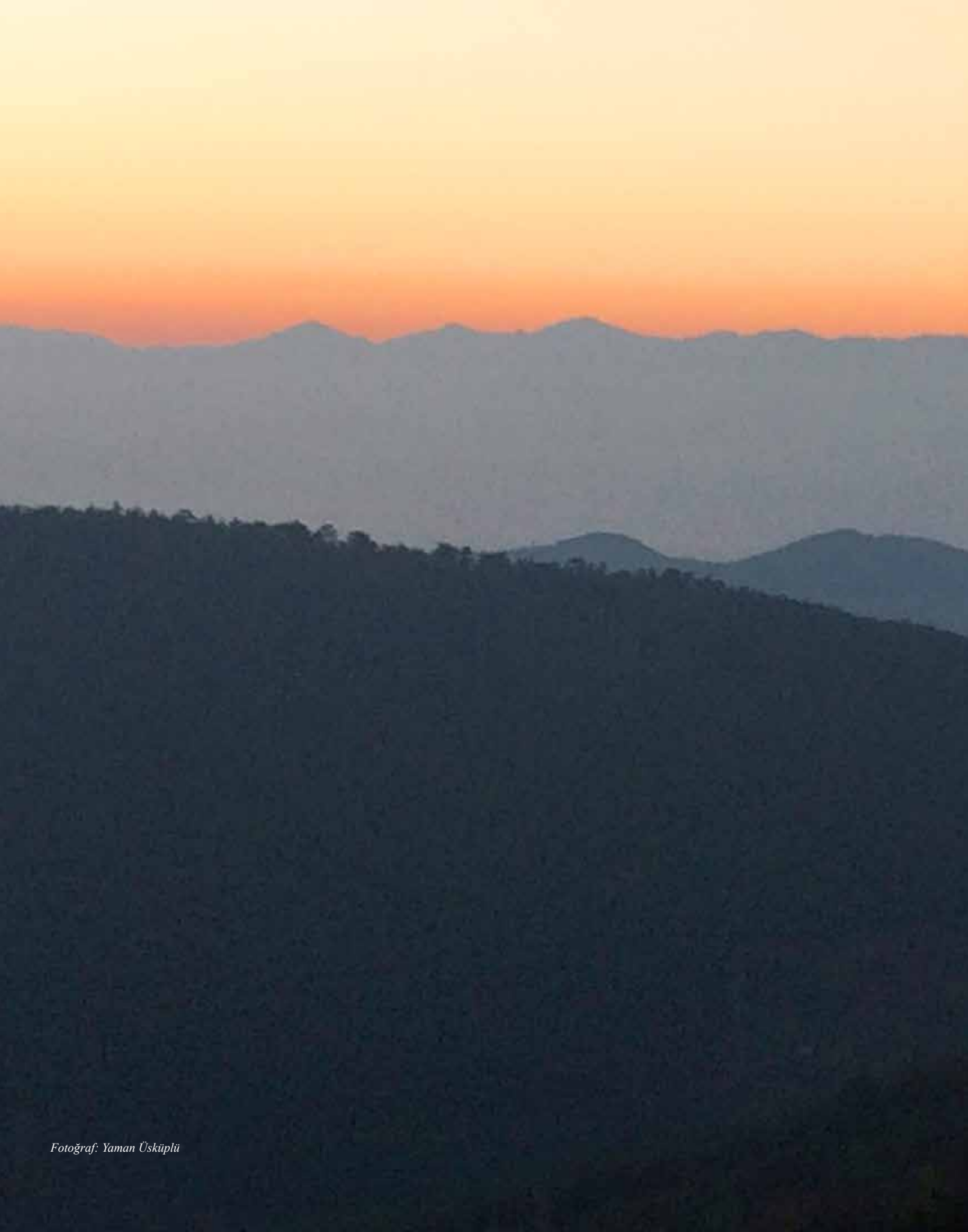

BİZİ BEKLEYEN...

Ancak ortamın uygun olması halinde ve yetkililerin halk sağlığını gözetererek, yapılmasında bir engel görmemeleri durumunda önümüzdeki günlerde bizleri bekleyen daha pek çok festival ve şenlik var. Haziran ayında Tire'de "Girit ve Ot Festivali", Kemalpaşa ve Ödemiş'te "Kiraz Festivali" ve Seferihisar'da lavanta festivali yapılması planlanıyor. Ağustos ayında Urla Barbaros'ta "Oruk Festivali", "Seferihisar Ata Ekmeği ve Armola Şenliği", "Sığacık Müzik Festivali", Karaburun

Kösedere'de, "Üzüm Şenliği", Güzelbahçe Payamlı'da, "Bardacık Festivali", Dikili Deliklitaş'ta "Bamya Festivali", Urla Nohutalan'da "Kavun Festivali", Urla merkezde "Bağ Bozum Şenliği", Torbalı Çapak'ta "Bardacık Festivali" ve yine Torbalı Karakızlar'da "Börölce Festivali"nin yapılması ön görülüyor.

Fotoğraf: Yaman Üsküplü

Doğaya dair yapacağımız
yolculuğunuzda, Metin Eloğlu'nun,
"Uyan" adlı şiirini de buraya not
düşmek isteriz. Mataranızdaki
suyunuz olması dileğimizle...

UYAN

Hadi uyan

*Gün ışığı çilemeye başladı başucunda
Denizler bir mavilik edindi günden
Seher yeline uyup kuşlar tüneğine uçtu
Bu türkiyü dinlemeyecek misin*

Hadi uyan

*Aydınlığa çık da çil gözlerin ışınsın
İlkyazlar sıcağı biriksın yüreğine
Yoksul olsan da uyan
Garip olsan da uyan
Madem ki güzelsin, güzeli yaşatmak
için*

*Madem ki iyisin, iyiliği yaşatmak için
Madem ki umutlusun, umudu
yaşatmak için*

Hadi uyan

*Denizi dinle yaşamak desin
Toprağı dinle barışmak desin
Göğü dinle sevişmek desin
Bir plak konmuş gramofona
İşte aşk, işte özlem, işte savaşmak
gücü*

Uyan diyor, uyansana

Hadi uyan

Sevdiğim uyan

N'olur uyan

*Küresel salgınla üzerimize çöken ve bizi boğan
karabulutlar karşısında, nefes almaya ihtiyacımız var!
İşte bunun için
size bir renk seçtik.*

*Mavimiz
Çok Olsun*

Küresel salgın nedeniyle zor ve sıkıntılı günlerden geçtik. En zor aşamaların üstesinden gelsek de, henüz bitmedi. Hiç alışık olmadığımız günler yaşadık. Evlerden dışarıya çıkamadık. Sevdiklerimizden uzak kaldık. Şehrimize pencereden baktık ve daha pek çok mahrumiyet gördük. Ama her ne olursa olsun, güzel günlere yönelik umudumuz hep diriydi ve öyle olmaya da yazgılı. Çünkü coğrafyamız bizlere, mavinin sonsuzluğunu sunuyor... Ne kadar şanslıyız ki mavisini bol bir şehrimiz var. Ve şimdi bu iklimde, usul usul soluk alma zamanı.

*“Dünya ne kadardı” dedim.
“Mavi kadardı” dedi. **

Mavi

Bugünlerde en çok özlenen renk olmalı mavi! Bu denli çok kısıtlanmış zamandan sonra duygusal onarım içeren, sakinliğe çeken ve hoşnutluk taşıyan haliyle maviye ve maviliğe duyulan gereksinimin doruğuna ulaşmış durumdayız. Ona erdem sayılacak tüm özellikler verilmiştir. Gerçeğin hayale dönüştüğü sonsuz yolun rengidir. Kendi gelişimini tamamlamış ve doygundur. Derin duyguların ifadesidir. Durumdan hoşnutluktur ve duyguları en üst düzeyde algılayıcıdır. Mavi romantik yaşam biçimini simgeler. Sevgiye, duyguya ve güzelliğe yöneliktir. Anlayışlıdır. Uyumludur. Kendisiyle ve çevresiyle barışık olmak bu rengin temel özelliğidir. Bulunduğu ortama uyan, insanları anlayan, hak veren kişiliğe uyar mavi. Sevgiye ve sevgiliye bağlılık içerir. Çıkarların, aldatmacaların, hırsların, tatminsizliklerin mavide yeri yoktur.

Estetik yaşamın temsilcisidir. Güzellikler dünyasıdır. Çekici ve hoştur. Erişilmeye, ulaşmaya

çalışılan bir güzelliştir. İnsanları çağıran ilahi bir güzelliştir. Mavi, sanat felsefesinde kendine özgü güzellik diye geçiyor. Evliya rengi denir ona. Ermiş rengidir, derviş rengidir mavi. Böylesine bir dengeyi, kendine yetmeyi, hoşnutluğu tanımlayan renk başka nasıl anlatılabilir? Felsefi bir bakış açısı sunar. Renklerin mabedi diye anlatılır mavi ve tanrısal bir olgunluk ve hoşgörü içerir. İnsanların konsantre olmaları gereken ortamlarda, kendileri ile baş başa kalmaları gereken ortamlarda mavi rengin kullanılması şiddetle önerilir. Hint felsefe sistemi yogada, meditasyonda mavi kullanılır. Mavinin dikkati topladığı, dış uyaranlardan uzaklaştırdığı, kendi benliğine, kendi gücüne yönelimi artırdığı çok eskiden beri bilinmektedir. Üniversitelerde yapılan araştırmalarda, öğrencilerin ısrarla maviyi tercih ettikleri görülmüştür. Öğrenciler maviyi samimi, rahat, iç açıcı, güzel, aydınlık ve zindelik gibi özelliklerinin yanında; serin ve ılık bulmuşlardır. Huzur verici olduğu doğrulanmıştır

renklerdeki ifadesi olarak kabul gören maviyi hoşnutluk duygusu olarak değerlendirebiliriz. Doğunluk ve doymulu bir dinginlik taşıyan bu renk gerçek bir memnuniyet içerir. Hoşgörü ve toleransın ifadesi olarak da kabul görür. Uyum, uzlaşmaya hazır olma, anlayış ve huzurun doruğa ulaşması olarak da kabul edilmelidir. Birlik ve bütünleşmenin rengi

olan mavi, insanın çevresiyle ve kendisiyle barışık olmasının zeminini sunuyor. İnsanın olgunlaşmış bir kişilik yapısıyla dünyayı algılamasını sağladığı gibi, estetik duyarlılığın da zirveye taşınmasına olanak sağlıyor. Mavi, aynı zamanda güzel olanı ve güzellikleri değerlendirme yeteneği olarak da kabul görüyor. Eksikliklerle ilgilenmemek, ayrıntılardan uzaklaşabilmek, eksikliklerden tamlığa; ayrıntılardan bütüne ulaşabilmek, var olanın yeterli olmasını sağlamak mavinin meziyetleri arasında... Maviyi sonsuz bir huzur olarak değerlendiresek yeridir. Renklerin en derini olarak kabul edilir. Soğukkanlı olma, doğru düşünme, olumlu karar verme ve doyum gibi özellikler de maviye atfedilmektedir. Mavi çok eskiden bu yana bilinen koruyucu özelliğiyle de güven içeriyor. Olumsuz beklentilerde ve gizemli korkularda mavinin koruyuculuğuna sığınılır. Nazar gibi toplumda ciddi endişeler uyandıran terslikleri, aksilikleri mavinin gidereceğine inanılır. Maviyi huzurun doruğa ulaşması olarak değerlendiresek yanlış söylemeyiz. Bugünlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz hisler olan iyi hissetmek, iyilik istemek, umutlu ve mutlu olmak da mavinin hanesinde yazılıdır.

*Turgut Uyar

Onsuz yapamayız! Bir araya gelemiyorsak payımıza düşeni yaşar; özleriz! Mavisine karışmalı, imbatına yüz sürmeli, turuncu saatlerini seyre dalmalıyız. Deniz şehrinin insanlarıyız. Denize sevdalıyız. Karışamıyorsak özleriz. Binlerce yılın hikayesidir bu! Bir süredir uzaktan bakıyoruz birbirimize. Uzun soluklu bütünleşme adına, şimdilik sükuneti yeğliyoruz. Ama aşacağız. Geçecek bu salgın günleri tümünden. Kavuşacağız, deniz ve biz! Ve işte o zaman, şairin dediği gibi : “Motorları maviliklere süreceğiz...”

Maviniz Çok Olsun

Bazen tam, dönem dönem de yarı zamanlı olmak üzere kısıtlamayla geçen günler yaşadık. Karantina günleri... Ne diyelim, sağlık olsun! Her şeye karşın döngü devam ediyor, aylar gelip geçiyor, mevsimler birbirini izliyor. İlk defa bir ilkbaharı ve yaz günlerini evlerimizde karşıladık. Bunu da yazdık tecrübe hanemize! Karantina günlerine pek alışamadık ancak başa gelen de çekilmiyor değil doğrusu! Kimimiz yaratıcıydı, içe döndü. Üretime yöneldi. Kimimiz özlemekle meşguldü! İzmir’de yaşıyorsa fazlasıyla deniz ve kültürü biçimlendiriyor insanı. O kültür bir kez girdiyse benliğe ve bir şekilde ayrı kaldıysa beden, ruha biçim verene; özlemek katlanılmaz oluyor. Şimdi Haziran ve yeniden turuncu günlerdeyiz. Karantina sürecinin zor aşamalarını geçtik. Yavaş yavaş normalleşmeye de başladıysak ki başladık, usul adımlarla, virüsü depreştirmeden sevgilimiz deniz ile buluşmayacağız da neyleyeceğiz a dostlar?

PANDORA’NIN KUTUSUNDAKİ UMUT

İzmir! Öyle kadim bir şehir ki. Zamansız bir gözde. Çok sayıda medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmış bir kent. Bir yanımızda antik çağ ozanı Homeros, bir yanımızda Amazonlar... Denizlerin efendisi Poseidonun korumasındaki İzmir Körfezi. Mitoloji ve felsefenin hüküm sürdüğü topraklar. Söylenceye göre, bir kutudan saçılmıştı tüm hastalık, acı ve keder. Kıskançlık, sefalet, kibir ve felaket. Açlık ile ölüm. Ancak o kutuda bir de umut vardı. Güçlükler karşısındaki insana dayanma gücü veren umut. Haydi şimdi tümünden umudun peşine takılalım. Bu zor günler bütünüyle geçtiğinde yapacaklarımızı düşleyelim. Sıraya koyalım onları. Çok az kaldı yeniden karışmaya. Ertelediğimiz günler kapımızın önünde.

BULUŞURUZ KORDON’DA

Çok az sayıda şehre nasip olur deniz kıyısında merkezinin olması. Sokaklarının denize çıkması. Şarkılarına, şiirlerine denizin konu olması. O denli şanslıyız ki, üzerinde yaşayanları binlerce yıldan bu yana deniz kültürüyle biçimlendiren bir şehrimiz var. Çok uzun zamanlar önce Kemeraltı’nın içlerine kadar uzanıyordu denizimiz. Gel zaman git zaman bugünkü halini aldı. Çanak biçiminde şehrin kıyısını sarıyor şimdi. Ve o kıyıda konumlanan hayatlar, özgürce adımlar atıyorsa, bunda geleneğimizin payı büyüktür. İzmir’i bir uçtan bir uca saran kıyı bandında, özellikle son on yıl içerisinde yapılan sahil düzenleme çalışmalarının da etkisiyle, şimdi daha çok İzmirli sahil hattında soluk alıyor. Şehrin iki yakası Konak ve Karşıyaka’yı kavuşturan şehir hatları vapurları yine anıları besliyor. Şehirden bir şekilde uzak kalmış İzmirli yoktur ki, söz İzmir’e geldiğinde, bu vapurları anmasın! Önceki yıllarda ve bu günlerde adı dünyaya nam salmış Kordonboyu ve çevresinde yüz binler buluşurdu. Şu sıralar doğaldır ki temkinliyiz. Fakat geçecek bu salgın günleri ve yine Kordonboyu’nda konserlere eşlik edecek, eşimiz-dostumuzla gün batımlarına ortak olacağız.

CYSSUS’A DİKKATLİCE BAKIN

Antik çağda Cyssus adıyla anılan Çeşme elbette son yılların gözde tatil merkezlerinden. Bu coğrafyayı Çeşme Yarımadası olarak adlandırmak ve üzerindeki yerleşimleri bir bütün olarak görmek gerekiyor. Çünkü hepsinin kültürü özdeş. Egeli olmak deyiminin karşılığını veren insanların yaşadığı bir iklim söz konusu. Çeşme’nin merkezi ve Alaçatı uzun yıllardan bu yana önemli bir

sörf merkezi olarak anılıyor. Yurt içinden ve dışından çok sayıda turist sörf yapmak üzere bölgeye geliyor. Profesyonel olmayan sörf meraklıları için de günlük ya da haftalık sörf kursları da düzenleniyor. Bunun yanı sıra dalış meraklıları için de programlar mevcut. Kıyıya yakın yerlere konumlandırılan batıklar etrafında oluşan fauna bölgeyi dinamik bir dalış turizm merkezi haline getirdi. Yerel ürünlerin yer aldığı pazarları, yöresel tatları, termal suları, tarihi ve turistik yerleri, antik kalıntılarıyla yanı başımızdaki önemli kültürel merkezimiz Çeşme. Beyaz kumlu plajlarıyla Ilıca, Boyalık Koyu, Ayayorgi, Kocakarı, Ali Bostan plajları, Şifne, Antik Erythria kentinin bulunduğu Ildırı, balıkçı mahallesi, limanı, Dalyan ve Sakızlı koyu, Çiftlikköy, Pırlanta, Çatamaz, üzüm bağları, enginar ve kavun tarlalarıyla birlikte mavi ile yeşilin kucaklaştığı Ovacık... Kendiğine özgü ekmeğiyle köy sıcaklığının hala yaşandığı Germiyan. Eski adıyla “Goni” şimdiki adıyla Eşek Adası’nı içinde barındıran Çeşme! Dünyaca ünlü Gerence rüzgarı ve taş evler. Arnavut kaldırımlı dar sokaklarıyla hayallere açılan bir sahne gibi. Çeşme’ye Haziran ve Ekim ayları arasında yolu düşenlere coğrafyanın bir de tatlı sürprizi var. Bu dönem sakız ağacı gövdesinden akan sakızlardan, küçük tadımlıklar yapmak olası... Efes-Mimas Rotası da gerek bisiklet gerekse yürüyüş meraklıları için ayrı bir cazibe noktası olmuş durumda. Kısa sayılabilecek bir süre önce düzenlemesi yapılan ve İzmir’in kültürel hayatına katılan bu rotaya ilgi her geçen yıl daha da artıyor. Rota üzerinde yer alan köylerde günü birlik pansiyon olanağı mevcut. Bölgedeki bu hareketlilik, köylüleri, eko-turizme yöneltti.

URLA VE DİNGİNLİK

Çeşme Yarımadası'nın giriş kapılarından olan Urla'ya Konak Meydanı'ndan 30-40 dakikada ulaşmak mümkün. Limanı, köyleri, arastası, tarihi dokusu, deniz sporlarına olanak tanıyan yapısı, plajları ve mutfağıyla öne çıkan Urla, büyükşehirlerde yaşayanların olduğu gibi küçük yerleşimlerden gelen konuklarının da hayallerini süslüyor. Hayaller şu eksen üzerinde şekilleniyor: Bir kez gelindiye mutlak suretle ikinci kez de gelinmeli ve bu seferin dönüşü olmamalıdır! Urla'nın doğal dokusu bozulmamış köylerindeki turkuza çalan denizi günü birlik yapılan balık tutma amaçlı tekne turlarından deniz sporlarına

kadar çeşitli seçenekler sunuyor. Köylerdeki balık mezarları da ayrı bir ilgi merkezi. Gecedan denize açılan balıkçıların, günün erken saatlerinde getirdiği balıklar, meydanlık alandaki su ürünleri kooperatifleri aracılığıyla ve hijyenik koşullar altında, açık artırmaya çıkarılıyor. Günlük balıkları almak için bölgedeki restoran sahiplerinin yanı sıra yerleşimin konuklarınca kıyasıya bir rekabet yaşıyor. Meraklı olan için her bütçeye göre ihaleye çıkan balık bulunacağını söylemek abartı olmaz. Sanat sokağı, Malgaca Pazarı, mahalle kültürünün baskın olduğu yaşam biçimi, taş evleriyle dolu sokakları, limanındaki restoranlarında günü kavuşturma anı Urla'nın olmaz ise olmazları arasında sayılıyor.

İLK KUTSAL ZEYTİN AĞACI MİMAS'TA

Barişin ve bereketin simgesi, ölümsüzlüğün iksiri, sağlık için olmazsa olmazların başında gelen zeytin ağacı da bu topraklarda dikildi ilk olarak. Şair Publus Ovisdius'a göre, Tanrıça Athena ilk kez kutsal zeytini Mimas'ta yetiştirdi. Üstelik eski adıyla Mimas, bugün Bozdağ diye bildiğimiz dağ, yani Karaburun'da. Her karışında mitolojinin izlerine rastlanan bu bölgede bir de Narkissos var. Ve adını verdiği, yalnızca bu bölgede yetişen endemik bir tür olan nergis çiçeği. Nesli tükenmekle yüz yüze olan Akdeniz foklarının uğradığı plajlar. Aralarında Alifendere, Ardıç, Ayı

Balığı, Kocakum, Manal ve Suluca Dere plajları; deniz, su altı sporları, doğa yürüyüşleri, köy turizmi, ekolojik ve agro turizm ile yöresel tatları ile kendine özgü yerleşimiyle Karaburun gidilmesi gereken bir yer. Üzerine filmlerin çekildiği, kent kaçkınlarının yurt edindiği, ütopyalara kucak açan, ütopyalar adına toplantılar düzenlenen ve ülkenin dört bir yanından aydınları ağırlayan Karaburun'un bir de dillere destan bir özelliği var ki... Börklüce Mustafa'ya yurt olmuş bir yer Karaburun. 15. yüzyılda haksızlıklara karşı duran, eşitlik için, adalet için yöre köylüleriyle birlikte mücadele eden Börklüce Mustafa, Karaburunlular'ın hemşehrisi olur. Ve Karaburun'da, o efsane kişiliğin izlerini sürmek olasıdır.

Özellikle sağlıklı beslenmeye yönelik çağrılarının artığı bu süreçte, Karaburun'a uğramadan olmaz. Elbette çevrede yer alan ve doğal güzellikleriyle bilinen Mordoğan'ı da unutmamak gerekli.

SAKİN SAKİN...

Ülkemizin ilk Cittaslow (Sakin Şehir) Unvanını alan bir yerleşim Seferihisar. Tarihi ve kültürel değerlerini koruyan yapısıyla görülmeye değer güzelliğe sahip bir bölge. Özellikle yaz aylarında bambaşka bir çehreye bürünen Seferihisar, İzmir'e yakınlığıyla da cazibe merkezi konumunda. Sığacık'ta yer alan Ekmeksiz ve Akkum plajları deniz sporları yapmak isteyenler ve dinlence arayanlar için

ideal noktalardan. Ayrıca Şarap Tanrısı Dionysos'a adanan, Dionysos Tapınağı'nı barındıran Teos Antik Kenti ve Lebedos görülmeye değer yerler arasında. Üzüm bağları, zeytin ve meyve bahçeleriyle çevrili yemyeşil bir yerleşim olan Gödençe köyü de duraklarınız arasında olmalı. Elbette Seferihisar denince Sığacık Kalesi ve liman çevresiyle pazaryerine de uğramadan olmaz. Sığacık Kalesi'nde kurulan pazaryerindeki ürünlerin tamamı yöresel. Yöre köylüsünün ürettiği ürünler dalından koparıldığı gibi pazara getiriliyor. Ayrıca yöre mutfağından örnekler de pazar tezgahlarındaki yerini alıyor. Kale önündeki yat limanı, çay bahçeleri, balıkçı lokantaları çevreyi adımlayana, Akdenizli kasabası figürü sunan etkenler arasında.

HEREDOT'TAN ÖVGÜLER

Elbette hemen yanı başımızdaki bir başka güzel yerleşim yeri de Phokaia. Heredot'un, "Onlar kentlerini, bizim yeryüzünde bildiğimiz en güzel gökyüzü ve en güzel iklimde kurdular" diyerek tanımladığı, mitolojide aslan vücutlu, kartal başlı Griffon'un koruduğuna inanılan Foça. Adını maviliklerinde yaşayan foklardan alan sıcak kanlı insanları ve mütevazı yerleşimiyle nev-i şahsına münhasır bir belde. Surları ve Beşkapılar Kalesi'yle, Siren Kayalıkları'yla, Kybele Açık hava Tapınağı'yla, Pers Anıt Mezarı ve yeldeğirmenleriyle görülesi mekanlardan. Özellikle Siren Kayalıkları, nesli tükenme tehlikesi altında olan Akdeniz foklarının yuvaladığı yerler arasında ve sırf bu özelliği bile üzerine titrenmesi için yeterli. 12 İon şehrinden birisi olan Foça, tarihin izini sürmek kadar coğrafyasıyla da İzmir'in her dönem çekim merkezi olmayı sürdürmüş bir yerleşimi. Eski Foça ve Yeni Foça diye birbirine yakın konumda iki yerleşimden oluşan şehirde, Eski Foça'daki kentsel doku tam bir Akdenizli kimliği içeriyor. Begonvillerin süslediği sokaklarda, taş evlerin arasında adımlamak sadece bir yerleşimi adımlamak değil, bir tarihe de tanık olmak demek. Foça'da denizcilik çok yaygın ve gelişmiş olduğundan limanında her an taze deniz ürünü bulmak olası. Binlerce yıldır evet binlerce yıldır denizcilik, profesyonel bir uğraş burada. Günün erken saatleriyle birlikte denize açılan balıkçıların gerek paragat ile gerekse olta ile tuttıkları balıkların meraklısı o kadar çok ki. Foça'da gün batımı da bir başka. Güneşin kaybolmaya yüz tuttuğu sıra tam da karşıda yer alan Karaburun'un silüeti beliriyor ufukta. Bir tarafta turuncu saatler bir tarafta Börklüce Mustafa'nın gölgesi! Gel de Ege'de, Ege'de de İzmir'de olma şimdi!

Fotoğraflar: Emirali Kokal, Lütfü Dağtaş, Mehmet Emeç

Φ

TUR 775

TUR

Denizin kıyısına vuran ve denizin kıyısına düşen yaprak, dal, taş, kabuk, tüy, kum gibi doğal malzemelerin bir araya gelmesiyle oluşan ve literatürde, “Land Art” olarak nitelenenlerin hikayesi...

Mavinin Şirin Çocukları

Hep deniz kızı çıkacak değil ya içinden! Bu kez de sevimli bir grup arkadaş çıka geldi. Her biri küçük mü küçük, minik mi minik! Ağızları var, dilleri yok! Ama o kadar çok şey anlatıyorlar ki? Hiçbir şey oldukları için her şey oldukları söyleniyor örneğin! Hiç olma mertebesine erişmiş halleri var! Hiçlik! Hiçlikten gelip hiçliğe doğru yol aldıklarından mıdır nedir bilinmez, yok say kendini bak var olmak ne hoş diyen bakışları var! Hiç de yabana atılır gibi değiller doğrusu... Bir fotoğraf karesinde var olmak için doğuyorlar ve sonra yeniden doğaya karışıyorlar. Ne de benziyorlar bize! Kısa bir süre kalıyorlar buralarda. Deniz kıyısında hüküm sürüyorlar gözüktükleri tüm süre boyunca. Onlar da denize sevdalı belli ki! Kendilerini tamamlayacak ne var ise çevrede, hemen sarıp sarmalanıyorlar onunla. Fena halde benziyorlar bize! Oyun çocuğu gibi meraklı bakışları var bir de... Yok yok kesinlikle parçalanmaz bir aurası var bu sevimli, şirin şeylerin! Posedion'un sahibi olduğu, Paris'in

Helen'i orayı yol yapıp kaçırdığı, Barbaros'un üzerinde nam saldığı, deniz kızının oradan bir çıktığı bir daldığı, Halikarnas Balıkçısı'nın kıyısında “mavi sürgün” olduğu ve daha pek çoğunun yaşandığı denize ve kültürüne dair yeni bir hikayemiz var. Nihal Gülsöz'ün tarafımızca, denizin mavisıyla özdeşleştirdiğimiz ve şirin çocuklar diye tanımladığımız, her biri tasarım harikası olan sanat yapıtları da eklendi. İzmir ve çevresindeki kıyıları gezerseniz alıcı gözle bakmanızı tavsiye ederiz etrafa. Olur a, belki hala oralarda seyreyliyorlardır hala! Görüp, tanış olursunuz!

Uzun yıllar sürdürdüğü gazetecilik ve reklamcılık faaliyetlerinin ardından şimdilerde, bir de sahil kıyılarında gezen Nihal Gülsöz gittiği yerlerde, doğanın o ortama sunduğu ama dal olur, ama taş olur ama kum, ama çalı, çırpı, yosun olur ne var ise onları bir araya getiriyor. Ve öylece imgesindeki ortaya çıkarıyor. Sonrasında bir poz fotoğrafını çekiyor o ortaya çıkanın ve işte o; o sıra olmuş

oluyor! Ardından ait olduğu yerde bırakıyor onu. Sadece onu mu? Değil elbet! Bir yudum tebessümü de... Neye dair o tebessüm?

Biz sorduk Nihal Gülsöz yanıtladı.

Nereden gündeme geldi bu arkadaşları tasarlamak? Canın çok mu sıkıldı o sıralar?

Bir gün sahilde otururken öylesine başladım yapmaya, sonra devamı geldi. Sanırım işin sırrı sahilde olmaktı. Deniz hayat dolu, orada her şey canlanıyor. Mücevher gibi parlayan yeşil bir çakıl taşı mesela, alıp götürdüğünüzde pırıltısı sahilde kalıyor. Biz insanlar da öyleyiz, orada olduğumuzda suyun enerjisiyle doluyoruz. Benim de en sevdiğim yer sahiller. Bir süre önce kendime ayıracak zamana kavuştuğumda, her fırsatta sahile gitmeye başladım. Dikkatimi çeken çakıl taşı ile dal parçasını bir öbek yosunla bir araya getirip baktım; karşımda yosun saçlı bir kadın vardı ve o da bana bakıyordu. Sonra işte, diğerleri de geldi.

Küllerinden doğan mamut

Her bir objenin malzemesi doğal mı?

Kumda duran bir pet şişeye baktığımda aynısından milyarlarca adet üretildiğini düşünüyorum. Oysa hiçbir çakıl taşı diğerinin tıpkısı değil. Doğadaki her bir şeyin biricik olması büyüleyici geliyor. Oradaki çalı çırpı taş da işte o sahili eşsiz yapan minik detaylar bence. Yani evet, tercihim doğallıktan yana yapıyorum.

Malzemeleri seçerken neye dikkat ediyorsun?

Ağaçlar ayakta ölür

Dalgalarla cilalanmış bir tahta parçası gibi doğal malzemelere yöneliyorum hep. Bu doğal malzemelerle ana konstrüksiyon oluştuktan sonra, yakında yörede bulunan bir atık malzeme tamamlayıcı rol üstlenerek bütüne dahil olabiliyor. Oyuncaktan kopmuş pembe tüy mesela, tuhaf bir kuşa dönüştürdüğüm tahta parçasının boynuna koyulmak için orada duruyor sanki ve evet, çok yakışıyor. Tabii kuş da istiyorsa, hoşlandıysa aksesuarından, tamamdır, tüy kalıyor orada.

Ortaya çıkacak obje önceden imgende yer alıyor? Ya da bütünüyle doğaçlama bir doğum mu?

Doğadaki ufak tefek objelerle uğraşmaya başladığımda ortaya ne çıkacağını bilmediğim zamanlar oluyor çokça ve bu bilinmezlikten besleniyor gidişat. Çünkü bu üretim sürecini haz veren bir oyun gibi yaşamak istiyorum. O yüzden bir proje gibi kurmuyorum yapacağım şeyi tasarlamıyorum, serbest bırakınca birtakım çağırışimler ve duygularla ilerliyor.

Bazen de öyle olmuyor. Bir taş görüyorum kumların arasında, orada düpedüz dehşet içinde duruyor. Daha yüzü gözü ortada yokken böyleyse, onu başka bir şeye dönüştürmek mümkün değil, biraz daha görünür hale getirmeye çalışıyorum o zaman.

Gittiğin yer ile eşleşme halin diyebilir miyiz bu tasarımlarına? Neye ve nereye baksam o oldum, diyebilir miyiz sana; bu objeler üzerinden?

Aslında her şey bir yana, peşinde olduğum şey tam da bu; çakılla çakıl, yosunla yosun olmak. Bu ufaklıklarla haşır neşir olduğumdan beri, birkaç saatliğine de olsa gerçekten oraya, doğaya ait olabiliyorum. Bu özgürleştiren hissi tekrar tekrar yaşamak için dahi bu uğraşı sürdürme isteğindeyim.

Dili olsa bu şirin şeycikler ne söylerler mesela?

Evet ufak tefek şeyleriz biz, ama şirin miyiz, der bunu sorarlardı herhalde.

Deniz kıyısında dünyaya geliyor her biri sanırım? Niye? Su berekettir de ondan mı? Ya da deniz kıyısında boş vaktin çok da onun için mi?

Yaşam önce suda başlamış zaten, değil mi? Bizde de öyle oldu, ilk arkadaşlar denizden çıkıp geldi. Şaka bir yana evet hayatın koşuşturmasından uzakta derya deniz ilham kaynağı yerler sahiller.

*“Köklere geri
dönemezsin, ancak
köklerin kendisi
olabilirsin”
Bob Marley*

Özgür ruhlu her biri sanki? Doğru mu?

Evet öyleler. Özgürlük herkesin hakkı, alıp götürmüyorum hiç birini o yüzden. Doğal ortamından koparıp götürmek iyi gelmez ikimize de, özgürlüğü azaltır diye düşünüyorum. Paylaşılan güzel zamanların anısı olarak fotoğraflarını çekiyor ve yapıyorum.

Yanık gagalı rüküş kuşu

Taş miğferli kum askeri

Zodyak

Birbirlerinden haberleri var mı bu arkadaşların? Bir serinin ürünleri mi? Tema dahilinde mi doğuyorlar? Yoksa her biri kendi yolunda mı gidiyor?

Her türlü doğal koşulun ortasındaki bir heykeltçik, formunu ne kadar koruyabilir ki? Muhtemelen, benden sonra rüzgar ve dalgalarla tekrar buluşan o tahta parçası yeni bir forma dönüşüyordur. Orada hayat bütün diyalektiğiyle devam edip giderken, ben, bende kalanlarla oyunu sürdürüyorum. Fotoğrafi sosyal medya hesabıma koyup insan arkadaşlarımla paylaşıyorum. Fotoğraftakinin ağzından çoğunlukla esprili bir iki cümle yazıp konuşturduğum da oluyor.

Onları görüp de, “çok sevimli” diyenlere, “sensin sevimli, sevsinler seni” diyor musun?
Bir geçmişleri, kökleri var mı misal? Ağırlıkları kaç dirhem? Nereye aitler bunlar? Onlara, bunlar dedim diye kızdın mı misal?

Bu soru beni aştı, Vikipedi'ye danıştım. Oradan alıntılanarak cevap vermek istiyorum. Aynen şöyle yazıyor: “Şey, felsefi bir kavramdır. Mistik İslam öğretisindeki vahdet-i vücud kavramlarını bünyesinde barındırır. Bir anlatıya göre şey aslında hiçbir şeydir. Hiçbir şey olduğu için de her şeydir”. Yani bu tanıma göre düşününce benim bu ufak tefek şeylerin şirin olması da mümkün sanki.

İsimleri var mı bu arkadaşların?

Sosyal medyadaki fotoğraflar üzerinden isim verdiğimiz oluyor. “Her şeyi duyuyorum tanrısı”, “Unicorn olmak istemeyen at”, “Yanık gagalı rüküş kuşu” gibi isimler işte.

Nihal Gülsöz

Kıskanılacak değil, gıpta edilecek bir hayat onun ki. Hem kim olur da özenmez ki deniz insanına! Hani böyle bazı insanlar vardır, karşısında saygının ve sevginin heykelini inşa edersin. Tam da öyle bir karakter olur kendisi. Denizin sunduğu ne kadar zenginlik varsa almış birisi. Doygun ve olgun. Gençlik yıllarıydı ve İstanbul'da üniversite öğrenimi görüyordu, 50 yıl kadar önce. Okuldan arta kalan zamanında balık tutma sevdası onu, Galata Köprüsü'ne götürüyor ve denize olta atıyordu. Sonra gel zaman git zaman baktı ki İstanbul çok kalabalık bir şehir. Bundan 50 yıl kadar önceden söz ediyoruz! "Burası bana göre değil" diyerek, çevirdi rotayı Foça'ya. Bir yandan gazetecilik yapıyor, bir yandan fotoğraf stüdyosu işletiyor bir yandan da sevdası olan balıkçılığı daha profesyonel şartlarda sürdürerek hayatı akıtıyordu. Fotoğraf stüdyosu süreç içinde noktalandı. Gazetecilik desen kalmadı! Ama balıkçılık öyle mi? Her daim denizin koynunda. Usta bir paragat avcısı o. Foça ve çevresinin sularını avucunun içi gibi biliyor. Pancar motorlu teknesiyle yarım yüzyıldır denize olta sallıyor. Karaburun Foça arasındaki hatta mekik dokuyor. Karantina günleri başlayınca kadar, aralıksız yarım yüzyıldır sürdürdüğü balıkçılığına, yaş haddinden kısa bir süre ara verdi gerçi ama şimdi yeniden sevdalısı denize açılmış durumda. Yarım yüzyılı geride bırakan usta; Şevki Avcı'ya bırakalım iyisi mi sözü, anlatsın bize paragatı.

Şamandıralara bağlanan uzun bir misina üzerindeki iğnelere, belirli aralıklarla küçük balıklar asılıyor ve özenle deniz yüzeyinin bir miktar altına uzatılıyor. Bakmayın siz büyük balık küçük balığı yer ilkesine. Bu anılan yöntemle aslında, büyük balık, küçük balığa yem oluyor. Adına da paragat avcılığı deniliyor. Eyleyene özgürlük hissi veriyor. Olur da şehir hayatından sıkılan eden olursa yönünü denizlere doğru çevirmek isteyen, ona esin versin diye bu satırlar.

Maviye Salınan Hayat: Paragat

Diğer balık av yöntemlerinde olduğu gibi paragatçılığı da Yunanlı komşularımızdan öğrenmişiz. Yunanlılar paragata "paragadi" diyor. Fasülyeye "fasuli", cacıka "cacıki" dedikleri gibi. Yüzlerce yıldır birlikte yaşamının sağladığı kültür ve bilgi etkileşimi, zenginliği var denizlerimizde ve kültürümüzde. Paragatçılık karşıdan bakanlar için çok kolay, yapanlar için ise çetin bir iş. Yem bulmak, yemleri, hazırlamak, paragatı yemlemek, atmak, kaldırmak, tekrar yemlenecek duruma getirmek, eksilen iğneleri kolları tamamlamak, dolaşıkları açmak gibi hepsi çok emek ve zaman alan yorucu işler. En kötüsü de attığımız paragatın birileri tarafından bilinçli (hırsızlık amaçlı) ya da bilinçsiz ellenmesidir. Bundan kötü olan ise paragatınızın kaybolmasıdır. Her şeye rağmen paragatçılık severek yaptığım bir iş. Olabilecek tüm aksilikler karşısında üzülmemeyi öğrendim. Üzülmenin işe yaramadığını da. Bu konuda piştim. Artık gülüp geçmeyi becerebiliyorum.

Açıkça söylemeliyim ki deniz olmazsa olmazım. Balıkçılık ekonomik yardımcı bir kaynak. Kimi zaman da ekonomik bir kayıp. Her şeye rağmen severek yaptığım bir iş. Orhan Veli'nin dediği gibi "...o ada senin bu ada benim, yelkovan kuşlarının peşi sıra..."

Bu hayatı seviyorum. Aslında bu yelkovan kuşları var ya, paragatçıların korkulu rüyasıdır. Onların bulunduğu bir yerde hamsi ya da sardalya yemlenmiş paragat atamazsınız. Tekne yürürken attığımız yemli iğnelere dalar (8-10 metreye kadar) büyük bir ustalıklarla iğnelere yakalanmadan yemleri yerler. Hele bir de çok sayıda iseler, iğnelerin tamamı yemsiz olarak atılmış olur. Bu durumda yapılacak en doğru şey, paragat atmayı durdurup yelkovanların insafa gelip gitmelerini beklemektir. Gürültü yapmanızın, kışt-hişt diye bağırmanızın hiç bir yararı yoktur. Çünkü onlar tekneyi tanımış ve zarar vermeyeceğinizi öğrenmişlerdir. Bu konuda kötü bir anım var.

Fotoğraf: Lütfü Dağtaş

Dostum İsmail Mete ile Foça'dan çıktık ve Karaburun açıklarına trança avlamak için paragat atmaya gittik. Yarı yolda kıçüstündeki sardalya yemli paragatları gören iki büyük yelkovan, peşimize takılıp, 5 mil boyunca bizi takip etti. Bu iki yelkovan tanıdık. Ahbablığımız var. Teknenin uzağına attığımız yemleri yiyorlar ama paragata dalmıyorlar. Belli ki daha önce paragata yakalanıp kurtarıldılar. Tehlikenin farkındalar yani. Paragatın sonuna yaklaşırken martıların bağırışlarını duyduk. Dönüp baktığımızda martıların altında dalıp çıkan bir karaltı farkettilik. Hemen son şamandırayı atıp, hızla oraya gittik. Dalıp çıkan küçük bir yelkovan. Paragata yakalanmış. Üstüne yaklaşınca korkup daldı. "İsmail gönderi ver" dedim. İsmail elime sapı daha kısa olan kakacı tutuşturdu. Omuzuma kadar suya uzandım ama kakaçla paragatı yakalayamadım. "İsmail gönder gönder" diye bağırdım. İsmail gönderi verdi ama...

Yelkovan da bize hiç yardımcı olmadı. Biz yaklaştık o dalıp tekneden uzaklaştı. Biz yaklaştık o uzaklaştı. İkimiz de çok üzüldük. İsmail yelkovanın boğulmuş olmasına, ben ise hem yelkovanın boğulmasına hem de İsmail'e çıkışmama. Bir iki saat kadar teknedeki tek ses pancar motorunun sesiydi. Sonra İsmail'den özür diledim. İsmail de, "Tabi kaptansın ya, gemiciye bağırma hakkın var değil mi" dedi. Gülüşüp barıştık. Ancak böylesi yaşanmışlıklar unutulmuyor. Yüreğimizi ısıtanları da hatırlıyoruz, içimizi acıtanları da.

Şevki Kaptan'ın teknesi

PARAGAT ve PARAGAT BALIKÇILIĞI

Paragat uzun bir anabeden üzerine, belirli aralıklarla bağlanmış kollar ve bu kolların diğer ucuna eklenen iğnelere oluşur. Paragatın içine toplandığı sele, batmasını sağlayan ağırlıklar ve şamandıralar diğer ekipmanlardır.

ANABEDEN

Farklı kalınlık ve uzunluktaki ip ya da misinadır. Paragatın ip ya da misina olması ile uzunluğu, avcılığı hedeflenen balık ve av alanına göre seçilir. Paragatı, Türkiye’de genellikle küçük ölçekli balıkçılar kullanıyor. 0.60, 0.70 ile 2, 2.5 milimetre aralığındaki misinalar ve 1,5 ile 2 milimetre kalınlıktaki ipler seçiliyor. Makine, gücü, elektrik ve hidrolik sistem kullanılan kuzey ülkelerinde ise endüstriyel paragat balıkçılığında, 6 ya da 8 milimetre kalınlıktaki ipler tercih ediliyor.

KOLLAR

Kolların aralığı, kalınlığı ve uzunluğu avcılığı hedeflenen balığa göre seçiliyor. Çipura, mercan, sargoz gibi balıklar için 0.35-0.45 santimetre kalınlığında ve 60-120 santimetre uzunluğunda misina kollar kullanıyoruz. Kol aralıkları genellikle iki kol uzunluğundan biraz fazla yapılıyor. Kalınlık ve uzunluk av sahalarının durumuna göre paragatçının deneyimleri sonucunda oluşuyor.

İĞNELER

İğnelerin de boy ve kalınlıkları hedef balığa göre seçiliyor.

SELE

Genellikle kargı ve hayıttan örülenler kullanılıyor. Ahşaptan yapılanlar da vardır. Selelerin çapı ve yükseklikleri

içine toplanacak paragatın misina kalınlığı ve uzunluğuna göre seçiliyor.

AĞIRLIKLAR

Paragatı atıldığı yerde sabit tutmak ve deniz tabanına daha çabuk inmesini sağlamak için kullanılıyor. Çoğunlukla kurşun ağırlıklar kullanılsa da taş kullanan paragatçılar da var.

ŞAMANDIRALAR

Şamandıranın paragat avcılığında çok önemli bir yeri var. Paragatın yerini, başlangıç ve sonunu belirliyor. Balıkçılara ve oradan geçen gemilere o doğrultuda paragat olduğunu gösteriyor. Gece atılan paragatlarda ışıklı şamandıra kullanılıyor. Başlangıç ile son şamandıra arasında da deniz tabanının durumuna göre belli sayıda şamandıra bırakılıyor. Hedef dip balıkları (demersal) ise bütün şamandıraların uzunluğu, en az atıldığı yerdeki derinlik kadar olmalıdır. Yok, eğer orta su balıklarının (pelajik) avcılığı yapılıyorsa, baş ve son şamandıralar

en az orada bulunan derinlik kadar olur. Aksi halde akıntılar ve yakalanan balıklar, paragatı sürükler. Ortadaki şamandıralar ise hedef balıkların gezindiği derinliğe göre ayarlanır. Böylece paragatın deniz dibine inmesi engellenmiş olur. Paragat istenen derinlikte askıda bırakılır. İyi bir paragatçı, deniz tabanının durumuna göre gerektiği kadar şamandıra atmaktan kaçınmaz. Eğer deniz tabanı paragatın takılma kopma ihtimalinin çok olduğu girintili çıkıntılı bir yer ise olabildiğince çok şamandıra bırakır. Bin metre uzunluğunda bir paragat düşünelim. Eğer sadece paragatın başına ve sonuna şamandıra bağlanırsa ve her iki taraftan da koparsa paragatın büyük bir bölümü deniz tabanında kalır. Hem denizde bir kirlilik oluşur hem de yakalanan balık varsa ziyan olur. Eğer paragat derinliği az olan bir yere atılmışsa, belki çarpma (kurşunla ağırlaştırılmış üçlü iğne) ya da farklı bir yöntemle aşağıda kopup kalan kısım bulunur. Ama en doğrusu biraz fazla emek harcamayı göze alıp, gerektiği kadar şamandıra kullanmaktır.

Dr. Öğretim Üyesi

**Ahmet
UHRI**

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmir ve çevresinde 7700 yıldan bu yana balık avcılığı yapılıyor. Dalyan ve Çökertme Ağı gibi yöntemlerle balık tutmak, yöremizin binlerce yıllık geleneği. İç körfezde yarı beline kadar denize giren ve suyun dibini tarayanlar da çok eski dönemlerden bu yana olduğu gibi, midye arıyor.

Mavi Gelenek Sürüyor

Balık verme, balık tutmayı öğret sözünü çoğu kişi duymuştur. Bir kişiye iyilik yaparsan balık verme, balık tutmayı öğret. Konfüçyüs'e ait bu sözün önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bir insana doğada ya da insanlar arasında hayatta kalabilmek için gereken becerileri kazandırmak olarak açıklanabilecek bu özdeyişle başlayalım Ege ve İzmir'de balıkçılığın tarihine. Ancak önce insanın su ürünleri ile ilişkisi ne kadar eskiye gidiyor bir ona bakalım. Yaklaşık 700.000 yıldır avlanmakta insan, hem karada hem de suda. Balık tutmak deyiminde olduğu gibi öncelikle elleriyle tutmaya çalışmış olmalı ilksel atalarımız balıkları. Ayrıca belki de su ürünlerinden hareketsiz ya da yavaş hareket edenlerini toplamaya başlamış. Bunların içinden midye gibi kavkılı olanlarını da yaptığı taş aletlerle kırarak tüketmiş olmalı. Son arkeolojik veriler günümüzden

yaklaşık 540.000 ile 430.000 yıl öncesine tarihlenen bir aralıkta Java Adası'nda, Trinil'de yaşayan Homo erectus topluluğunun midye yetiştirdiğini kanıtlamakta. Yapılan analizlere göre burada yaşayan Homo erectusların bu deniz kabukluları ile beslendikleri, onlardan alet yaptıkları, boş kabukların üzerine bazı desenler çizdikleri ve bu deniz kabuklarını da doğadan toplamayıp kendilerinin bir yerde ürettikten sonra besin maddesi olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Alt Paleolitik Çağ'ın bilgi açısından karanlık dönemleri içinde ve o zamanın dünyasının yaşanabilir her yerinde toplayıcılığın yanı sıra suların yapılan protein avcılığı, deniz kenarlarının sığılıklarında, akarsu ve göllerde uygun kesimlerde belki de önce elle tutma denemeleri ile başlamıştır. Sonrasında zıpkın ya da mızrak gibi bir araçla devam etmiş ve bunu yaklaşık 12.000 yıl önce başlayan yerleşik yaşamla

birlikte olta ve ağlarla yapılan balıkçılık izlemiştir. Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya'nın değişik kazı yerlerindeki arkeolojik ve arkeozoolojik veriler balık avcılığının tarihinin Neolitik Çağ'a kadara rahatlıkla izlenebileceğini göstermektedir.

NEOLİTİK DÖNEMDEN BERİ

Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya'da ortaya çıkarılan bu veriler elbette burada söz konusu olanın tatlı su kaynaklarında yapılan avcılık olduğunu da göstermekte. Özellikle Dicle ve Fırat'ın yukarı çığırında yer alan kazı yerlerinde balıkçılıkla ilgili ve Neolitik Çağ'a tarihlenen oldukça yüksek sayıda arkeolojik ve arkeozoolojik veri bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında yapılan Epipaleolitik ve Çanak Çömleksiz Neolitik döneme tarihlenen

Göbeklitepe, Hallan Çemi, Nevalı Çori gibi kazılarda rastlanılan bu örnekler balıkçılığın yerleşik yaşamla birlikte özellikle Dicle ve Fırat kıyısında kurulu yerleşimlerde geçim ekonomisinin bir parçası olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra Doğu Akdeniz kıyısı yerleşimleriyle, Akdeniz Bölgesi ve İç Anadolu'da Aşıklıhöyük, Mersin Yümüktepe, Çatalhöyük, Karain ve Öküzini gibi yerleşimlerde ortaya çıkarılan balık kılçıkları ve kemik olta iğneleri bu olgunun kanıtlarıdır.

İZMİR'DE 7700 YIL OLDU

Batı Anadolu ve özelinde İzmir'e bakıldığında Kemalpaşa Ulucak höyüğünün Geç Neolitik ve Bursa Aktopraklık kazılarının Erken Kalkolitik Çağ'a (MÖ 5600-5700) tarihlenen tabakalarında ortaya çıkarılan balık kılçık ve omurgaları ile Bursa Aktopraklık'ta bulunan

olta iğneleri zaman içinde buralarda da balıkçılığı geçim ekonomisinin ayrılmaz bir parçası olmaya başladığının göstergesidir. Bunun yanı sıra yine Ulucak höyükte ortaya çıkarılan denizsel kökenli kavkılar kıyı kesimleriyle Ulucak arasında bir ilişkinin varlığını da kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Yeşilova höyük kazılarında da benzer buluntulara rastlanılması balıkçılığın ya da su ürünleri ile olan ilişkinin göstergesidir.

ÖNCE TATLI SULARDA

Şimdiye dek sözü edilen yerleşimlerin tamamı denize kıyısı olmayan yerler olup buralarda bulunan

arkeozoolojik veriler avlanan balıkların çoğunluğunun Cyprinidae (Sazangiller) familyasının üyeleri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla tatlısu balıkçılığının yerleşik yaşam ve tarımla paralel olarak geliştiğini belirtmek olasıdır. Bu öneriyi açıklayacak olursak; ister yayılımcı bir bakış açısıyla Güneydoğu'dan Neolitik kültürün yayıldığını düşünelim, isterse de Orta Anadolu gibi farklı çekirdek bölgelerde Neolitik kültürün kendiliğinden ortaya çıktığı önerisini kabul edelim, değişmeyen tek olgu tatlısu balıkçılığının denizlerde yapılan balıkçılıktan önce oluştuğu gerçeğidir. Ancak bu demek değildir ki balıkçılık bilgisi deniz kıyılarındaki topluluklara

ulaştığında bu topluluklar bu bilgiye yeni teknikler eklemediler.

ÇÖKERTME AĞI

Elbette yerleşik yaşam ve tarımın ortaya çıkıp kültürel bir olgu olarak yayıldığı her yerde her zaman bu yeni yaşam biçimiyle karşılaşan topluluklar, kendi kültürlerinden bazı teknik veya kültürel olguları bu yeni yaşam biçimine eklemişlerdir. Örneğin dalyan ya da çökertme ağı ile avcılık daha derin sulara yapılan bir teknik olup deniz kıyılarında gelişmesini tamamlamıştır. Bugün Karaburun yarımadasının değişik yerlerinde kurulu dalyanlar ya da çökertme ağı ile yapılan balıkçılık da dolayısıyla binlerce yıllık bir geleneğin günümüzdeki yansımasıdır desek pek de yanlış olmaz. Bu arada ağ balıkçılığı elbette ilk başta sık gözlü ağlarla değil daha geniş gözenekli ve kendir, kenevir veya benzeri bitkisel kaynaklardan elde edilen ve sırim haline getirilen bitkisel liflerle gerçekleştirilmiştir. Ancak özellikle Neolitik Dönem balık avcılığıyla ilgili bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Bunun en temel nedeniyse araştırma eksikliği ve balık kılçığı gibi kalıntıların kazı sırasında zorlukla fark ediliyor oluşudur. Sonuç olarak ilk balıkçılar avcılığın sadece karada yapılmadığını beslenme ve hayatta kalma mücadelesi içinde su ürünlerinin de yeri olduğunu göstermiştir. Balıkçılık aynen diğer beslenme biçimlerinde olduğu gibi iklim ve coğrafyadan bağımsız olmayıp duruma göre tatlı ya da tuzlu sulara gerçekleşebilmektedir.

MECELLUM

Çok uzun bir süreç içinde gelişen balıkçılık Yunan ve Roma döneminde bütün Akdeniz'de ticari hayatı etkilemiş, özellikle Roma kentlerinde macellum denilen balık pazarları ayrı bir öneme sahip olmuştur. MÖ III.

yüzyılım ikinci yarısı gibi bir tarihte ayrı birer yapı olarak ortaya çıkan macellumların en sonuncusu MS VI. yüzyıla tarihlenen Constantinopol macellumudur. Çoğunlukla deniz kenarlarında yani liman kentlerinde kurulu bu yapılara Anadolu'nun değişik kentlerinde de rastlanır.

Macellum (Balık Pazarı) sözcüğünün kökeni esas olarak Doğu Akdeniz'in Semitik dilleriyle ilişkilidir. Sözcük her ne kadar Latince olsa da Yunanca makellon/μακελλον sözcüğünden Latinceye geçmiş, ancak Yunanca bu sözcük ise başlangıçta μί-κελλα olarak yazılmakta ve İbranice ve diğer Semitik Doğu Akdeniz dillerinde 'çitle çevrili yer' anlamına gelen mikhalāh sözcüğünden gelmekte. Kısacası etrafı çevrilmiş, ayrılmış ve diğer yerlerden izole edilmiş yer anlamı daha sonrasında bu pazarların adı olmuş ki bu da son derece doğru bir tanımlama. Düşünecek olursak bugün bile herhangi bir semt pazarında hemen her şey bir arada satılabilirken, balıkçılar yine ayrı bir alanı işgal etmekte yani balık satanlar sattıkları ürünün kokusu ve yarattığı kötü koşullar nedeniyle

diğerlerinden izole edilmekte. Yalnız deniz ticaretine değil ticaret ve diğer iktisadi çalışmaların hemen hepsine çok daha erken bir tarihte başlayan Mezopotamya, Mısır ve diğer Doğu Akdeniz uygarlıklarının bu sözcüğü türetmesi de yukarıda değinildiği gibi Neolitik Çağ'dan beri bu bölgelerde balık avcılığı yapılması nedeniyle son derece normal sayılmalı.

İZMİR İRONİSİ

İzmir özeline yine döndüğümüzde bizi bir hayal kırıklığı beklemekte, zira ne Agora kazılarında ne de İzmir'de gerçekleştirilen diğer çalışmalarda şimdiye dek bir balık pazarı ortaya çıkarılmadı. Bunun en önemli nedeni de kent merkezinin halen yaşayan bir yer olması ve tarihi Kemeraltı çarşısının, günümüz İzmir Agorası yani en canlı pazar yeri veya bir açık hava AVM'si olması. Agora'nın karşısında İkiçeşmelik yokuşunun bittiği yerden Havra Sokağı ile başlayan ve Konak Meydanı'na kadar genişleyen bölgenin özellikle de Kemeraltı/Anafartalar Caddesi'nin

aslında 17.yüzyıla kadar deniz kıyısında ve bir iç limanın kenarında bulunması, buradaki yapıların altında bir yerlerde belki de bir balık pazarının olabileceğini akla getirmekte. Aynen iç limanın valilik binası tarafına bakan ucunda, eski Kaptan Paşa hanının olduğu yerde yapılan kazılarda son dönemde ortaya çıkarılan liman hamamı gibi, bir balık pazarının da yine bu civarlarda olabileceğini düşünmek pek de yanlış olmaz. Ancak bunun gerçekliğini olasılıkla hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Bu çıkarsamayı doğrular biçimde 1980'lerin ortalarına kadar bugünkü Konak Pier'in çok uzun süre balık hali olarak kullanılması ve sonrasında yine Kemeraltı içinde bir balık pazarı binasının kurulduğunu da anımsatmak isterim. İzmir balık halinin bugün Buca Kaynaklar civarında bulunması da bu haliyle hayli ironik bir durumdur ve bana İzmir sevdalısı rahmetli Şükrü Tül üstadın bir sözünü anımsatır. O da şudur ki: İzmir'de denizde tutulup dağda satılan şeye balık denir...

Fotoğraf: Mehmet Emeç

Olca
ORMANKIRAN
Video Editörü

İzmir'deki 773 km'lik Efes-Mimas Bisiklet Rotası'nın 500 km'lik bölümü, 16 uzun bisiklet rotasına sahip olan Eurovel'a dahil oldu.

Bisiklet Özgürleştirir

Koronavirüs salgını karşısında geleceğin iyiye doğru evrilmesini umutla bekliyoruz ve yaşanan bu süreçte insanın tüketime yönelik gündelik hayattan çekilmesiyle, doğanın nasıl da rahatladığına tanık oluyoruz.

Yaklaşık 4.5 milyar yaşında olan dünyamızda kendine bir şekilde yer edinen insan, bu sürenin çok azında var olsa da, son birkaç yüzyılda yarattığı sistem ile kolaylıklar sağladığı gibi hayatları zorlaştıran uygulamaları da gündeme aldı. Özellikle otomobile dayalı ulaşım sistemleriyle çok ciddi zaman ve para kaybedilir oldu. Bu durum çevre ve insan sağlığına olumsuz geri dönüşler oluşturmaya devam ediyor.

HAYATI KOLAYLAŖTIRIR

“Dünyayı ne uzaylılar ne de Nuh’un Gemisi kurtaracak; dünyayı bisiklet kurtaracak” sözünün altını bir kez daha çiziyorum. Çünkü bisiklet, şehirleşmenin yarattığı pek çok soruna tek başına çözüm olabilir.

4 milyon eksenindeki nüfusuyla İzmir, Türkiye’nin en büyük metropollerinden birisi. Bu nüfusun neredeyse 2 milyona yakını toplu taşımayı kullanıyor.

2019 yılı Nisan ayı, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, İzmir’deki trafiğe kayıtlı araç sayısı 1,5 milyon civarında. Sadece merkez ilçelerde 1 milyona yakın aracın trafikte olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Son yıllarda İzmir’de sabah işe giderken ve akşam iş dönüşü 10 km’lik mesafe için, trafikte yaklaşık 1 saat süre geçirilmektedir.

Toplu taşıma araçlarında yaşanan sıkışıklıklar pek çok metropolde olduğu gibi İzmir’de de gündelik bir rutin. Özellikle şehir merkezinde trafikte hareket eden araçların ortalama hızlarının, 15 km ile 20 km arasında olduğunu söylesem ve bisikletle aşırı bir çaba harcanmadan normal tempoyla, 15 km hızla yol alınabilir desem ne düşünürdünüz? Ev ile iş ve okul mesafesi 20 km’yi geçmeyenler için bisiklet çok iyi bir alternatif değil mi?

İZMİR BİSİKLET İÇİN İDEAL

Genel olarak problemler pek çok şehir için aynı ama çözüm üretirken her şehrin kendine has dinamikleri olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Bu çerçevede, İzmir’in bu dinamikleri ve bisiklet açısından avantajları dikkat çekiyor.

İzmir, coğrafi olarak bir körfez etrafında yer alan, deniz kıyısı düz ve belli bir mesafeden sonra tepelere doğru yükselen bir şehir. Dört mevsim güneş gören ve çok

soğuk veya çok sıcak dönemlerin az yaşandığı bir iklime sahip. Denizle ilişkisi her zaman yoğun ve tarihsel birikimi güçlü bir kent. İzmir’in iklimi sayesinde tüm yıl bisiklete binmek mümkün. Kaldı ki doğru kıyafetler tercih edildiğinde aşırı soğuk diyebileceğimiz pek çok Kuzey Avrupa şehrinde bile tüm yıl bisiklet kullanıldığını biliyoruz. Tarihi ve turistik yerler açısından da İzmir’in bazı Avrupa ülkelerinden daha fazla imkana sahip olduğunu söyleyebiliriz.

SOSYAL AĞ GENİŞLEDİ

İzmir, Türkiye’nin bisiklet kullanıcı sayısı açısından en hızlı artış gösteren kentidir. Sadece sosyal medyada yüzlerce bisiklet grubu olduğunu, hafta içi ve hafta sonu onlarcasının düzenli grup sürüşü gerçekleştirdiğini söyleyebilirim. Türkiye’de grup sürüşleri ilk kez 15 yıl kadar önce İzmir’de başladı (Perşembe Akşamı Bisikletçileri) ve hızlıca diğer şehirlere yayıldı. Türkiye’nin düzenli olarak devam eden en eski bisiklet

Fotoğraf: Emrali Kokal

turlarından birisi olan, “Az Bilinen Antik Kentler Bisiklet Turu”, İzmir ve çevresindeki antik kentleri gezecek şekilde 10 yıldır düzenlenmektedir (Bu sene Koronavirüs salgını sebebiyle iptal edilmiştir). Raylı sistemlerde bisikletler artık her saatte ve ücretsiz olarak yer alabilmektedir. Asansör engeli de kalkarsa raylı sistemler ve bisiklet entegrasyonu pek çok gelişmiş ülkeden daha ileri seviyede olacaktır. Türkiye’nin en yaygın ve en çok kullanılan bisiklet kiralama sistemi (BİSİM) İzmir’dedir.

AVRUPA’DA ZİRVEDEYİZ

2015 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi’nce, yerelde kalkınma hamlesi olarak hayata geçirilen Yarımada Projesi kapsamında Çeşme, Seferihisar ve Selçuk aksında 773 km’lik, 15 adet tematik bisiklet rotası hazırlanmıştır (Efes-Mimas Bisiklet

Rotası). Özellikle yokuşlu güzergahlarda yer alan hatlardaki belediye otobüslerinin çoğunun önünde 3 bisiklet taşıma kapasiteli sistem bulunmaktadır. Ve internetten bu otobüslerin saatleri kolaylıkla takip edilebilmektedir. İzmir, 2016 ve 2017 yıllarında katıldığı ve pek çok Avrupa şehriyle yarıştığı Avrupa Bisiklet Mücadelesi’nde (European Cycling Challenge), 2016 yılında 14. ve 2017 yılında da şampiyon oldu. 2019 yılı sonunda da 500 km’lik rotasıyla, 16 uzun bisiklet rotasına sahip olan Eurovelo’ya dahil edildi.

KRUVAZİYERDEN DAHA KAZANÇLI

2019 yılı itibarıyla yapılan istatistikler bisiklet turizminin yıllık ekonomik getirisinin kruvaziyer turizminden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bisiklet ulaşımının

gelişmesi için çaba harcayan başta Bisikletli Ulaşım Derneği (BİSUDER) olmak üzere, İzmir’in çok sayıda güçlü sivil toplum insiyatifi bulunmaktadır.

İzmir’in önemli ekonomik kaynakları olan turizm ve yerel üretimin artması ve gelişmesinin yolu bisiklet için yapılacak yatırımlar sayesinde olacaktır. Şehrimizin geleceğe daha sağlıklı ve güvenli biçimde ilerlemesinin yolu, kent içi ulaşımda bisiklete çok daha fazla alan açılmasından geçiyor. İzmir’de iş ve okul için 20 km’ye kadar yolculuk yapan herkese bir bisiklet verilse ve ulaşımını bisikletle güvenli bir şekilde yapmaları için gerekli altyapı çalışmaları sağlansa, bütün bu çalışmalar için harcanacak para, şu an otomobile dayalı ulaşım sistemi için harcanan parayı geçmeyecek ve İzmir çok daha rahat edecektir.

Her bisiklet tutkununun dilinde olan ve Aydan Çelik tarafından kaleme alınan, "Bisiklet Manifestosu" nun gelecek günleri aydınlatması dileğimizeyizdir.

BİSİKLET

Eşitlik: Bazen o sizi taşır, bazen siz onu.

Özgürlük: Ferman padişahın, dağlar bizimdir.

Kardeşlik: Bir ağaç gibi tek ve hür öte yandan.

Tevazudur: Estağfurullah beri yandan.

Çocukluktur: Hayatla izdivacın balayı günlerinden.

Aylaklıktır: Akreple yelkovana nispet.

Sükunettir: Ne der filozof: gürlü, zekayla ters orantılıdır.

İdraktır: Hepimiz Gogol'un

Palto'sundan çıktık.

Rüyadır: Üç yaşında başlar, hayat boyu sürer.

Hayal gücüdür: Durduğunda devrilir.

Dengedir: Statükoyla alakasız.

Şeytan arabasıdır: İtaat mi, o da kim?

Aştır: Her bahar sırtınızı ürpertir.

Libidodur: Düz duvarlar sizindir.

Bahardır: Papatyalarla aynı

nebatattan.

Yazdır: Yaz yaz bitmez bir metnin iki noktası.

Kıştır: Her mevsim Vivaldi.

Kendisidir: Doğan görünümlü Şahin değil.

Devrimdir: Gerçekçi olur imkansız ister.

Ütopyadır: Ayaklar hep havada.

Kırmızıdır: Hayali cihan değer, hele bir ihtimal iken.

Muhaliftir: İktidara müdanasız.

Mesttir: Ömer Hayyam'ın üzüm suyundan.

Bir lokma bir hırkadır: Derviş soyundan.

Şehrazat'ır Bağdat'ta: Binbir geceden süzülür.

Keremeti kendinden menkuldür: Bir bilen bilir, bir de binen

Bi tur versenedir: Boş arsaların rant'a yenik düşmediği zamanlardan.

Aşüftedir: Yoldan çıkartır.

Mor Külhanidir: Kendi kendine çalan bir davul zurna.

Rosinantedir: Don Kışot'un altında olsaydı değirmenler bizimdi.

Rüzgargülüdür: Kır evinin verandasında.

Yelken, balık dümen, su: Hepsi birdendir.

İsyandır: Bush'u iki kere dehledi üzerinden.

Şarabi eşkiyadır: Şan verir ortalığa her bahar.

Köroğludur: Otomobil icat olur mertlik bozulur.

Tek kişilik karnavaldır: Dünyanın sokaklarından.

Müslüman mahallesinde

salyangozdur: Eyvallahı yoktur aleme.

Kel-alakadır: Bütün bağlamlardan muaf.

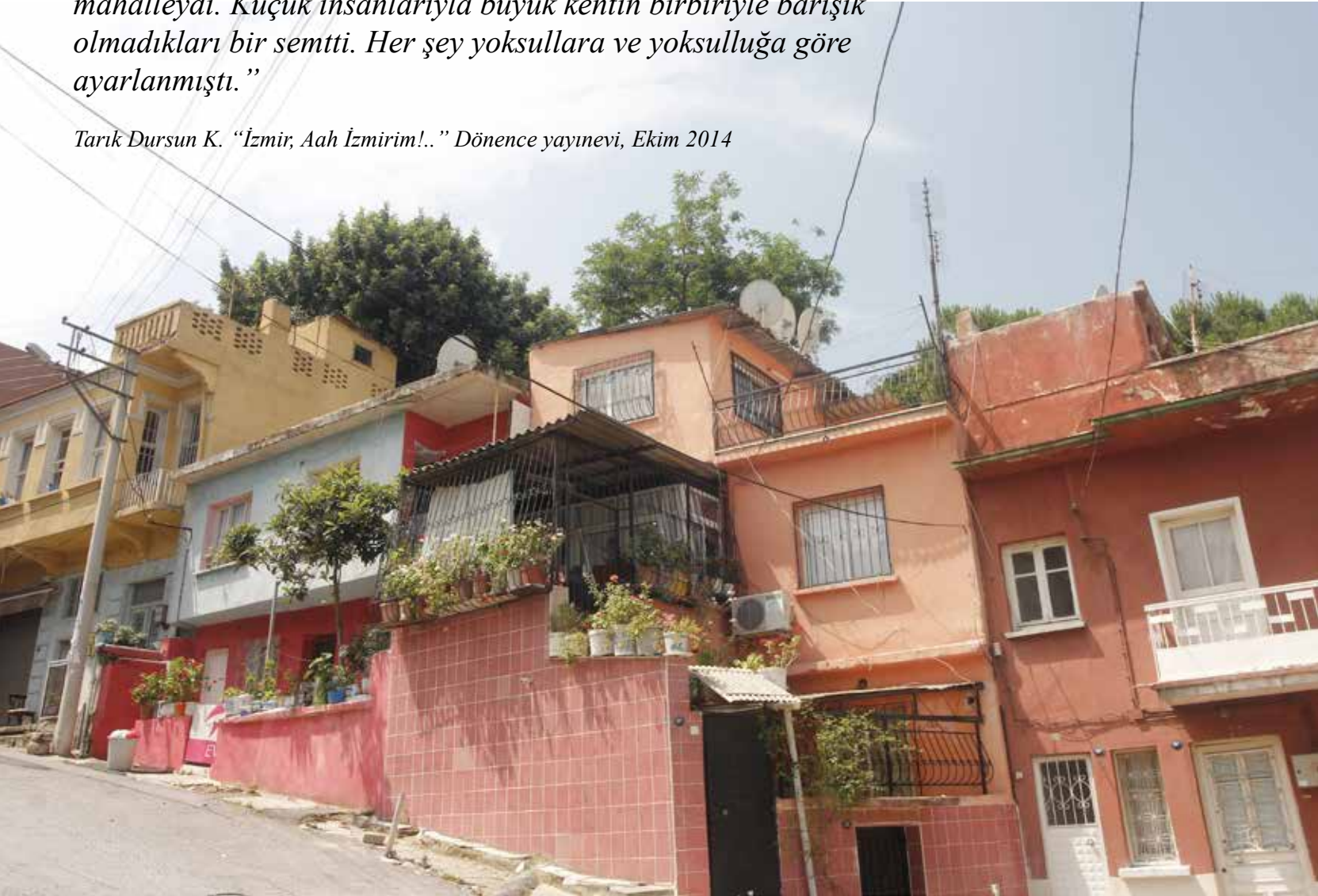

Damlacık Park Güell Olabilir

“Çok eskidendi; bu Damlacık, Jean Gabin’in Charles Boyer’in oynadıkları

“Cezayir Sevdaları” filmlerindeki Casbah’ı çok andırıyordu. Dik yokuşlu, evleri birbiri üzerine kapanmış, suskun bir mahalleydi. Küçük insanlarıyla büyük kentin birbiriyle barışık olmadıkları bir semtti. Her şey yoksullara ve yoksulluğa göre ayarlanmıştı.”

Tarık Dursun K. “İzmir, Aah İzmirim!..” Dönence yayınevi, Ekim 2014

İspanya'nın Barcelona kentinde düzenlenen FineArtFotografia Igualada Fotoğraf Festivali için çağrılı fotoğrafçı olarak şubat ayı ortasında bu kentteydim. Söz konusu uluslararası festival kapsamında, Barcelona Igualada Deri Müzesi'nde, "Anadolu'nun Son Karatabakları" başlığıyla belgesel fotoğraf sergisi açtım. Sergi açılışı sonrası kendime zaman ayırarak ilk kez ayak bastığım Barcelona kentini olabildiğince dolaşıp ayrıntılarını yakalamaya çalıştım. Bunlardan birisi, daha öncesinden bilgilendiğim, yerli ve yabancı turistten geçilmeyen ünlü Park Güell oldu. Saatlerce dolaştığım Park Güell, bir süredir fotoğraf çalışması yaptığım, şu anda metruk durumdaki, Konak merkezimizde yer alan tarihi semtimiz Damlacık'ı nasıl ayağa kaldırabiliriz, burasını nasıl ilgi odağına dönüştürebiliriz konusunda düşünceler üretmeme neden oldu. İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşundan sonra kent merkezindeki yangınlık alanının temizlenerek bugünkü Kültürpark'a dönüştürülmesi sürecinde Moskova'nın Gorki Parkı planlarından yararlanmış olmamızdan hareketle Park Güell, Damlacık için nasıl esin kaynağı olabilir? Bu konudaki düşüncelerimi paylaşmanın uygun olacağını düşünüyorum.

PARK GÜELL'İN ÖZELLİĞİ

Öncelikle Park Güell hakkında özet bilgi vermeliyim: Kaynaklar Park Güell'in, Barcelona kent ölçeğinde kalıcı izler bırakmış olan Mimar Antoni Gaudi'nin, kesinkes gezilmesi gereken dört şaheserinden birisi olduğunu vurguluyor. Dönemine göre gerçekten çılgınca ancak yaratıcılığın tüm sınırlarını zorlayan bu kompleks, yakın dostu iş insanı Eusebi Güell için Mimar Antoni Gaudi tarafından, kentin batı yamaçlarındaki Carmel Tepesi üzerine inşa edilmiştir. İspanyol kaynaklar,

parasal nedenlerden dolayı yarım kalmış olan bu proje tamamlanabilmiş olsaydı varsıl ailelerin yaşayacakları 40 malikanedен oluşacağını belirtirler. 1900-1914 yılları arasındaki sürede gerçekleştirilen çalışmalar sonucu içinde papağanların cirit attığı Park Güell'in ortak kullanım alanları, yolları, kemerli yolları, viyadükleri ile Gaudi'nin yaşamış olduğu iki malikane bitirilmiştir. Gaudi'nin

yaşadığı ev bugün Gaudi Müzesi olarak geziye açıktır. Korkum açıkça şudur ki; şimdi Körfez manzaralı, imbata açık bu Damlacık Senti, ayrıcalıklı birilerinin sefa süreceği alana dönüştürülmesin. Bu karabasan düşünceden hareketle Park Güell'e oranla avantajları daha fazla olan Damlacık için neler yapılabilir, diyerek önerilerimi paylaşmak istiyorum.

DAMLACIK İÇİN

Damlacık, tarihçi Strabon'un, "Bütün şehirlerin en güzeli" diye tanımladığı İzmir'in yerleşim tarihinde, dolayısıyla sosyal yaşamında hayli eskilere uzanan bir geçmişe sahiptir. Konak - Yeşildere bağlantısını sağlayan karayolu tünelinin yapımı gerekçe gösterilerek üstündeki evler; binaların güvenliği kalmadığı gerekçesiyle bir biçimde kamulaştırıldı ve büyük çoğunluğu yıkıldı; bir ölçüde bu tarihsel bağ koptu. Dolayısıyla kamulaştırmanın karşılığı; Damlacıklılar'ın bir

bölümünün atalarının da yaşadıkları sokak ve evleri boşaltarak göç etmeleri sonucunu beraberinde getirdi. Şimdi burası boş, üstelik metruk biçimde duruyor ve metruk olmanın karşılığı gece ya da gündüz türlü sıkıntılar yaşıyor. Oysa İzmir'in dillere destan biricik Körfezi'ne nazır, kavurucu yaz aylarında soluk almamıza yol açan imbatın en güzel duyumsandığı yerlerden birisidir Damlacık.

Şunu hemen belirteyim ki, Damlacık, fiziki yapı açısından sözünü ettiğim Barcelona'daki Park Güell'in bulunduğu yerin coğrafi özelliklerine

sahip öncelikle. Yani eğimli bir arazi. Burasının Park Güell'den farklı ve üstün yanı, yakın yıllara değil erken Roma Dönemi'ne giden antik dönem yapılarını barındırıyor olması. Bu gerçekten çok büyük avantaj. Kadifekale bağlantılı büyük kesme taşlarla döşeli Roma Dönemi'ne ait ana caddelerden birisi olan tarihi Altın Yol (aynı özelliğe sahip diğer bir yol Basmane'deki Sadık Bey Oteli'nin altındadır) ile toprak altında mevcut kalıntılar, ayrıca varlığı 18. yy.'a değin uzanan döneminin ünlü Damlacık Pınarı'nın varlığı, semtin en güçlü yanını oluşturuyor. Tüm

Fotoğraf: Alpay Sönmez

bunların ötesinde tescilli olduklarını bildiğim, onarılmayı bekleyen dokuz adet kamulaştırılmış iki katlı taş evin varlığı ayrı bir değer.

Bu değerlere bir ekleme daha yapmak gerekirse; Bahribaba Parkı'ndan İkiçeşmelik Caddesi'ni aşır aşağıya indiğinizde, ünlü futbolcumuz, Taçsız Kral unvanını haklı biçimde taşımış olan Metin Oktay'ın, stad antrenmanlarından sonra gelip içinde şut çalıştığı büyük park da Damlacık'ın orta yerinde önemli bir yeşil dokuyu oluşturuyor.

Tüm bu değerler göz önüne alındığında İkiçeşmelik kıyısındaki Hasan Sağlam Öğretmenevi ile mevcut birkaç kaçak yapı yıkılır, dokuz adet taş ev restore edilirse Damlacık'ın, İzmir açısından yıldız olması işten bile değil. Burada işlevsel yanını göz önüne alarak, döneminde öğretmenlerin maaşlarından kesilerek yapılan Hasan Sağlam Öğretmenevi'nin çevresiyle uyumlu mimari anlayışa uygun biçimde yeniden inşa edilmesinden yana olduğumu özellikle vurgulamam gerekiyor.

BİRLİKTE HAREKET

Damlacık'ın bu biçimde ayağa kaldırılarak tıpkı Barselona'daki Park Güell'in projelendirme ve yapım süreci örneğinde olduğu gibi ilgi odağına ve nerdeyse 24 saat yaşanabilir cazibe alanına dönüştürülmesi adına pek çok dinamiklerden yararlanmanın gerçekçi çözüm olacağını da ayrıca vurgulamam gerekiyor. Bu dinamiklerden bir kaçını sayacak olursam; arkeologlar, ressamlar, fotoğrafçılar, müzisyenler, tasarımcılar ilk elde aklıma gelenler.

*Mimar Gaudi'nin eserleri
Barcelona'nın simgesi*

YERELE YETKİ

Damlacık'ın önerdiğim bir yaşam alanına dönüştürülmesi sürecinde yetkinin kimde olacağı ve nasıl kullanılacağı önemli bir konu. Yerel dinamikleri harekete geçirme adına mülkiyetin bir protokolle İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmesi bence önemli. Bu konuda belediye başkanlığı bir ön

çalışma yaparak ilgili bakanlıklar düzleminde başvuruda bulunursa son derece yerinde olacaktır.

Damlacık'ın, iç ve dış turizme kazandırılmış yaşam alanı olmasının diğer önemli bir yararı da bölgede istihdam yaratmaya dönük hizmet alanlarını oluşturması biçiminde karşımıza çıkacaktır ki bu da günümüzde son derece önemlidir.

HYPOSTYLE SALONU

Burası, soluklandığımız büyük meydanı taşıyan 86 sütunun bulunduğu kıvrımlı bir koridor. Bu koridordaki ışık oyunları kadar ilgi çeken diğer bir unsur; müzisyenlerin bolluğu. Bir ucunda gitarıyla şarkı söyleyen biriyle karşılaşmamın dışında diğer ucundaki topluluğun kısa süreli de olsa Flamenko gösterisi sunmasına rastlamam benim açımdan sürpriz oluyor. Bitki örtüsünün bol yeşilliği içerisinde papağanların çığırışları arasında müzisyenleri dinleyip, gösteriyi izlerken dilediğimce fotoğraf ve video çekiyorum.

Park Güell'i yaklaşık üç saat dolaştım ve bizim Körfez manzaralı, imbata açık, epeydir metruk bıraktığımız

Damlacık, niye İzmir'in Park Güell'i olmasın, onu düşündüm. Korunması gereken taş evlerin sanatçı atölyelerine dönüştürülmesi ilk elde aklıma geldi. Bir zamanlar Metin Oktay'ın şut çalışması yaptığı, adına anıtın bulunduğu büyük park pekala elden geçirilebilir, bitki ve ağaç yönüyle zenginleştirilebilir. Burası çocuk oyun alanlarıyla donatılabilir. Öğretmenlerin maaşlarından kesilen paralarla yapılan Hasan Sağlam Öğretmenevi de bu bağlamda yeniden projelendirilse hiç de fena olmaz. Neler mi olmalı öğretmenevinde, o konudaki düşüncelerimi de paylaşayım: Özenle tasarlanmış sergi salonu, müzik dinletilerinin yapılabileceği en az iki salon ve Ege

Mutfağı'nın öne çıkacağı Körfez manzaralı bir restoran. Tabii, buraya değer kattığını belirttiğim Roma Dönemi'ne tarihlenen Altın Yol'un iyileştirilmesi, ayrıca yine Roma Dönemi'ne ait toprak altındaki kalıtların çıkartılması da son derece önemli. Altını bir kez daha çizmeme gerekirse; alanın İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne devri ve STK'lar, sanat kuruluşlarıyla ortak çalışma için ilk önemli ayağı.

*Park Güell'in
24 saat yaşayan mekânları*

Mimar Gaudi'nin Renkli Dünyası Park Güell

Bugün milyonlarca turist uğramadan geçmediği Barcelona kentindeki ünlü Park Güell'in yapım tarihinin başlangıcı 1900'lü yılların başlarına dayanıyor. Barcelona, o yıllarda sanayileşmenin öne çıktığı modern metropol bir kenttir.

Ünlü Katalan Mimar Antoni Gaudi'nin, 74 yıllık yaşamına sığdırdığı sayısız eserlerden birisi olan ve son derece etkileyici bulunan Park Güell'in yapımı tam 14 yıl sürmüş ve bitmemiş. Bundan sonrasında da bir çalışma gündemde yok.

UNESCO Kültür Mirasları Listesi'ne 1984 yılında alınan Park Güell, Mimar Gaudi'nin aynı zamanda sıra dışı çalışan zihnine dayalı olarak tasarlanmış formlar ve klasik mimariye meydan

okuyan tarzıyla gezenlerin hayranlığını topluyor. Park Güell'in bulunduğu yer, Barcelona kent merkezinin dışında, yüksek bir tepede. Kentin zenginlerinden Eusebo Güell, dostu Mimar Gaudi'ye, kendisine ait arazide bir "bahçe şehir" yapması konusunda öneri götürür. Projede zengin

ailelerin oturacakları evlerle, çeşitli sosyal etkinliklerin yapılacağı bir meydan ve bahçeler yer almaktadır. Bölgede çalışma başlar ancak 1914 yılında yarım kalır. 1914'te yarım kaldığında 2 ev, meydan, 3 viyadük, sütunlu salon, ayrıca Gaudi'nin kaldığı ev bitirilmiştir. 1922 yılında da halka açık parka çevrilir.

Mimar Gaudi'nin yaşadığı ev (Casa Museu Gaudi) bugün bir müze ve Park Güell'e girişte aldığımız biletin dışında burası için de bilet almanız gerekiyor. Park Güell'de diğer ayrıntıları dolaşmanız için biletinizi gösterip

meydandan adımımızı attığımızda masal dünyasına girmiş gibi oluyorsunuz. Renkli seramiklerle kaplı dış cepheleri ve kuleleriyle giriş pavyonları önünde herkes fotoğraf çekirmek üzere sıra bekliyor. Parkın içindeki renkli kırık seramiklerle kaplı banklara dilediğinizce oturabilir, hava açıksa tepeden Barcelona'yı ve meydanı dolduran turist kalabalığını seyredebilirsiniz.

Tire için, zanaatkâr okulu diye nitelendirilebilir. Yüz yıla doğru giden zanaatkâr da orada meslekte 50 yılı geride bırakıp, “Daha yeni başladık şunun şurasında” diyeni de... Meslek erbabının bu denli çok ve iç içe olduğu yerde de kaçınılmaz olarak arasta var. Arasta var ise kültürü! Kültüründe de ahilik geleneği saklı.

Bu dükkanda sadece şemsiye tamir ediliyor. Türkiye’de sayıları üç tane. Birisi de Tire’de...

Söz Raşit Taşer Usta’nın

Ağır abi Raşit Taşer! Hani böyle mahallenin güvenliğinden, huzurundan kendisini sorumlu tutan ağabeyler vardır. Gönlü zengin, sert adamlardır. Gerektiğinde, “güneşten ateş yontarlar” ya hani, işte onlardan birisi Raşit Taşer. Şemsiye tamircisi. Hayatını şemsiye tamir ederek kazanmış birisi. Bu meslekten elde ettiği kazanç ile evlenen, ev geçindiren, çocuk büyüten Raşit Taşer; günlerini şu sözlerle dile getiriyor: “Burcum yok, harcum yok. Söz söylenecekse söylerim ki o da kimselere bir yanlışımız olmadığıdır. Söz hakkı kıymetlidir”.

ŞEMSIYE TAMİRCİSİ

Bir dükkan düşünün ve cephe vitrininde, “Şemsiye tamircisi” yazsın. Dükkandaki tek uğraş bu olsun. Şemsiye üretimi değil ama! Salt tamiri. Ankara, Trabzon ve bir de Tire’de var böyle bir iş yeri. Tire’dekinin kepenkleri 58 yıldır açılıyor. 73 yaşındaki Raşit Taşer, 15 yaşında başladığı şemsiye tamiri işini, askerden geldikten sonra Tire arastasındaki bir dükkana taşıyor. 58 yıldır da aynı yerde tamirat işini sürdürüyor. “Sadece şemsiye tamiri, ilginç!” dediğimizde yanıtı şu oluyor: “Çorbayı çorbacıdan içeceksin, şemsiyeyi, şemsiye tamircisinde onartacaksın”.

DÜKKANDAN FAZLASI

Müşteriler kadar eş dosttan geleni gideni de çok. Doğal olarak kış aylarında iş yapıyor. Yazın ise kendi deyimiyle, “Kenardan kenardan” gidip geliyor. Ama ilk kez bu yaz dükkani kapatıp tatil yapmayı planlıyor. Kepengi, sonbaharla birlikte yine açacağını söyleyerek ekliyor: “Bu dükkan olmaz ise hiçbir şey olmaz. Şemsiye tamiri deyip geçme. Burasının benim için o kadar büyük anlamı var ki. Meslek sahibi oldum. Para kazandım. Evlendim, Çocuğum oldu. Ev geçindirdim. İnsanlarla kaynaştım. Hepsi ama hepsi şemsiye tamirinden kazandığım para ile oldu”.

TARİHE SAYGI ÖDÜLÜ

Dört yıl önce İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, “Tarihe Saygı Ödülü” almaya hak kazandı. İzmir’deki törene eşiyile birlikte gittiğini söylüyor ve ekliyor: “Gittim bir baktım törendeki herkes takım elbise ve kravatlı. Ben günlük kıyafetimle gitmişim. Niye farklı bir hale gireyim ki? Ben bu mesleği takım elbise, kravat ile mi yaptım? Bu parayı kravat takarak kazanmadım ki? Şekil yapmanın manası yok. Neysem oyum ben”. 58 yıldır yaz, kış açık olan dükkânının kendisi için yaşam kaynağı olduğunu söyleyen Raşit Taşer, “Buraya gelmediğim gün kıyametin koptuğu gündür. İşte o gün eyvah derim! Yolun sonuna geldim derim. Son nefese kadar buraya gelip üretmeye devam edeceğim.”

Zaman Ustası Zanaatkârlar

*Ünü dünyaya yayılan Tire Nalını,
Cemil Usta'nın ellerinde şekilleniyor.
Hem de 75 yıldır.*

Ha Gayret Usta Yüze Ne Kaldı!

Dile kolay, 75 yıldır aynı yerde, aynı mesleği yapıyor. Yaşı 87. 12 yaşında babasının yanında çıraklığa başladı ve o zamandan bu yana dur-durak olmaksızın nalın üretiyor. Sadece Tire arastasının değil tüm Küçük Menderes Havzası'nın bildiği Cemil Tolga, mesleğinde 75 yılı geride bıraktı. Nalıcılık Cemil Tolga'nın baba mesleği. Babası da uzun yıllar Tire'de nalıncı ustasıydı. Tolga ailesi bir asrı aşkın süredir, Küçük Menderes Havzası'na nalın yapıyor. Sadece havzaya mı? Değil elbette. Başta Osmanlı sarayı olmak üzere tüm Anadolu ürettikleri nalınları kullanırdı. 87 yaşındaki Cemil Tolga, bir asırlık nalıncı bir aile olma özellikleriyle kendilerine fazlasıyla ilgi gösterildiğini söylüyor ve "İlgi gösteren herkese teşekkür ederiz" diyor.

PAZAR GÜNÜ ÖĞLENE KADAR

Tire arastasında küçük bir dükkan. Ahşap kaplı. Camından bakıldığında, içerisi renk renk. Çünkü duvarlara süs niteliğindeki nalınlar asılmış. Sokağa bakan camın hemen önünde küçük bir masa ve oturak duruyor. Bu alan Cemil Tolga'nın çalışma alanı. Karantina günlerine kadar her gün sabah 8'de açıyordu dükkanını ve akşamüzeri 18'e kadar tezgahının başındaydı. Öğle ile ikindi namazı arasındaki bu saatlerde az ilerideki camiye gidiyor, onun dışındaki zamanlarda sürekli bu camın önünde oturup nalın yapıyor. Cumartesi günleri de orada, pazar günleri de. Ama dükkanın pazar günü öğlene kadar açık olduğunu söylüyor. Aynı dükkanda 75. yılı. Ondan önce de babası vardı orada. Dükkanın her hangi bir yeniliğe, tadilata uğrayıp uğramadığını soruyoruz ve şöyle diyor. "Bir kez yeniledik. O da 30 yıl önce..."

GÜZEL ÜRETTİLER

"Zor olmadı mı sizin için, geride kalan 75 yıl", sorumuza "Niye zor olsun ki? Her gün nalın ürettim ben" diyor. "Zorluktan kastımız şu: Her gün aynı yerde, aynı uğraş, üstelik 75 yıl. Sıkılmadınız mı" dediğimizde, verdiği yanıt kısa ve net: "Hayır". Bir zamanlar 8 nalıncının bulunduğu arastada şimdi tek. Ünü dünyaya ulaşan Tire Nalını'nın son ustası. Kırmızı, yeşil, mor rengarenk kadifeli, simli ipler, tel kırmalar ve pullarla süslü Tire Nalınları ince bir zevki yansıtıyor. Cemil Tolga, siparişleri yapmaya yetişemedikleri yıllarda, mahalledeki kadınlardan yardım istediklerini anlatırken ekliyor, "Ama şimdi nalına ilgi kalmadı". Kendisinden sonra Tire ve çevresinde bu mesleği yapacak kimsenin olmadığını aktaran Cemil Tolga, "Biz güzel ürettik" derken, hayatını özetliyor.

*Ege Bölgesi'nin karakteristik figürü olan "körüklü çizmeler",
58 yıldır Mehmet Usta'nın elinde şekilleniyor*

Körüklü Giymek de Üretmek de Ayrıcalık

Yöresel bir motiften daha fazlası! Giyene ayrı bir duruş kazandırdığı söyleniyor. Körüklü çizme bu! Öyle hafife almamak gerekiyor. Kuvayı Milliye geleneğinin şehri Tire'de, dönemin "efelerinin" giydiği aktarılıyor. Yörük geleneğinin yaşadığı şehrin köylerinde, erkekler kadar kadınların da tercih ettiğinin altı çiziliyor. Hasan Hüseyin Öter, Ege Bölgesi'nin tek körüklü çizme üreten zanaatkarı. 58 yıldır bu işi yapıyor. Cevat isimli bir zanaatkarın ustası İrfan Kahyaoğlu'na; Kahyaoğlu'nun da kendisine el verdiğini söyleyen Hasan Hüseyin Öter, "Ama benim el verebileceğim kimseler yok. Çünkü çırak yetişmiyor. Ara sıra gelen oluyor ama işin hassaslığı yüzünden bırakıp gidiyorlar. Şu an Ege Bölgesi'nde benden başka bu körüklü çizmeleri yapan yok. Yaşım da 70'e geldi. Daha ne kadar yapabilirim? Kısa bir süre sonra körüklü çizme Tire'de anılarda kalacak gibi" diyor.

ÖZEL ÜRETİM

Körüklü çizmenin Tire ve çevresinin yöresel giyeceği olduğunu söyleyen Hasan Hüseyin Öter, "Şimdilerde deveçiler, folklorcular giyiyor. Yörük köylerinde ilgi var. Eski zamanlarda efeler giyerdi. Düğün, derneğin başlıca giysisiydi. Şimdilerde ilgi azaldı. Ama yine de özel müşterilerim yok değil" yönünde görüş belirtiyor.

BIÇIRDAK İLE

Körüklü çizmenin kahverengi, beyaz, mor ve siyah renkleri yapıyor. Ancak ilgi fazlasıyla siyah renge yönelik. Hemen her yaştan ilgilisi var. Bazı aileler, 3-5 yaşındaki çocukları için de sipariş veriyor. Meraklısı Hasan Usta'nın yanına gittiğinde bilek, baldır, tarak, ayak ölçüsü alınıyor. O ölçüye göre kalıp çıkarılıyor ve üzerine dışı dana içi koyun derisinden malzeme uygulanıyor. Gomba denilen ahşap odun ile şişiriliyor ve ardından elle körük yapma kısmına geçiliyor ki en meşakkatli yanı bu. Körük yapımı da bittikten sonra, giyenin adımları ses çıkarsın diye altına bıçırdağ takılıyor. Hasan Usta 2-3 günde ancak bir adet çizme üretebildiğini söylüyor ve ekliyor: "Çok hassas bir uygulamadır körük yapma kısmı. Yanlış yapma lüksünüz yoktur. Yanlış yaparsanız, o çizme atılır".

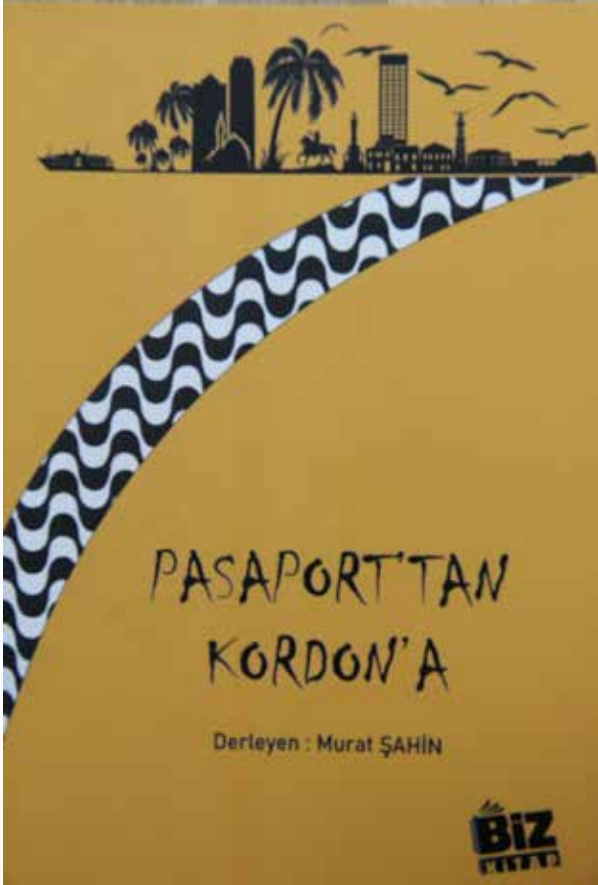
İTİBARLI MESLEK

Hasan Hüseyin Öter, mesleğinde 58 yılı geride bıraktığını da sözlerine ekleyerek, "İyi ki bu mesleği edindim. Hem para kazanıp ailemi geçindirdim hem de Tire ve çevresinde itibar kazandım. Giymesi kadar, üretmesi de itibardır körüklü çizmenin. Benim körüklü çizmem tam 40 yıllık. Zaman zaman düğün-dernek sırasında giyerim." diyor.

Pasaport'tan Kordon'a Bir Öykü Kitabının Öyküsü

Murat Şahin

İz Gazete Genel Yayın Yönetmeni, Biz Kitap Yayıncısı Ümit Kartal ile İz Dergi'yi çıkarmaya başladığı dönemde tanıştık. Kolektif bir iş yapmak istiyorduk. İz Gazete'yi çıkarmaya başladığında İzmir öyküleri kitabı çıkarma teklifiyle geldi. "Pasaport'tan Kordon'a yapsak olur mu?" dedi. "Neden olmasın?" dedim. Bu işte tecrübeli büyüğüm, yazar Ferda İzbudak Akıncı'dan yardımcı olmasını istedim. Hiç unutmuyorum, o akşam bir kafede oturup otuz beş yazar ismi çıkardık hatta bir kısmını arayıp ikna etmeye çalıştık.

2018 yılı başında çalışmaya başladık. Haziran ayındaki büyük kriz, yayıncıların kâğıt dahi bulmakta zorlandığı bir döneme girmemize sebep oldu. Elimiz kolumuz bağlandı. İşte tam da bu günlerde beni Murat Bazancir aradı. "Merhaba Murat Bey, Biz Kitap yayınları ile artık ben ilgileniyorum. Ümit Bey ilk sizi aramamı söyledi. Sanırım elinizde bir dosya varmış" dedi. Koca bir "OHHH!" çektim. Dosyaya son şeklini verip kendisine ilettim. Otuz beş kişiden yirmisi öykü göndermişti. Yirmi çok güzel bir sayı oldu. Pasaport'tan Kordon'a kitabı, birlikte başarmanın tohumlarını ve temelini attığımız bir proje oldu. Bu kitabı hazırlarken hep önemseydiğim şey, usta - çırak ilişkisini gözeterek yeni yazarlarla usta yazarları bir araya toplamak. Yeni ve genç yazarların seslerini duyurması çok zor oluyor çünkü. Kitap basıldıktan sonra Konak Belediye Başkanı Abdül Batur'u ziyaret ettik. İlerleyen günlerde kitabın tanıtımı için bir gece düzenledi. Kendisinin de katılımıyla yirmi yazarımız ve kitabımız Türkan Saylan Kültür Merkezi'nde okur ile buluştu. Yayınevi önsöz isteyince öyküleri tek tek gözden geçirmiştim. Bu kolektif çalışmanın önsöz kısmı da kolektif olmalı, dedim. Her yazarın hikâyesinin isminden yola çıkarak yeni bir hikâye yazmanın tam da bu çalışmaya uyacağını düşündüm. İşte hikayemiz, umarım beğenirsiniz...

SEVGİLİ OKUR

Öyküleri okurken kendinizi dar bir sokağın tam ortasında bulacaksınız. Sonra Kordon'da bir bankta oturmuş geçen gemilere bakarken yasaklı düşler denizinde belki de kaybolacaksınız. Alsancak'ta hep aynı karede olmak isteyeceğiniz dostlarınızla bulaşacaksınız, birkaç kadeh içerken bol bol Zeki Müren dinleyecek bazen keder, bazen mutluluğa geçiş yapacaksınız. Pencereden dışarı bakarken daldığınız bir an yükselen ses sizi kendinize getirecek, eskileeeeer alırımmmmmm... Kordon'da çayınızı yudumlarken çözdüğünüz bir bulmaca sorusunun cevabı, yukardan aşağı altı harfli Zangoç, sağdan sola beş harfli Tülsü olacak. Ellerinizin arasından kayıp giden bir gün daha sizi hüzünlendirirken Pasaport'ta çayınızı yudumlayıp batan güneşin keyfini süreceksiniz. Sonra aklınıza sizin gibi buradan onlarca yıl binlerce gün kimler gelip kimler geçmiştir diye düşüneceksiniz. Yollara düştüğünüz bir seher vakti, imbat serinliği vuracak yüzünüze, bir büyüğünüz "Buralar eskiden dutluktu, geceleri her yeri gören bir tepeden aşağıya baktığımızda, sanki bir yıldız tarlasıydı şehir, şimdi geçmişimize ait hiçbir şey kalmadı." diyecek Nabzıboş hayatınız biraz renklensin diye sevgilinize benim için şiir yaz diyeceksiniz. Hani hiç unutmadığımız bir temmuz akşamı vardı ya, işte o aklınıza geldikçe hep temmuz olsun isteyeceksiniz.

Konak'ta Yaşam

**ULUSAL
FOTOĞRAF
YARIŞMASI**

SON BAŞVURU :
13 KASIM 2020

ÖDÜLLER

Birincilik: 7.500 TL

İkincilik: 5.000 TL

Üçüncülük: 2.500 TL

Başvurular Konak Belediyesi Mobil Uygulaması'ndan yapılacaktır.

Detaylı Bilgi İçin: www.konak.bel.tr
0232 484 53 00 / 1295

KONAK BELEDİYESİ

ÇEK, YAZ, GÖNDER

BİRLİKTE ÇÖZELİM

0533 071 55 65

(whatsapp hemşehri hattı)

BAŞKAN BATUR

SİZİ DİNLİYOR

DİLEK, ÖNERİ VE
İSTEKLERİNİZİ
BEKLİYORUZ

ABDÜL BATUR
MİMAR
KONAK BELEDİYE BAŞKANI

KONAK BELEDİYESİ